beställts af bolaget, såsom nickelstålplåt till däck samt diverse stålgjutgods, dels af torpedtubernas mynningsstycken, skulle kunna äga rum inom den närmaste tiden, men anhöll samtidigt, att fartyget finge kvarstå på land till längre fram på våren, då propellrarna hunnit påpassas och fastsättas, hvarigenom det äfven blefve tillfälle att söka intaga fartygets alla ångpannor medelst traverskran. Till svar härå meddelade Marinförvaltningen i skrifvelse samma dag, att ämbetsverket funnit skäligt medgifva, att pansarkryssaren finge kvarstå på land till en för sjösättningen lämplig tidpunkt, dock med förbehåll att leveransen af fartyget därigenom ej fördröjdes.

Sedan under vårens lopp några af ångpannorna insatts i fartyget och propellrarna blifvit påpassade, var fartyget i början af Maj månad så färdigt, att dess sjösättning kunnat äga rum under loppet af samma månad. Detta förhindrades dock af den vid samma tidpunkt vid verkstaden utbrutna strejk, sedermera efterföljd af en inom verkstadsindustrien företagen allmän lockout, hvilken upphäfdes först i midten af påföljande November månad; och kunde till följd häraf inga åtgärder från verkstadens sida vidtagas för pansarkryssarens sjösättning under den tid lockouten varade. Till följd häraf kommer fartygets sjösättning att äga rum först den 20 innevarande December.

Stockholm den 19 December 1905.

Underdånigst

C. O. OLSEN.

J. E. DAHLIN. GUST. LAGERCRANTZ. OLOF R. LUNDBERG.

Föredragande.

Frid. Wikland.

Telegrafstyrelsens

utlåtande angående Riksdagens Revisorers anmärkning vid granskning af telegrafverkets förvaltning under år 1904 i fråga om telefonafgifternas redovisning.

Till Konungen.

Uti sin den 30 November 1905 afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904 hafva Riksdagens Revisorer, bland annat, under sjätte hufvudtiteln, telegrafverket, § 1, anfört, att i den af Telegrafstyrelsen den

12 April 1904 utfärdade instruktion för stationer vid telegrafverket i riket införts föreskrift om att telefonabonnent i allmänhet skulle genom telefon underrättas om sin skuld enligt samtalsliggaren för den gångna månaden. Endast mot insändande af särskildt erkännande jämte erforderligt postporto kunde emellertid abonnenterna numera få sig samtalsremsorna i förväg tillsända. Då underrättelse genom telefon om skuldbeloppet lätt syntes kunna gifva anledning till misstag och däraf föranledd försenad inbetalning samt Revisorerne funnit det vara en billig begäran från abonnenternas sida att, i öfverensstämmelse med vanligt affärsbruk, få från telegrafverket erhålla specificerad räkning å skuld på grund af samtal, och då ej obetydliga svårigheter torde möta i afseende å det behöriga redovisandet af inflytande postafgifter, hade Revisorerne ansett sig böra ifrågasätta, huruvida icke ändring i det ofvan angifna förfaringssättet borde vidtagas.

Genom nådig remiss den 2 December 1905 har Eders Kungl. Maj:t befallt Telegrafstyrelsen att, i anledning af hvad Revisorerne sålunda anfört, inkomma med underdånigt utlåtande; och får Telegrafstyrelsen till åtlydnad häraf, med remissaktens återställande, i underdånighet anföra följande.

Det af Revisorerne anmärkta förfaringssättet vid telefonsamtalsafgifternas indrifvande gäller, enligt hvad af berörda instruktions tredje del § 70 mom. 10 framgår, endast *utom* stationsområdet boende abonnenter vid centralstation och abonnenter vid växelstationer, hvilka tillsammans utgöra omkring en fjärdedel af telegrafverkets hela till mellan 70,000 och 80,000 uppgående abonnentantal.

Genom senare införda bestämmelser finnes dock nu möjlighet för dessa abonnenter att medelst telefon erhålla specificerad redogörelse för sin skuld till telegrafverket.

Skulle emellertid telegrafverket medelst post och utan ersättning för de utgifna portobeloppen tillställa allmänheten samtalsremsorna, ådroges statsverket härigenom en utgift, som icke stode i rimligt förhållande till det ringa beloppet af de samtalsafgifter, som telefonabonnenterna i allmänhet hade att erlägga. Härtill kommer, att samtalsremsorna utgöra verifikation på expedierade, afgiftsbelagda samtal, hvadan telegrafverket alltså icke kan anses böra utan särskildt af abonnenterna afgifvet erkännande om deras mottagande afhända sig desamma, innan likvid skett. Detta förfaringssätt att fordra abonnenternas erkännande af remsornas mottagande är icke något nytt utan var föreskrifvet jämväl innan nu gällande instruktion fastställdes. För att emellertid så mycket som möjligt gå allmänheten till mötes har den lättnad för abonnenterna för ett halft år sedan införts, att, därest telefonafgifterna icke uppgå till tio kronor, inbetalning af desamma icke behöfver äga rum oftare än hvar tredje månad.

Till abonnenter *inom* stationsområdet utsändas räkningar, upptagande summan af telefonsamtalsafgifterna äfvensom summorna af öfriga telefonafgifter. Däremot tillställas dem icke specificerade räkningar å dessa afgifter. Anledningen härtill är den, att det tidsödande arbetet med utskrifvande af räkningar å de i allmänhet ringa afgifter, som ifrågakomma för hvarje samtal, eller 10, 15, 25, 30 öre o. s. v., och hvilkas antal räknas i millioner, skulle föranleda en väsentlig ökning af personalen och därigenom äfven af telegrafverkets omkostnader. Erfarenheten från den tid, då afgifterna i allmänhet upptogos genom inkassering, hvarvid remsorna voro bifogade den summariska räkningen som företeddes, visar äfven, att allmänhetens intresse för att erhålla specifikation å telefonafgifterna varit synnerligen ringa, äfvensom att räkningarna af allmänheten i de flesta fall icke granskades.

Den af Revisorerna påpekade svårigheten att åstadkomma en fullt tillfredsställande redovisning af inflytande postafgifter har icke undgått Telegrafstyrelsen, som äfven däraf funnit sig föranlåten att, såsom förberedande åtgärd till ändrad föreskrift i syfte att ernå en tillfredsställande kontroll i detta afseende, låta på vissa stationer försöksvis tillämpa ett annat förfaringssätt vid redovisningen af ifrågavarande afgifter.

Slutligen tillåter sig Telegrafstyrelsen framhålla, att svårigheterna vid kontrollen af postafgifter i allmänhet icke undanröjes därigenom, att, såsom ifrågasatts, samtalsremsorna portofritt tillställas abonnenterna, enär ersättning för postporto måste upptagas och bokföras i åtskilliga andra fall än det nu ifrågavarande.

Stockholm den 29 December 1905.

Underdånigst

HERMAN RYDIN.

AXEL RYDIN. KNUT ERICSSON.

NILS L. H. JOHANSSON. SOLVE BERGER.

Föredragande.

Niklas A. Lindhult.

Järnvägsstyrelsens

utlåtande i anledning af Riksdagens Revisorers anmärkningar angående järnvägsbyggnaden Uddevalla—Skee.

Till Konungen.

Uti sin den 30 November 1905 afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904 hafva Riksdagens Revisorer, under "Sjätte Hufvudtiteln, Järnvägsstyrelsen § 1", förmält, att de, med anledning af de anmärkningar i fråga om statsbanelinjen Uddevalla—Skee, hvilka framställts inom Riksdagen och i öfrigt blifvit uttalade, ägnat särskild uppmärksamhet åt förhållandena vid denna järnvägslinje; och hafva Revisorerna, efter erinran, bland annat, om de upprepade sättningar å bankar samt ras i skärningar, hvilka inträffat å banan, sedan densamma öppnades för allmän trafik, äfvensom om de säkerhetsföreskrifter samt förstärknings- och kompletteringsarbeten, hvilka i anledning häraf blifvit af Järnvägsstyrelsen påbjudna, gjort följande uttalande.

Ehuruväl, utan tvifvel, ledningen för järnvägsbyggnaden haft att kämpa med stora svårigheter på grund af de säregna terräng- och grundförhållanden, som äro rådande i Bohuslän, hvilka förhållanden, ingalunda obekanta för ortsbefolkningen, dock varit af beskaffenhet att hafva genom förutseende kunnat öfvervinnas, hafva Revisorerna velat framhålla, att, därest en noggrannare undersökning än som synes hafva föregått byggnadsarbetet, ägt rum samt större omsorg och planmässighet vid arbetets utförande gjort sig gällande, de upprepade ras och sättningar i bankar och byggnader, som nu förekommit, synas hafva kunnat i väsentlig mån förebyggas. Därigenom skulle, utan tvifvel, de för skydds- och kompletteringsarbeten efter banans öppnande för trafik erforderliga utgifter, hvilka utgått delvis af anslagsmedel och delvis af trafikmedel, kunnat till stor del undvikas.

Sedan Eders Kungl. Maj:t, enligt nådig remiss den 2 December 1905, anbefallt Järnvägsstyrelsen att i anledning af Revisorernas berörda uttalande afgifva underdånigt utlåtande, får Styrelsen, jämte återställande af remissakten, i underdånighet meddela och anföra följande.

Det torde icke kunna förnekas, att ledaren af de under år 1896 utförda undersökningar för en statsbana genom Bohuslän vid kostnadsförslagets upprättande underlåtit att vid vissa platser å den undersökta linjen beräkna

kostnad för banksjunkningar, fastän markens beskaffenhet, utan tvifvel, bort hafva gifvit anledning därtill, men Styrelsen vågar påstå, att den definitiva utstakning af linjen, som föregått byggnadsarbetet, jämväl omfattat en noggrann undersökning af markens beskaffenhet; att därvid intet försummats för att gifva linjen det bästa tänkbara läge i plan och profil; samt att vid utstakningen städse åsyftats att undvika eller minska höga bankar på lergrund och djupa lerskärningar äfvensom att erhålla fast grund för banan, för såvidt terrängen och de tekniska bestämmelserna sådant medgåfvo.

Innan Styrelsen emellertid redogör för de i berörda afseende företagna åtgärder, synes det Styrelsen nödigt, att en kortare öfversikt lämnas rörande såväl den förekommande, alldeles säregna formationen i de trakter af Bohuslän, genom hvilka längdbanan måst framdragas, som ock den metod, hvilken vid järnvägsundersökningar *öfver allt här i landet* användts och fortfarande användes för utrönande af markens bärighet.

Marken uti ifrågavarande del af Bohuslän består i regel dels af större och mindre bergkullar och bergåsar eller komplex af dylika dels ock af emellan bergen liggande smalare eller bredare dalgångar, i hvilka, stundom vidgande sig till ansenliga slätter, grunden består af lera, ofvantill i allmänhet ganska hård och fast till 1 à 2 meters tjocklek, men därunder af mer eller mindre lös konsistens i horisontella eller lindrigt lutande lager, som ofta äro skilda af ett eller annat tunnt lager af fin sand eller sandblandad lera.

Vidkommande undersökning af markens bärighet har denna hittills och innan det befanns, att densamma var otillräcklig vid undersökningarna i Bohuslän i följd af markens beskaffenhet därstädes, uteslutande verkställts genom att meddelst handkraft nedföra, af 25 à 31 millimeters fyrkantjärn tillverkade sonder, därvid man antagit, att den kraft (en mans, två mans, tre mans och så vidare), som erfordrades för sondens nedtryckande, angåfve relativt uttryck för grundens fasthet eller hårdhet. Så till exempel har, då en sond af nyss angifven beskaffenhet ej kunnat nedföras genom de olika jordlagren med mindre än tre till fem mans kraft, förutsatts, att marken kunde bära en fyra till åtta meter hög järnvägsbank. Då åter för sondens nedförande erfordrats allenast två mans tryck, har marken ansetts kunna bära blott en mycket låg bank, under det att en högre bank skulle sjunka mer eller mindre djupt, intill dess jämvikt erhållits genom den åt sidorna undanpressade jordens mottryck. Om sonden kunnat nedföras af en man, har antagits, att en å dylik mark utfylld bank skulle sjunka ända tills den nådde underliggande jordlager af tillräcklig fasthet.

Jämväl den vid definitiva utstakning af ifrågavarande bana, hvilken blef år 1899 verkställd före arbetenas påbörjande, skedde undersökningen för utrönande af markens beskaffenhet med användande af ofvan angifna metod samt med

nedläggande af mera omsorg, arbete och möda än förut varit brukligt. Detta oaktadt hafva banksjunkningar dels inträffat på vissa ställen, där på grund af resultatet af de verkställda markundersökningarna ingen som helst anledning förefunnits att befara sådana sjunkningar, dels blifvit vida mer omfattande än jordborrningsresultatet gaf vid handen. Med anledning af de sålunda inträffade sjunkningarna blefvo förnyade markundersökningar företagna, därvid ådagalades, att förenämnda metod icke vore tillförlitlig i sådan terräng som den i Bohuslän förekommande. Med sonder af nyss angifna beskaffenhet kan man icke nedtränga i ofvanberörda lerlager till nämnvärdt djup, enär friktionen emellan leran och sondens yta är anmärkningsvärdt stor, särskildt i skarfvarna. Motståndet, som i följd af denna friktion blir större ju längre man nedtränger med sonden, växer tydligen med friktionsytan, således äfven med längden af den i lerlagren nedtryckta delen af sonden. Ehuru flerstädes fyra man ej förmå nedtrycka en dylik fyrsidig sond genom ett exempelvis på 12 meters djup beläget lerlager, kan dock detta lerlager i sig självt vara af ytterst lös konsistens (som såpa) och utan afsevärd bärighet. Under åren 1900 och 1901 blefvo försök anställda med andra slags sonder, nämligen järnrör med 25 millimeter utvändig diameter samt försedda med stålspets och skarfvade med utvändiga runda muffar. Dylika järnrör nedtränga lättare än de fyrsidiga sonderna, enär de ej göra så stort motstånd vid kringvridning och motståndet genom skarfvarna blir mindre. Emellertid kunna i regel fyra man ej nedtrycka dessa järnrör i leran till större djup än 5 à 10 meter eller med kringvridning 10 à 20 meter. För att så mycket som möjligt minska motståndet vid skarfvarna försöktes äfven sonder af järnrör med större diameter och invändigt anbragta skarfstycken, men resultatet blef ej bättre, i det att friktionen växte med rörens diameter. Den vid borrning af rörbrunnar använda metoden blef jämväl tillämpad, men den visade sig för omständlig och dyrbar genom svårigheten att framskaffa vatten till den därvid erforderliga pumpen, af hvilken anledning berörda metod icke kunde annat än undantagsvis komma till användning. Under år 1901 gjordes försök med fina sonder af 15 millimeters rundstål, skarfvade medelst direkt hopskrufning utan muff eller skarfstycke, och kunde man med dylika sonder nedtränga i leran till omkring 40 meters djup och därutöfver. Med tillhjälp af sistsagda sonder har man funnit, att bergbotten träffas under leran på större eller mindre djup, stundom uppgående till 20 à 40 meter. Någon sjunkning till detta djup har emellertid ingenstädes inträffat, utan hafva de undanskjutningar af lera, som förorsakats genom bankutfyllning, ägt rum uteslutande i de öfre jordlagren.

Såsom synes, har således vid grundundersökningarna för längdbanan genom Bohuslän utbildats och kommit till användning en metod, särskildt

lämpad för markförhållandena i detta landskap och vida öfverlägsen den vid öfriga banbyggnader begagnade.

De rubbningar i jordmassornas ursprungliga läge, som under banans byggande inträffat på grund af lerans lösa beskaffenhet, hafva varit af två olika slag, nämligen dels sättningar i bankar dels skred i skärningar. Då det varit nödvändigt draga fram en bank öfver en sträcka, där jordborrningarna visat, att marken haft så lös beskaffenhet, att banken, utfylld ensam med de vanliga sländtlutningarna, måste komma att sjunka, har den metoden användts, att så kallade tryckbankar af jord eller sten utfyllts på den ena sidan eller båda sidorna om banken, beroende på hvarest uppskjutningar varit att förvänta. Genom att utföra dessa samtidigt med eller före själfva banvallen har man på vissa ställen åstadkommit, att de öfre, oftast något fastare jordlagren icke brustit, hvadan järnvägsbanken kunnat utfyllas till full höjd, utan att markdeformation uppstått. På sådana ställen åter, där sjunkning icke skulle kunnat förekommas genom tryckbankars anordnande, har järnvägsbanken alltjämt påfyllts, tills, efter det att sättningar tid efter annan inträffat, jämvikt mellan banken och den undanträngda leran slutligen uppnåtts.

Af mera svårartad och oberäknelig natur hafva däremot skreden i jordskärningarnas sidor varit. Såsom ofvan nämnts, förekomma i leran här och hvar lager af sand, oftast af ytterst ringa tjocklek, i hvilka sandlager vattenådror framsippra. Genom lerskärningarnas utschaktning torde i vissa fall hafva inträffat en förändring af vattnets lopp, så att en eller annan åder fått ökadt tillflöde. Härigenom hafva närmast liggande lerlager uppblötts, så att dessa blifvit lösare än förut och hala som såpa. Skred hafva inträffat, ibland 2 à 3 år efter skärningarnas fullbordande, leran har plötsligt släppt och sländtjorden — vid ett tillfälle till omkring 6,000 kubikmeter — har åkt ned mot banvallen. Att i förväg medelst jordborrningar anträffa nämnda fina vattenådror, bedöma eventuella förändringar i deras lopp samt sannolikheten och vidden af skred är omöjligt. Det man kan göra, är att under schaktningens gång söka uppspåra vattenådrorna och medelst anordnande af lindrigare sländtlutningar eller stödmurar eller lämplig dränering och beklädnad eller ock genom alla dessa anordningar samfäldt söka hindra inträffandet af skred; och hafva i sådant afseende mycket omfattande arbeten blifvit gjorda under byggnadstiden.

Efter denna öfversikt af de säregna markförhållandena uti ifrågavarande del af Bohuslän anser sig Styrelsen böra — under erinran *att* vid utförda renstakningen af banan vissa afvikelser skett från 1896 års plan i afseende å linjens läge; samt *att*, där i andra fall afvikelser för undvikande af befarade afsevärda sjunkningar eller ras skulle varit önskvärda, sådana afvikelser dock icke blifvit genomförda, dels därför att jämförande kostnadsberäkningar mellan

det utstakade läget och ifrågasatt nytt läge visat, att kostnaderna för det senare skulle blifva större, dels emedan terrängförhållandena uppställt absolut hinder för linjens framdragande å mark med större bärighet — i afseende å de ställen utefter bandelen Uddevalla—Skee, där förhållandena för banbyggnaden varit särskildt svåra, och hvilka finnas närmare angifna å bifogade karta, lämna följande redogörelse.

Som den fastställda planen för banan föreskrifver en maximilutning af 10 : 1000 samt i regel en minsta kurvradie af 600 meter, hvilka bestämmelser uppställa för vissa platser oöfvervinnerliga svårigheter för undvikande af för banbyggnad olämplig terräng äfvensom af skärningar af större djup än 5 meter, hvilka efter vid banbyggnadsarbetena vunnen erfarenhet visat sig vara riskabla för utglidningar, har linjen för att från Uddevalla kunna framgå till Smedseröd, hvarest *det enda pass* befinner sig, som medgifver linjens dragande öfver den vidsträckta, mer än 100 meter öfver hafvet belägna bergplatån, vanligen benämnd Grytingen, oundvikligen måst utläggas förbi Kasen och Kärra. Ett sydligare läge kan icke tänkas, enär banvallens krönlinje i så fall måst, till undvikande af oerhördt höga bankfyllningar eller viadukter, hållas låg ända tills man passerat Torp i Herrestads socken, hvarifrån man icke kunnat med stigning 10 : 1000 nå upp till passet vid Smedseröd. Att få linjen förlagd nordligare har omöjliggjorts genom de norr om Kasen och Kärra öfverallt mötande ansenliga bergshöjderna. Såsom banan nu är framdragen, stiger den nästan oafbrutet med 10 : 1000 från Kasen förbi Kärra till berörda pass vid Smedseröd, där man det oaktadt icke hunnit stiga så högt som önskligt varit, utan har i själfva passet banan måst nedschaktas ej mindre än omkring 9 meter.

Banan är midt för Kasen framdragen medelst en bank öfver Kasenbukten, som utgör en vik af Byfjorden. Då vid linjens undersökning år 1896 lös grund till ett djup af 6 à 7 meter anträffats härstädes och undersökningsförrättaren för den skull beräknat sjunkning motsvarande 3,000 kubikmeter fyllning, blef linjen å berörda plats vid 1899 års renstakning sidoförflyttad åt nordväst. Härigenom ökades visserligen angränsande bergskärningar högst väsentligt, men man lyckades å andra sidan förlägga banken på afgjordt fastare mark, såsom jämförande undersökning med sond visade, i det att sonden icke kunde nedföras af två man, hvaremot tre man under kringvridning förmådde nedtrycka den, på ett ställe högst 2,5 meter men för öfrigt endast 0,5 à 1 meter. Med fyra mans tryck kunde sonden nedtvingas ytterligare högst 2 till 4 meter. Emedan grunden öfverst bestod af ett sandlager, hade man sålunda då all anledning antaga, att den härstädes anlagda banken icke skulle afsevärdt sjunka, hvadan ingen ytterligare särskild kostnad för påfyllning vid

sjunkning beräknades i arbetsplanen. Vid arbetets utförande visade sig emellertid detta antagande icke hålla streck. En betydlig sjunkning och sidoförskjutning ägde rum, beroende på de olika lerlagrens lutning, hvilken lutning icke kunnat genom borrning utrönas, då dessa lager ej göra märkbart olika motstånd vid sondens nedförande.

Hvad därefter beträffar förhållandena vid Sörviksgärdet, hade man vid 1896 års undersökning ansett grunden å detta ställe vara tillräckligt fast att bära den därstädes föreslagna 8 meter höga banken, hvarför ingen sjunkning beräknades. Då det vid 1899 års renstakning befanns, att sonden kunde af två man nedföras i grunden till ett djup af mellan 7 och 14 meter på en sträcka af 150 meter samt att med användande af fyra mans tryck sonden ej kunde å berörda sträcka nedföras mera än ytterligare högst 0,5 meter, gjordes i 1899 års kostnadsförslag beräkning för sjunkning. Ehuru markundersökningen sålunda icke gaf anledning att vänta sjunkning i större utsträckning, hade dock varit önskvärdt, om linjen kunnat flyttas åt norr till högre belägen mark för minskning af den stora bankutfyllningen, men de i sådant afseende gjorda undersökningarna gåfvo vid handen, att en förflyttning skulle medföra betydlig ökning af de angränsande bergskärningarna och därigenom afsevärdt ökade kostnader, hvarförutom faran för sjunkning och sidoförskjutning ändock ej blifvit undanröjd genom en dylik anordning. Då under arbetenas utförande å ifrågavarande bank, mot förmodan, betydliga sjunkningar inträffade, lät Styrelsen verkställa undersökning för utrönande, huruvida man icke från början kunnat undvika dessa sjunkningar genom att framdraga linjen från Kasen på norra sidan om Sörviksgärdet till Kärra och såmedelst få den på högre belägen grund. Undersökningen visade emellertid, att ingen fördel varit att därmed vinna. Då nämligen den anslutande bergskärningen på samma gång så hastigt tillväxer, att balanslinjen ovillkorligen måst höjas, hvilket skulle haft till följd, att banken midt för Kasen blifvit mycket hög öfver markens yta, samt då grunden befunnits icke vara fastare härstädes än i Kasenbukten, skulle man genom den ifrågaställda sidoförflyttningen af linjen hafva erhållit ej allenast betydligt ökad bergskärning och afsevärdt högre bank utan äfven i följd af sistnämnda omständighet en ojämförligt större banksjunkning och sidoförskjutning.

Vid Kärra, där stora utglidningar förekommit, finnes en större skärning med uti denna tvenne tunnlar. Det vill synas som om ledaren af 1896 års undersökning förbisett befintligheten därstädes af en med jord (lera) fylld 18 à 19 meter djup gryta eller håla i berget, hvilken på en sträcka af 50 meter nedtränger genom taket i den här af undersökningsledaren föreslagna tunneln. Då denna håla, som anträffades vid de år 1899 företagna borrningar med sond, har utgreningar åt såväl söder som norr, kunde man vid renstakningen

af linjen icke, såsom önskligt varit, helt och hållet kringgå eller undvika densamma, enär terrängen icke medgifver så stor sidoförflyttning af linjen som för detta ändamål erfordrats. Vid 1899 års borrningar kunde sonden af fyra man endast med svårighet och under kringvridning nedtryckas till hålans botten, hvadan marken antogs vara af så fast beskaffenhet, att erforderlig schaktning förutsattes kunna verkställas utan större svårigheter. Då under arbetets fortgång berörda antagande visade sig felaktigt, nödgades man till förekommande af ras, med ökad kostnad, uppifrån schakta sig ned i jorden med flackare doseringar å sidoväggarna än från början beräknats. Oaktadt doseringarna togos så flacka som 1 : 2, inträffade den 3 September 1901 ett större jordskred på södra sidan af schaktet, hvilket jordskred antagligen orsakades genom i marken till följd af skjutningar uti invid liggande tunnlar uppkomna dallringar. Med anledning af detta jordskred måste skärningen uttagas med mycket svag lutning å doseringarna.

Vidkommande banken vid Grytingen, för hvilken ökad kostnad föranledd af sjunkning icke beräknats vid 1896 års undersökningar, ägde högst betydliga sjunkningar rum vid utfyllningen af denna bank. Vid den år 1899 verkställda renstakningen undersöktes grundens beskaffenhet på vanligt sätt, och befanns då, att öfverallt på en sträcka af 300 meters längd två man kunde utan svårighet nedföra sonden 25 meter utan att ens på detta djup möta afsevärdt motstånd, ännu mindre anträffa fast botten. Med anledning häraf beräknades i arbetsplanen 45,000 kubikmeter utfyllning för väntad sjunkning å ifrågavarande ställe. Då sjunkningen emellertid befarades kunna blifva vida större än nyss angifvits, ansåg man erforderligt att före terrasseringsarbetenas påbörjande, om möjligt, ändra linjens riktning för att åtminstone delvis undgå berörda olägenhet. Som terrängen icke medgaf någon afsevärd sidoförflyttning af linjen vare sig i själfva passet vid Smedseröd eller vid en omkring 1,500 meter söder därom belägen punkt, utstakades och undersöktes i slutet af år 1899 mellan nämnda två platser tvenne alternativa sträckningar, belägna den ena sydligare och den andra nordligare än den ursprungligen uppgångna linjen. Af de verkställda jämförande borrningarna framgick, att de befarade banksjunkningarna skulle blifva relativt mindre i det sydligare alternativet, som därför antogs till utförande. De å den sålunda föredragna sträckningen inträffade sjunkningarna skulle med all säkerhet hafva blifvit mångdubbelt större, om 1896 års linje blifvit följd.

Innan arbetet med den stora skärning, som för spårets terrasserande måste uttagas vid Smedseröd i det förut omförmälta oundvikliga passet, påbörjades, blefvo under år 1899 noggranna undersökningar verkställda i syfte att kunna minska berörda skärning, men utföllo dessa icke gynnsamt. Ej heller var det möjligt att därstädes ändra linjens läge för åstadkommande af

skärning i bättre mark. Hvarje förflyttning af linjen vare sig åt ena eller andra sidan skulle ovillkorligen hafva ökat svårigheterna i stället för att minska dem.

Vid Saltkällan, hvarest vid de år 1896 utförda undersökningar marken icke befunnits osäker, hafva mycket ovanliga och opåräknade svårigheter ställt sig hindrande i vägen för banbyggnaden. Då vid banans renstakning år 1899 borrningar därstädes företogos med den fyrsidiga sonden, visade det sig, att sonden icke kunde nedtryckas af mindre än fyra man, hvadan marken, som här har ringa sidolutning, 1 : 10, från öster till väster, ansågs fullt säker, helst den bank, som skulle utfyllas å en sträcka af ungefär 150 meter, icke hade större höjd öfver marken än omkring 4 meter. Utfyllningen af denna bank verkställdes under år 1900 till full höjd med stridt grus. Först sedan banken blifvit i det närmaste färdigfylld, förmärktes den 15 Februari 1901 ett par mycket obetydliga sprickor i marken invid bankfoten. Att bankfyllningen bestod af stridt grus, synes hafva varit en fördel, enär en dylik fyllning mera jämt och likformigt fördelar trycket på underlaget än lera. Den 22 berörda Februari inträffade emellertid helt plötsligt ett större jordskred å ifrågavarande bank, hvarvid den utfyllda banken med sitt underlag jämte ett väster om banken beläget jordområde af 1 hektars vidd gled utför den lindrigt sluttande terrängen. Den i rörelse komna jordmassan, omkring 40,000 kubikmeter, hejdades först, då den stötte på en hög vägbank af sten, mot hvilken den tornades upp. Såsom nyss anmärkts, hade det för jordskredet utsatta området en naturlig lutning af omkring 1 : 10, hvadan vid sådant förhållande ingen anledning förelegat att förutsätta en glidning åt sidan. Skulle man också hafva tänkt sig, att en dylik kunde inträffa, hade det likväl varit omöjligt ana, att glidningen skulle taga ett sådant omfång. Efter det raset inträffat, företogos noggranna undersökningar å platsen, därvid orsaken till skredet förklarades på följande sätt. Öster om banken ligger ett högt berg, utför hvars branta väggar vatten tidvis nedrinner från de ofvan berget varande sanka marker. Detta vatten nedfaller vid bergets fot i en stenravin och går vidare på omkring 4 meters djup under markytan genom ett tunnt gruslager under järnvägsbanken. Genom denna bank sammanpressades underliggande jordlager, så att leran blandade sig med gruset, hvarigenom vattnets gamla lopp tilltäpptes. Vattnet samlades öster om banken och blötte upp leran. Till sist gåfvo de öfre fastare jordlagren vika och banken, som under hela utfyllningen förblifvit orubbad, bröt igenom, hvilket inträffade med sådan häftighet, att äfven långt utanför belägna jordmassor förlorade fäste och gledo utför.

Styrelsen är förvissad därom, att, innan skredet inträffat, också hvarje sakkunnig person med den erfarenhet, man har i afseende på bärighet hos olika slags mark, säkerligen icke skulle hafva tvekat att framdraga linjen

öfver nu ifrågavarande ställe, hvarest befintligheten af ofvan nämnda vattenförande lager icke heller kunnat misstänkas. Då det icke ansågs rådligt att ånyo direkt påfylla banken till fast botten, en metod, som annars vanligen praktiseras vid ras af järnvägsbankar, utfördes banken på så sätt, att man, för att hindra de öster om banken liggande lermassorna att glida nedåt, anordnade en stark pålning, hvaraf en rad med tätt ställda grofva pålar, sålunda motsvarande en spånt vid en kajanläggning. På pålarna gjöts en 1,5 meter tjock betongbädd, som på de farligaste punkterna längst i norr armerades med kasserade räler. För att ej betongbädden genom tryck underifrån skulle lyftas af pålhufvudena, anbragtes å densamma en hög stenbelastning, som på yttersidan begränsades af en stödmur, hopgjuten med betongbädden. Utanför hela konstruktionen lades en långsluttande tryckbank. Därefter påfylldes ånyo järnvägsbanken skiftvis för att erhålla en jämn belastning på den äfvenledes anordnade rustbädden. Såsom skydd mot de förut nämnda underjordiska vattenådrorna sprängdes i berget en kanal, i hvilken vattnet afledes åt norr förbi den utförda bankförstärkningen.

Ehuru 1899 års undersökningar icke gifvit anledning till afvikelse från 1896 års linje vid Saltkällan, lät Styrelsen efter det därstädes år 1901 inträffade ras undersöka, huru en längre österut förlagd linje skulle hafva utfallit. Resultatet af undersökningen blef emellertid, att den ifrågaställda linjen skulle hafva blifvit längre och medfört större kostnader för utschaktning af jord och sten, utan att terrängen erbjudit större säkerhet mot bankras än i den utförda, hvarjämte oberäkneliga utglidningar, liknande de förut omnämnda uti Smedserödsskärningen, varit att vänta i den 9 à 10 meter djupa lerskärningen.

Den 19 Juli 1902 inträffade vid Saltkällan ånyo ett ras dock icke å ofvan angifna plats utan något längre norrut, hvarest man vid renstakningen år 1899 funnit marken vara fullt fast utom i själfva dalbottnen till en utsträckning af 10 meter. Sonden kunde här af tre eller fyra man nedföras till 8 à 10 meters djup. Vid arbetets utförande blef därför grunden för trumman å sistsagda ställe förstärkt genom en rustbädd. Att här sidoflytta linjen hade tydligtvis icke medfört någon förbättring, enär bäckdalen, som utefter hela sin utsträckning är af ungefär samma beskaffenhet, i alla händelser måst någonstädes korsas.

Då afsevärda ras inträffat i skärningen vid Bråland, må erinras, att permanent utstakning därstädes verkställdes först efter noggranna detaljundersökningar och omfattande tvärsektioneringar, som utvisade, att hvarje förflyttning af linjen vare sig åt öster eller väster skulle hafva förorsakat betydlig kostnadsökning för i förra fallet bankfyllning och stödjemurar samt i senare fallet bergschaktning.

Sedan banan passerat Bråland och Dingle, kommer den till Korndalen, där den framgår först genom en större skärning, belägen i ett pass mellan ansenliga bergshöjder, och därefter på en hög bank, vid hvars utfyllning dels afsevärda sjunkningar ägt rum, dels särskilda åtgärder måst vidtagas till förekommande eller minskning af ytterligare befarade sjunkningar. Under arbetets gång befanns det att, oaktadt de år 1896 verkställda undersökningarna gifvit anledning antaga, att marken vid Korndalen skulle vara tillräckligt bärig för den därstädes förekommande banken samt de vid renstakningen år 1899 utförda borrningarna syntes bekräfta detta antagande, den delvis utfyllda banken hade benägenhet att sjunka. Då det var att befara, att banken, om den utfylldes till afsedd höjd, skulle ytterligare sjunka, hvarigenom en till 140,000 kronor uppskattad kostnadsökning beräknades uppstå, men berörda olägenhet kunde afsevärdt minskas genom användande af en skarpare lutning å banan än den ursprungligen bestämda 10 : 1000, genom hvilken anordning bankens höjd blefve mindre, fann Styrelsen sig föranlåten att uti underdånig skrifvelse den 8 Januari 1902 göra hemställan därom, att, som icke någon möjlighet fanns att genom linjens omstakning undvika de uppkomna svårigheterna, banan finge vid Korndalen framdragas med lutning 11 : 1000. Denna hemställan blef äfven af Eders Kungl. Maj:t bifallen.

Genom Styrelsens försorg har sedermera ytterligare undersökts, huruvida för undvikande af den höga banken vid Korndalen, banan icke kunnat från början med större fördel framdragas i annan riktning, och har af denna undersökning framgått, dels att, om linjen förflyttats västerut, därvid tre olika alternativ kunnat ifrågakomma, en något mindre bank visserligen erfordrats, hvaremot kostnaderna för linjens framdragande kommit att väsentligt ökas genom flera högst betydliga bergskärningar eventuellt tunnlar, dels ock att en förflyttning af linjen österut öfver Ryk, hvilken sträckning skulle sammanfallit med en vid uppgörande af definitiv plan för banan ifrågasatt men af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i länet afstyrkt linje öfver Lur, skulle varit helt och hållet ändamålslös, enär i så fall banan icke kunnat ledas fram till de af Eders Kungl. Maj:t fastställda stationerna vid Orrekläpp, Tanum, Kragenäs och Öfverby, i ty att vägen åt detta håll stänges af höga bergåsar.

Den nu valda sträckningen öfver Korndalen torde, oaktadt de därstädes inträffade högst betydliga sjunkningar, få anses såsom den fördelaktigaste af de linjer, hvilka kunnat ifrågasättas. Vid tidpunkten för bandelens Uddevalla —Skee öppnande för trafik voro förhållandena beträffande Korndalsbanken sådana, att man hade anledning antaga, att banken kommit uti jämvikt. Detta visade sig sedermera icke vara fallet, men de uppkomna förändringarna hafva dock icke varit af beskaffenhet att försvåra trafikens upprätthållande. Efter hvad Styrelsen har sig bekant, har, sedan bandelen började trafikeras,

ingen bank satt sig af bristande bärighet hos den underliggande marken utom berörda bank vid Korndalen. Med hänsyn till markens ringa bärighet härstädes och de stora kostnader, hvilka tilläfventyrs kunna uppstå för utfyllning enligt fastställd plan af denna bank, torde måhända blifva nödvändigt att under en tid framåt tills uppskjutningarna på sidorna om banken vunnit nödig stadga icke gifva åt banken en svagare lutning än 16: 1000, hvilket lutningsförhållande dock icke kommer att i nämnvärd grad nedsätta banans trafikförmåga på grund af lutningens ringa längd.

Hvad beträffar banken vid Bräcke, där af arbetsbefälet sjunkning antogs skola äga rum, blefvo till förekommande eller minskning däraf dels banvallens krön sänkt, dels betydliga tryckbankar till förstärkning och motvikt utfyllda på ömse sidor af den egentliga järnvägsbanken. Vid 1896 års undersökningar synes man hafva förutsatt marken därstädes vara nog bärig för den föreslagna 4 à 5 meter höga banken och icke beräknat sjunkning. De år 1899 verkställda borrningarna gåfvo vid handen, att tre mans kraft erfordrades för att i en linje, belägen något östligare än 1896 års linje, nedtrycka sonden till ett djup växlande mellan 0,5 och 15 meter. I 1896 års linje kunde sonden af tre man nedföras något djupare, hvarför renstakningen skedde i den förstnämnda östligare linjen. Med ledning af erfarenheten från andra banbyggnader hade man vid den tiden all anledning föreställa sig, att den här föreslagna låga banken icke skulle sjunka. Jämväl undersöktes en ännu längre åt öster ifrågasatt sträckning, men, då denna sträckning, å hvilken en rörsond kunde medföras af en man på ett ställe till 15 meters och af två man å ett annat ställe till 10 meters djup, skulle hafva medfört högst betydligt ökade kostnader bland annat för en 100 meter lång tunnel och sjunkningar ej heller här kunnat undvikas, torde den nu valda linjen vara den fördelaktigaste af dem, som kunnat förutsättas.

Vid Kragenäs synes ledaren af 1896 års undersökningar hafva funnit lös lera till 5 à 7 meters djup. Med anledning häraf sidoförflyttades vid renstakningen linjen åt öster, hvarigenom åt banken bereddes något fastare mark, och beräknades i 1899 års förslag 1500 kubikmeter fyllning för den väntade sjunkningen. I denna nya linje kunde en fyrsidig sond af två man nedföras endast 1 meter under markens yta och af tre man ytterligare högst 1 à 2 meter. Vid de år 1901 före arbetenas påbörjande härstädes företagna nya undersökningar befanns, att en 25 millimeters rörsond kunde af två man nedföras till 10 meters djup, hvilket föranledde banans omstakning i en längre åt öster förlagd linje. Denna senare linje, där två man kunde nedföra rörsonden 2 till 8 meter, på hvilket djup fast bergbotten anträffades, blef med fästadt afseende på grunden för bankfyllningen antagen till utförande, ehuru därigenom förorsakades ytterligare ökad kostnad för bergsprängning i de båda

angränsande skärningarna. En förflyttning af linjen ännu längre åt öster skulle visserligen hafva minskat kostnaden för bankfyllning, men däremot i ännu högre grad ökat utgifterna för bergsprängning.

Vidkommande slutligen linjen vid Nedanberg och Wik blef, sedan det vid upprepade och före arbetenas påbörjande företagna undersökningar under åren 1899, 1900 och 1901 visat sig, att oberäkneliga banksjunkningar kunde befaras i den år 1896 utstakade linjen ej allenast vid Wik utan äfven vid Elsängen, renstakning mellan Nedanberg och Warp verkställd i en östligare linje, som i allmänhet framgick på fastare mark. Härigenom undvekos fullständigt de befarade sjunkningarna vid Elsängen och till större delen vid Wik, hvaremot vid Nedanberg någon förbättring icke kunde åstadkommas.

En sammanfattning af den lämnade redogörelsen utvisar:

att sträckningen genom Smedserödsskärningen icke kunnat undvikas;

att linjen framdragits öfver Kasenbukten, Sörviksgärdet och Grytingen samt förbi Kärra, Bråland, Bräcke och Korndalen i den sträckning, som vid de före arbetenas påbörjande utförda omfattande markundersökningarna befunnits vara den fördelaktigaste;

att markdeformationen vid Saltkällan omöjligen kunnat förutses och att, om linjen därstädes fått ett annat läge, utglidningar i oberäknelig omfattning varit att förvänta; samt

att linjen mellan Nedanberg och Warp erhållit, i förhållande till 1896 års utstakning en helt annan sträckning, hvarigenom banksjunkningarna inskränkts till det minsta möjliga.

I detta sammanhang synes det Styrelsen vara af intresse att erinra om vissa förhållanden vid Hell—Sunnanbanan i Norge. Året efter sedan den söder om Levanger belägna delen af denna bana, hvilken framgår å kuperad och flerstädes af lera bestående terräng och å hvilken under byggnadstiden inträffat utglidningar, som kräft extra utgifter, öppnats för trafik, inträffade en större utglidning i en lerskärning, därvid en vägbro rasade ned. Jämväl å banans norra del, hvars byggande var förenad med stora tekniska svårigheter, skedde upprepade större lerras, därvid bland annat förstördes den påbörjade grunden för bron öfver Levangerälfven, hvarigenom stora stenmassor måste nedrifvas och en ny grundläggning för bron utföras. Till förekommande af glidningar hafva å vissa ställen af banan afsevärda arbeten företagits, hvilka kräft betydliga belopp utöfver de för banan beviljade anslag. Det är att märka, att, ehuru de å berörda bana inträffade utglidningar icke varit för byggnadsingenjörerna helt oförutsedda, dessa dock icke kunnat förekomma utglidningarna ifråga.

Hvad angår vid Bohusbanan inträffade, ofvan beskrifna utglidningar i skärningar, kunde de icke förutses hvarken af arbetsbefälet eller af ortsbefolkningen.

Af hvad Styrelsen nu påvisat, finner Styrelsen det vara till fullo ådagalagdt, att de undersökningar, hvilka blifvit verkställda såväl före arbetenas å bandelen Uddevalla—Skee påbörjande som ock under dessas fortgång, ingalunda kunna betecknas såsom ofullständiga eller mindre noggranna; och anser sig för den skull Styrelsen — som är lifligt öfvertygad därom, att arbetsbefälet vid byggnadsarbetets utförande nedlagt den största möjliga omsorg och att vid ett allsidigt bedömande af ledningen af arbetena å bandelen, hvilka ovedersägligen varit af särskildt svårartad och enastående natur, befogade anmärkningar härutinnan icke lära rättvisligen kunna göras — berättigad att på det bestämdaste bestrida Revisorernes påstående i afseende å de för definitivt bestämmande af banans sträckning verkställda undersökningarnas beskaffenhet samt å arbetets ledning och utförande, helst som detta påstående icke torde vara grundadt på rön och iakttagelser, gjorda vid besök å de platser utefter bandelen, där för järnvägsbyggnad med de för längdbanan genom Bohuslän gällande bestämmelser beträffande maximilutning och minimiradier för vårt land alldeles exceptionellt stora svårigheter yppat sig.

Revisorerne hafva jämväl framhållit, att de upprepade ras och sättningar, som förekommit, synas hafva kunnat i väsentlig mån förebyggas, om, bland annat, större planmässighet vid arbetets utförande gjort sig gällande. Ett gendrifvande af detta uttalande finner Styrelsen icke vara möjligt, då Revisorerne icke angifvit än mindre visat, i hvilka afseenden planmässighet saknats.

Med anledning af de efter bandelens Uddevalla—Skee öppnande för allmän trafik inträffade sättningar i bankar och ras i skärningar hafva, såsom i Revisorernes berättelse omnämnts, vissa förstärknings- och kompletteringsarbeten blifvit af Styrelsen beslutade särskildt med anledning af i skärningen vid Smedseröd den 25 Mars 1904 inträffadt ras. Denna mycket betydande skärning, hvilkens djup uppgår till omkring 9 meter, bearbetades för lifvets uttagande i tre, i olika plan liggande schakt med lodräta väggar af omkring 3 meters höjd, utan att under fortgången af arbetet, som påbörjades i April

månad 1900 och fullbordades i Juni månad påföljande år, några som helst tecken till utglidningar visade sig. Första utglidningen i denna skärning skedde ungefär $^3/_4$ år efter det skärningen blifvit fullt färdig och dess doseringar matjordbeklädda. Erfarenheten under arbetets fortgång och sedermera under en afsevärd tid efter dess afslutande gaf alltså vid handen, att inga särskilda förstärkningsarbeten skulle därstädes erfordras. I den mån dylika åtgärder här och annorstädes visade sig behöfliga, blefvo de ock efter hand vidtagna, och det torde väl vara bevis på omsorg och planmässighet, att dessa förstärkningsarbeten, bestående i utschaktning af skärningarna med flackare sluttlutning och anbringande af stödjemurar med mera, blifvit utförda endast allt efter det de visat sig erforderliga och sålunda icke kritiklöst öfver allt i samtliga lerskärningar utan hänsyn till kostnad eller verkligt behof.

Ifrågavarande ras i skärningen vid Smedseröd inträffade ungefär 2 $^3/_4$ år från densammas fullbordande, och, då under tiden häremellan och banans öppnande för trafik, uppgående till mer än 2 $^1/_2$ år, intet inträffat, som kunde gifva anledning att misstänka utglidning å detta ställe i skärningen, synes det Styrelsen kunna väl försvaras att under byggnadstiden intet åtgjordes till förekommande af utglidning. Absolut ingen orsak förefanns enligt Styrelsens förmenande att vid arbetets början företaga den mera vidtgående aflastningen af slänterna, som sedermera visat sig vara nödvändig.

På grund af nyssberörda ras fann Styrelsen erforderligt att under ledning af vid banbyggnaden anställd och med markförhållandena väl förtrogen ingenjör låta verkställa noggranna och omfattande markundersökningar för att så långt möjligt vore taga reda på de platser, hvarest förefunnes mark, jämförlig med den uti Smedserödsskärningen, på det att å dessa platser måtte varda utförda anordningar för trafiksäkerheten, hvilka möjligen kunnat undvaras, då därstädes under den tid af 2 à 3 år som förflutit mellan arbetenas utförande under byggnadstiden och bandelens öppnande för trafik icke något inträffat, som påvisat behöfligheten af säkerhetsåtgärder utöfver dem, som blifvit verkställda. Efter berörda markundersökningars afslutande, men innan de i anledning häraf beslutade säkerhetsanordningar hunno utföras, hafva de ytterligare utglidningar, som finnas uti Revisorernes berättelse anmärkta, inträffat.

Styrelsen anser sig här böra betona, att de efter banans öppnande för trafik vidtagna säkerhetsanordningarna icke genom några under byggnadstiden inträffade omständigheter visat sig vara behöfliga. Därest detta varit händelsen, hade man då varit hänvisad till just de åtgärder, som nu vidtagits, men hade i så fall kostnaderna ingalunda kunnat nedbringas, i ty att, om verkställandet ägt rum före spårets utläggning, kostnaderna för transport af arbetsredskap och materialier blifvit betydligt högre. Hade förhållandena gestaltat sig så, att behofvet af åtgärdernas ifråga utförande framstått först, då spårläggningen

utförts och arbetståg alltså igångsatts, ligger det i öppen dag, att utgifterna för den bevakning, som för detta fall måst anordnas för dessa tågs betryggande, icke kunnat blifva mindre än för trafiktågen men väl icke obetydligt högre till följd af arbetstågens vida större antal, jämfördt med trafiktågens.

Det har af Revisorerne framhållits, att den i deras berättelse omförmälta af distriktsförvaltningen gjorda hemställan om trafikens å banan inställande under viss tid efter det den 25 Mars 1904 timade ras i skärningen vid Smedseröd icke kunnat undgå att väcka uppseende. Styrelsen finner sig med anledning häraf allenast böra erinra, att resultatet af den genom Styrelsens försorg den 29 i berörda månad verkställda undersökning blef, att *fog* för distriktsförvaltningens förevarande hemställan icke förefanns samt att erfarenheten bestyrkt riktigheten häraf.

Såsom af Revisorernes berättelse framgår, har det efter banans öppnande för trafik befunnits nödigt göra anstalter för, bland annat, sländtrensning vid berg.

Med anledning häraf får Styrelsen till bestyrkande af att under byggnadstiden sådan rensning verkställts i en sällspordt stor omfattning omnämna, att utöfver den bergmassa, som på grund af fastställd normalsektion måst bortsprängas för banvallens bildande, bergrensningen uppgått till icke mindre än omkring 25 procent af denna massa, eller omkring 42,500 kubikmeter, och hafva utgifterna för bergrensning under byggnadstiden uppgått till 85,000 kronor. Orsaken till denna omfattande bergrensning har man att söka i de bohuslänska bergens stora otäthet och skiktens ofördelaktiga ställning i förhållande till banläget. Ehuru sålunda bergrensningen under byggnadstiden varit omfattande, torde likväl årligen återkommande rensningar, sannolikt i rätt betydlig utsträckning, icke kunna undvikas till följd af den stora nederbördens och frostens gemensamma menliga inverkan på bergen, hvilka af naturen äro genomdragna af sprickor, som än mera ökats genom skjutningarna för banvallens bildande.

Hvad angår vattengenomloppen, har efter banans upplåtande till allmänt begagnande en täckt dubbel trumma tillökats med ytterligare en öppning. Vid en i September 1902 inträffad nederbörd — någon i häftighet därmed jämförlig lärer icke i mannaminne hafva ägt rum — blef banvallen strax söder om berörda trumma sönderskuren af vatten, men kunde det då icke utrönas, huruvida orsaken till vattnets genombrott var att söka uti otillräcklig genomsläppningsarea hos denna trumma, hvilken har att afleda samma vatten som en ofvanför liggande öppen trumma, enär vattnet, som vid tillfället ej

följde bäcken emellan de båda trummorna, hade stigit så högt, att vid den öfre trumman banvallen öfversvämmades, därvid således en betydande mängd af vattnet ej fick tillfälle taga sig väg genom den täckta trumman. Efter det vissa anordningar vid den öppna trumman blifvit vidtagna, beslöt man invänta ett nytt häftigt vattenflöde för att bättre kunna kontrollera, om ändring af den täckta trumman vore nödvändig, men, då någon sådan nederbörd icke ägde rum före bandelens öppnande, blef omförmälta ökning af öppningen, hvars behöflighet emellertid framgått vid ett den 14 Maj 1904 inträffadt starkt regnflöde, icke utförd under byggnadstiden. Af öfriga trummor har allenast en nämnvärdt sjunkit, fastän för densamma anordnats rustbädd af beskaffenhet som vid jämförliga förhållanden brukar användas. Då af de å bandelen Uddevalla—Skee anlagda 170 trummor ej mindre än 99 uppförts å mark, som dessförinnan måst förstärkas genom betong- eller rustbädd, synes den omständigheten, att endast en af de sistnämnda trummorna något sjunkit — dock icke så mycket att den ej tjänstgör såsom vattengenomlopp — vara bevis för att ifrågavarande markförstärkning utförts på ett omsorgsfullt och betryggande sätt.

Slutligen hafva Revisorerne anmärkt, att, förutom å själfva banan, bristfälligheter äfven visat sig i afseende å stationshus, i hvilka genom sättningar sprickor från grunden uppkommit. Såvidt Styrelsen har sig bekant, är stationshuset vid Kragenäs det enda, i hvilket efter uppförandet sprickor uppstått. Såsom förstärkning för den naturliga grunden å detta ställe, hvilken icke är på långt när så osäker som på vissa andra platser utefter banlinjen, på hvilka husbyggnader uppförts, tänkte man sig till en början endast rustbädd, men för säkerhetens skull anordnades äfven här en tjock betongplatta öfver hela byggnadsplanen, hvilket arbete utfördes under uppsikt af en mycket pålitlig person. Genom beslut den 4 Maj 1904 anbefallde Styrelsen visserligen, att spåntning kring grunden för ifrågavarande stationshus skulle utföras, men detta arbete har sedermera icke verkställts, då detsamma efter ytterligare gjorda iakttagelser befunnits icke vara behöfligt, i det att någon förstoring af de uppkomna sprickorna icke förmärkts. Berörda sprickor blefvo därefter igenfyllda. Sedermera uppkomna mindre sprickor härleda sig från det den 23 Oktober 1904 inträffade jordskalf. Då af de uppförda husbyggnaderna, som lagts å i regel svag mark, endast en undergått en ringa sättning, torde resultatet få anses mycket godt.

I anledning af hvad Revisorerne anfört om bevaknings- och underhållskostnaderna för 10:de bansektionen under 1904, får Styrelsen i underdånighet meddela, att dessa kostnader voro vid årets början beräknade till 76,100 kronor, men den 1 September funnos kräfva ytterligare 65,400 kronor. Det

inalles sålunda beräknade beloppet 141,400 kronor har således, då slutliga kostnaden blifvit 144,203 kronor 33 öre, i verkligheten öfverskridits med 2,803 kronor 33 öre.

Stockholm den 18 Januari 1906.

Underdånigst:

MAURITZ SAHLIN.

C. F. SUNDBERG. AXEL CORIN. HJALMAR WIKLAND.

Föredragande.

Hj. Renborg.

Medicinalstyrelsens

utlåtande angående Riksdagens Revisorers framställning i fråga om vissa förhållanden vid Vänersborgs hospital och asyl.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 2 sistlidne December har Eders Kungl. Maj:t täckts anbefalla Medicinalstyrelsen att inkomma med underdånigt utlåtande i anledning af Riksdagens Revisorers uti deras den 30 November 1905 afgifna berättelse gjorda framställning angående vissa förhållanden vid Vänersborgs hospital och asyl; och får på grund häraf Styrelsen i underdånighet anföra följande.

Till en början anföra Revisorerne, att det långa afståndet af omkring 7 kilometer till närmaste järnvägsstation i Vänersborg torde under den del af året, trafiken i Trollhätte kanal är stängd, innebära icke obetydliga olägenheter. Med anledning häraf vill Medicinalstyrelsen i underdånighet framhålla, att närbelägenheten af nämnda kanal, hvilken är för sjöfart tillgänglig under 8—9 månader årligen, medför från trafiksynpunkt så väsentliga fördelar, att detta i viss mån torde uppväga de olägenheter, som afståndet till Vänersborgs järnvägsstation innebär. Vid anstaltens brygga kunna under större delen af året anstaltens behof af skrymmande och tunga varor såsom ved, kol, byggnadsmaterial levereras, genom hvilka bekväma sjökommunikationer billiga transportkostnader å dessa varor erhållas, och uppstå inga svårigheter att ställa leveransen af dessa artiklar under öppen sjöfart. Enligt kommissionens för utseende af plats för nu ifrågavarande anstalt den 7 Maj 1898 afgifna utlåtande beräknades

afståndet efter landsvägen till Rånnums järnvägsstation till 5,5 kilometer, hvilket afstånd kan minskas till 2,5 kilometer, därest man med båt far öfver älfven midt för anstalten; afståndet från anstalten till Vänersborgs kyrka efter landsvägen uppgifves till 6 kilometer. Detta afstånd till Vänersborg kan emellertid i någon mån minskas genom omläggning af den från landsvägen till anstalten ledande vägen, hvilken går i en mängd krokar och äfven i andra afseenden är obekväm. Hos Medicinalstyrelsen hvilar för närvarande ett förslag till omläggning af nämnda väg, hvilket samtidigt innebär en förkortning af omkring 300 meter; och har Medicinalstyrelsen för afsikt att låta detta förslag under den närmaste tiden komma till utförande.

Revisorerne framhålla vidare angelägenheten däraf, att anordningarna för mottagande af patienter bedrifvas med större skyndsamhet än hittills synes vara fallet. Med anledning häraf vill Medicinalstyrelsen i underdånighet anföra följande. Enligt de med vederbörande entreprenörer afslutade kontrakt skulle samtliga arbeten vara afslutade den 1 Augusti 1905; alla arbeten fortgingo under årets förra hälft med sådan hastighet, att man kunde hysa berättigade förhoppningar, att så skulle blifva fallet. Så inträffade emellertid under sommarens början arbetskonflikter inom mekaniska verkstäder med ty åtföljande arbetsnedläggelse. Härigenom afstannade fullständigt leverans af för anstalten behöfliga apparater för kökets och tvättafdelningens inredning. När anstalten under hösten i öfrigt var färdig för mottagning af sjuka, återstodo för sistnämnda afdelningar en hel del apparater; inredningen hade dock före arbetsnedläggelsens början fortskridit så långt, att Medicinalstyrelsen ansåg sig kunna *börja* belägga anstalten, och i slutet af September månad mottogos de första sjuka. Sedan arbetskonflikten under sistlidne November månad upphört och arbetet återupptagits i de mekaniska verkstäderna, har leveransen af de resterande apparaterna pågått och nu framskridit så, att vederbörande entreprenör under den 10 innevarande månad anmält arbetet färdigt till afsyning.

För att emellertid anstalten skulle kunna tagas i bruk för sitt ändamål omedelbart efter det byggnadsarbetena voro afslutade, har det varit erforderligt, att en hel del anordningar i tid blifvit vidtagna, och hafva sådana anordningar under senare åren varit föremål för Medicinalstyrelsens synnerliga omtanke.

Redan till 1903 års Riksdag framlade Eders Kungl. Maj:t på Medicinalstyrelsens underdåniga förslag nådig proposition om fastställelse af aflöningsstat för tjänstemännen vid anstalten, på det att redan under senare delen af år 1904 anstaltens öfverläkare och sysloman skulle vara anställda för anstaltens utredning och slutliga iordningställande. Sedan emellertid Riksdagen på anförda skäl icke ansett lämpligt att redan under 1903 fastställa nämnda aflöningsstat, anhöll Medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 7 Mars 1904, under framhållande af nödvändigheten af att öfverläkaren och sysslomannen af ofvan

angifna skäl under senare delen af 1904 funnos vid anstalten, om tillsättande af dessa tjänster från den 1 Augusti 1904, och, sedan Eders Kungl. Maj:t anvisat nödiga medel, blefvo öfverläkare och syssloman förordnade från hösten 1904.

Då tillverkning af det ansenliga behofvet af beklädnadsartiklar och möbler kunde beräknas kräfva lång tid, vidtog Medicinalstyrelsen redan i början af år 1904 anordningar för anskaffandet af sådana inventarier. På underdånigt förslag erhöll Medicinalstyrelsen nådigt bemyndigande att för tillverkning af utredningsartiklar å rikets anstalter för sinnessjuka och å centralfängelset å Långholmen använda högst 100,000 kronor; och i enlighet därmed gjorde Medicinalstyrelsen å nämnda anstalter och inrättning beställning å en stor del af behöfliga utredningsartiklar. Genom nämnda anordning kunde man beräkna att icke blott i god tid få en del af anstaltens utredning färdig utan erhålla den till billigare pris och af bättre beskaffenhet än genom enskilda entreprenörer.

För att vid anstaltens tagande i bruk hafva tillgång till en utbildad och erfaren sjukvårdspersonal hafva från Februari månad sistlidne år å rikets större anstalter för sinnessjuka antagits sjukvårdselever till ett antal mellan 60 och 70, hvilka skriftligen förbundit sig att antaga tjänster vid Vänersborgs hospital och där kvarstanna under minst 2 år. Till anordnande af särskilda undervisningskurser åt de sålunda vid Uppsala hospital antagna eleverna utverkade Medicinalstyrelsen hos Eders Kungl. Maj:t ett extra anslag af 1,100 kronor.

Beläggningen af anstalten har sedan dess början alltjämt fortgått med anmärkningsvärd och största möjliga hastighet. Enligt meddelande från anstaltens öfverläkare funnos vid anstalten den 13 innevarande månad 241 sjuka intagna, hvarförutom 12 sjuka voro efterskrifna att omedelbart intagas och 20 sjuka å Kristinehamns hospital utvalts för öfverflyttning inom den närmaste tiden för att sedermera å sin sida lämna plats för andra sjuka. Till jämförelse med beläggningen vid Uppsala asyl, som togs i bruk under år 1900 må följande siffror meddelas:

Antalet sjuka:	Vänersborg:	Uppsala asyl:
1 månad efter 1:a beläggningsdag	106	65
2 „ „ „ „	192	124
3 „ „ „ „	215	158.

Beläggning af en så stor anstalt för sinnessjuka som Vänersborg med 1,000 platser kan ej ske raskare, än att anstaltens läkare i någon mån hinna att lära känna de sjuka med alla deras egenheter, hvarjämte det är nödvändigt,

att anstalten med all dess betjäning och mångfald ekonomiska förvaltningsgrenar under beläggningstiden hinner vinna stadga. Emellertid har beläggningen nu kommit så långt, att intagning af sjuka i större utsträckning icke kan ske, förrän det beräknade antalet läkare finnes anställdt. Enligt fastställd utgiftsstat finnas vid anstalten aflöningar åt, förutom öfverläkaren och tvenne biträdande läkare, 2 underläkare med 2,000 kronor årlig lön åt hvardera samt naturaförmåner. Sedan dessa sistnämnda tjänster under nästförflutna sommar varit trenne gånger anslagna till ansökning lediga, utan att någon anmält sig som sökande, anhöll Medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 18 sistlidne September om anvisande af nödigt belopp till höjning af lönerna till underläkarna, i likhet med hvad som utgår till biträdande läkarna. Innan denna Medicinalstyrelsens underdåniga ansökan vinner nådigt bifall och båda underläkartjänsterna blifvit besatta, kan intagning af större antal sjuka icke äga rum.

Af hvad sålunda blifvit anfördt täcktes Eders Kungl. Maj:t finna, att anordningar för beläggning af Vänersborgs hospital och asyl med största möjliga hastighet blifvit af Medicinalstyrelsen vidtagna och att beläggningen af anstalten hittills skett med den hastighet, som under förhanden varande förhållanden varit möjlig.

De remitterade handlingarna varda härmed återställda.

Stockholm den 15 Januari 1906.

Underdånigst:

G. DUNÉR.

HERM. PETERSSON. RICHARD STENBECK. VALT. LINDBERGER.

Anton Holmberg.

Medicinalstyrelsens

utlåtande angående Riksdagens Revisorers anmärkningar beträffande saknaden af vissa inventeringsinstrument vid åtskilliga hospital med mera.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 2 sistlidne December har Eders Kungl. Maj:t befallt Medicinalstyrelsen att afgifva underdånigt utlåtande i anledning af hvad Riksdagens Revisorer anfört uti § 3 af bifogadt transumt af deras den 30

November 1905 afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904.

Uti berörda transumt hafva Riksdagens Revisorer anfört, att de vid granskning af räkenskaperna för rikets hospital fäst sin uppmärksamhet därvid, att instrument rörande inventering saknas beträffande

bränsle- och proviantförråden vid Göteborgs, Härnösands, Kristinehamns, Lunds, Nyköpings, Piteå, Stockholms, Uppsala, Vadstena och Växjö hospital,

materialförråd vid Göteborgs, Härnösands, Kristinehamns, Lunds, Nyköpings, Piteå, Stockholms och Växjö hospital samt

lösa inventarier vid Härnösands, Kristinehamns, Piteå, Stockholms, Uppsala, Vadstena och Växjö hospital.

Därjämte hafva Revisorerne, med uttalande af den mening, att i likhet med hvad som ägde rum inom fångvårdsstaten, fullständig inventering borde åtminstone vid årsskiftet på behörigt sätt verkställas i fråga om samtliga förråd och instrument däröfver bifogas räkenskaperna, med anledning af beskaffenheten af de nu förefintliga inventeringsinstrumenten erinrat om angelägenheten däraf, att de instrument, som öfver inventeringar uppsattes, blefve underskrifna af vederbörande redogörare med attest af förrättningsmannen.

Till fullgörande af den nådiga befallningen får Medicinalstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Hvad först angår *bränsleförråden*, så finnas vid årsskiftet städse mycket stora behållningar, beroende på nödvändigheten att under sommar och höst på en gång upphandla ved, kol och dylikt för hela eldningsperioden. Särskildt finnas på några hospital 1,000 ton stenkol eller mera inneliggande. Ofta äro därtill kolförråden fördelade på ett stort antal olika platser inom de vidlyftiga anstalterna, detta emedan mindre kolförråd måste finnas vid, bland annat, hvarje till vissa uppvärmningssystem hörande varmkammare inom sjukafdelningarna. Och af veden äro mestadels större partier upphuggna, då patienterna året om sysselsättas med vedhuggning.

En inventering af bränsleförråden med vägning eller mätning vid årsskiftena skulle följaktligen taga i anspråk betydande arbetskrafter och föranleda dryga utgifter för hospitalsväsendet. Men en dylik inventering skulle också vara af tvifvelaktigt gagn. Någon bestämd måttstock för den tillåtliga bränsleåtgången finnes nämligen icke och torde ej heller kunna på förhand uppgöras såsom i fråga om proviantåtgången, hvilken bestämmes af utspisningsstaten. Och någon kontroll i syfte att förekomma onödig åtgång af bränsle skulle svårligen kunna utöfvas genom inventeringen. Dylik kontroll måste fastmer rikta sig på den dagliga åtgången. Af mera praktiskt värde än

inventering at bränsleförråden vid årsskiftet är en sådan vid eldningsperiodens slut, innan de nya förråden inläggas; och dylik inventering plägar vid hospitalen äga rum, ehuru hittills icke något särskildt instrument däröfver bilagts räkenskaperna.

Äfven *materialförrådens* inventering erbjuder vissa svårigheter. En del väfnader, garn, läder med mera är nämligen städse under arbete på hospitalens verkstäder, således också vid årsskiftena. Men då sysslomännen jämlikt § 4 punkt 7 af den för dem gällande instruktionen äro pliktiga att å alla utlämnade materialier taga kvitto af de olika arbetsföreståndarna, så kunde åtminstone de i själfva förrådsrummen kvarliggande kvantiteterna blifva föremål för periodisk inventering och instrument däröfver uppsättas. Styrelsen skall också taga frågan om föreskrifters utfärdande i detta afseende under öfvervägande.

Hvad *proviantförråden* angår, så levereras visserligen numera dit hörande artiklar till största delen endast i mån af åtgång och delvis från förråd, som leverantörerna för sin räkning få nedsätta i hospitalens förvaringsrum, hvarför allenast relativt små förråd af staten tillhörande råvaror finnas inneliggande. Men något afgörande hinder att låta inventera dessa på samma sätt som ofvan sagts om materialförråden synes icke föreligga.

Beträffande slutligen redogörelse för anstalternas *inventarier*, så har Medicinalstyrelsen dels i instruktionen för sysslomännen 1885 och dels i särskilda cirkulär, det senaste af 1891, meddelat föreskrifter om årlig besiktning af anstalterna tillhöriga inventarier i närvaro af någon af direktionens ledamöter och om verificering af de därvid upprättade instrumenten. Dylik inventering har å alla anstalter städse ägt rum; men då under årens lopp olika sätt för inventeringsinstrumentens underskrift kommit i bruk, har Styrelsen genom cirkulär till samtliga hospitalsdirektioner af denna dag föreskrifvit, att nämnda instrument skola underskrifvas af anstaltens syssloman med attest af den ledamot af direktionen, som närvarit vid besiktningen.

Stockholm den 17 Januari 1906.

Underdånigst:

KLAS LINROTH.

G. DUNÉR. HERM. PETERSSON.

RICHARD STENBECK. VALT. LINDBERGER.

Anton Holmberg.

Riksförsäkringsanstaltens

utlåtande i anledning af Riksdagens år 1905 församlade Revisorers berättelse.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 2 December 1905 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt Riksförsäkringsanstalten att afgifva underdånigt utlåtande i anledning af hvad Riksdagens Revisorer anfört beträffande Riksförsäkringsanstalten i deras berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904.

Revisorerne yttra till en början, att i Riksförsäkringsanstaltens berättelse för år 1904 meddelade siffror, jämförda med motsvarande siffror för år 1903, synas gifva vid handen, att Riksförsäkringsanstalten icke tagit önskvärd utveckling.

Ehuru Riksförsäkringsanstalten för sin del medgifver, att ofvanstående anmärkning icke saknar berättigande, anser sig dock Riksförsäkringsanstalten böra framhålla, att de sifferuppgifter, som meddelas angående det provisionella antalet försäkrade arbetare, äro behäftade med så stor osäkerhet, att det icke är möjligt af desamma med full visshet afgöra, huruvida antalet försäkrade ökats eller minskats.

Sedan numera definitiva uppgifter inkommit jämväl för det stora flertalet af de under 1904 tecknade försäkringar, är Riksförsäkringsanstalten i tillfälle meddela, att antalet årsarbetare som under år 1904 försäkrats i Riksförsäkringsanstalten, utgjort omkring 26,000 mot 23,884 för de under år 1903 försäkrade, och att sålunda antalet försäkrade arbetare undergått en ökning i stället för en minskning såsom de provisionella siffrorna synas antyda.

Revisorerne anföra vidare, att det i betraktande af den betydande afsättning till fonder, som under år 1904 ägt rum, uppgående enligt Riksförsäkringsanstaltens berättelse för år 1904 till 514,409 kronor 66 öre, torde kunna ifrågasättas, huruvida icke åtminstone en bidragande omständighet till att Riksförsäkringsanstalten icke tagit önskvärd utveckling vore att söka i väl högt satta premiesatser. Med anledning häraf torde böra påpekas, att storleken af fondafsättningen sådan den i Riksförsäkringsanstaltens årsberättelse angifves icke berättigar till någon slutsats beträffande Riksförsäkringsanstaltens premier.

Enligt Riksförsäkringsanstaltens instruktion utgöra nämligen anstaltens fonder:

premiereserv, motsvarande sammanlagda värdet vid hvarje års slut af anstaltens löpande försäkringar;

ersättningsreserv, motsvarande sammanlagda, sannolika beloppet af vid årets slut oreglerade skadeersättningar;

lifräntereserv, motsvarande sammanlagda beloppet af från anstalten utgående lifräntors kapitalvärde; samt

säkerhetsfond, motsvarande det öfverskott, som vid årets slut kan uppstå, sedan afsättning till förenämnda fonder ägt rum.

Häraf framgår, att endast säkerhetsfondens tillväxt kan gifva någon ledning för bedömande af frågan, huruvida Riksförsäkringsanstaltens premier äro för höga eller ej. Afsättningen till säkerhetsfonden är emellertid ej i sin helhet att betrakta såsom vinst, då uppenbarligen Riksförsäkringsanstalten, bland annat, i händelse af förluster under ogynnsamma år måste äga någon möjlighet att täcka uppkommen brist. Huru stor säkerhetsfonden rätteligen bör vara är i hög grad svårt att afgöra, men torde i detta sammanhang erinras därom, att lagen om försäkringsrörelse stadgar, att försäkringsbolag, som drifver lifförsäkringsrörelse eller lifränterörelse, är skyldigt att göra afsättning till säkerhetsfond, intill dess denna uppgår till en tjugondedel af försäkringsfonden för lifförsäkringar eller lifräntor.

Tillväxten af Riksförsäkringsanstaltens säkerhetsfond utgjorde under år 1904 35,598 kronor 51 öre. I jämförelse med de under året influtna försäkringsafgifter kan väl denna tillväxt anses anmärkningsvärdt hög, men dels kan resultatet af 1904 års verksamhet hafva varit gynnsammare än som för svenska förhållanden är det normala, dels finnas andra omständigheter, som göra förklarligt att premierna måst till en början beräknas med iakttagande af synnerlig försiktighet. Dessa omständigheter utgöras i främsta rummet däraf, att vid den första premietariffens uppgörande Riksförsäkringsanstalten till sitt förfogande endast hade ett statistiskt material, hvars obetydliga omfattning och ringa tillförlitlighet af hvarje försäkringstekniskt kunnig person torde villigt erkännas.

I betraktande häraf måste vid uppgörandet af premietariffen tvenne förhållanden noga öfvervägas. För det första kunde vid beräkningen af den erforderliga genomsnittspremien befaras, att denna på grund af materialets otillförlitlighet skulle komma att visa sig otillräcklig, och för det andra vore det sannolikt, att äfven om materialet finge betraktas såsom tillräckligt för beräkningen af en genomsnittspremie, utan att denna behöfde särskildt belastas med något säkerhetstillägg, man dock löpte stor fara att begå för Riksförsäkringsanstaltens soliditet ödesdigra misstag, när premierna för hvarje särskild kate-

gori af arbetsföretag skulle bestämmas. Betänker man nämligen, att det enligt allmänt erkända försäkringstekniska grunder, för att på grund af en ettårig observation beräkna en tillförlitlig premie för ifrågavarande art af försäkring af arbetare vid ett visst slag af arbetsföretag, fordras ett material omfattande åtminstone 10,000 under året sysselsatta sådana arbetare, så inses lätt, att det för Riksförsäkringsanstalten tillgängliga statistiska materialet, äfven om dess tillförlitlighet icke behöfde sättas i fråga, ingalunda kunde gifva några säkra hållpunkter för bestämningen af premierna inom alla de olika industrigrenar, som i vårt land finnas representerade.

Riksförsäkringsanstaltens plan beträffande dess premier kunde sålunda icke blifva någon annan än att till en början bestämma sådana premier att fullgörandet af Riksförsäkringsanstaltens förbindelser icke äfventyrades och sedermera, så snart erfarenheten därtill gifvit tillräcklig ledning, vidtaga lämpliga förändringar af premierna.

Att härvid såsom sådan ledning betrakta en del till Riksförsäkringsanstaltens kännedom komna fall, då enskilda försäkringsanstalter erbjudit försäkring till lägre premie än Riksförsäkringsanstalten, torde af skäl, som ej särskildt behöfva framhållas, icke kunna anses såsom tillrådligt, utan har det synts Riksförsäkringsanstalten nödvändigt att först afvakta resultatet af åtminstone ett års verksamhet, innan några väsentliga förändringar vidtoges.

I enlighet med denna plan företogos redan vid slutet af år 1903 en del premienedsättningar, hvarvid dock, då vid denna tidpunkt för flertalet försäkringar endast det provisoriska arbetareantalet var kändt, stor försiktighet måste iakttagas. För en mera genomgripande revision af tariffen borde naturligen först afvaktas de definitiva uppgifter, som af försäkringstagarne aftalsenligt skulle lämnas vid försäkringstidens slut. Dessa definitiva uppgifter kunde för de under år 1903 tecknade försäkringar icke väntas fullständigt inkomna förr än tidigast vid slutet af år 1904.

Då, såsom af Riksförsäkringsanstaltens underdåniga berättelse för år 1904 framgår, vid detta års slut verkställts en så genomgripande revision af tariffen, som kunde anses tillrådlig på grund af den ringa erfarenhet som då vunnits, torde Riksförsäkringsanstalten härigenom hafva tillmötesgått alla berättigade anspråk.

Af de efter nämnda revision fastställda premiesatserna torde, såsom af den underdåniga berättelsen för år 1904 framgår, i genomsnitt en åttondedel eller högst en sjättedel kunna antagas utgöra ett tillägg, afsedt att möjliggöra bildandet af en säkerhetsfond, hvars nödvändighet förut framhållits.

Då nu, såsom erfarenheten under år 1905 visar, anslutningen till Riksförsäkringsanstalten visserligen rätt väsentligt ökats, men dock, trots det att dess premier enligt hvad nyss anförts, torde i genomsnitt icke oväsentligt

understiga de premier, som solida enskilda försäkringsanstalter kunna erbjuda, icke omfattar mer än en jämförelsevis liten del af de arbetare, som afses i lagen den 5 Juli 1901, synes den slutsatsen icke vara oberättigad, att orsaken till att Riksförsäkringsanstaltens verksamhet icke vunnit den önskade utvecklingen icke är att tillskrifva Riksförsäkringsanstaltens premier utan andra orsaker.

En af dessa orsaker var under år 1904 med säkerhet den omständigheten, att anstalten då icke hade rätt att afsluta försäkring, som omfattade ersättning under karenstiden, hvilket tydligt framgår af den jämförelsevis starka tillökning i försäkringsstocken, som blef en följd däraf att denna rättighet beviljades Riksförsäkringsanstalten.

Ett annat hinder, som jämväl har betydelse, är, att Riksförsäkringsanstalten ej äger rätt att äfven afsluta försäkring mot olycksfall utom arbetet, hvarpå talrika exempel kunde anföras.

Slutligen finnes det en annan omständighet, som är till icke ringa hinder. Riksförsäkringsanstalten har förut för Eders Kungl. Maj:t framhållit vikten af att specialtariffering i möjligaste mån genomföres, hvarigenom Riksförsäkringsanstalten skulle kunna mera anpassa sina premier efter de särskilda förhållanden, som råda vid olika arbetsföretag, och har anhållit hos Eders Kungl. Maj:t om rättighet att för detta ändamål få anlita yrkesinspektörernas ingående kännedom om de under deras tillsyn stående arbetsföretag. På grund af de otillräckliga krafter, hvaröfver yrkesinspektionen för närvarande förfogar, har dock Eders Kungl. Maj:t icke funnit skäl att bifalla Riksförsäkringsanstaltens hemställan.

För undanrödjandet af de hinder, som tilläfventyrs ännu kunna ligga i Riksförsäkringsanstaltens premier, torde de revisioner af tariffen, som Riksförsäkringsanstalten i mån af vunnen erfarenhet ämnar företaga, få antagas utgöra en tillräcklig borgen.

Remissakten återställes härjämte.

Stockholm den 16 Januari 1906.

Underdånigst:

J. MAY.

IVAR FREDHOLM. IVAR TENGSTRAND. O. F. ENBOM.

Föredragande.

Öfverintendentsämbetets

utlåtande angående af Riksdagens Revisorer i deras berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904 beträffande Ämbetets räkenskaper framställda erinringar.

Till Konungen.

Genom särskilda nådiga remisser den 2 December 1905 har Eders Kungl. Maj:t täckts anbefalla Öfverintendentsämbetet att sig utlåta i anledning af hvad Riksdagens Revisorer, enligt hvad härhos återgående transsumt af deras den 30 sistlidne November afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904 utvisa, i samma berättelse under "Sjunde hufvudtiteln, Öfverintendentsämbetet" §§ 1—5 erinrat; och får, till åtlydnad häraf Öfverintendentsämbetet i underdånighet anföra följande.

Uti ofvannämnda § 1 hafva Revisorerne — med anmälan att, enligt ett den 24 Mars 1876 mellan Öfverintendentsämbetet och Stockholms stads drätselnämnd afslutadt kontrakt angående vården och underhållet af Carl XIII:s torg här i staden, Nämnden ägde att såsom ersättning för hvad Nämnden genom detta kontrakt sig åtagit af statsanslaget till byggnader och reparationer årligen uppbära ett belopp af 5,000 kronor — enär Stockholms stad droge så stor nytta af denna till dess begagnande upplåtna öppna plats, att dess vård och underhåll skäligen kunde påfordras skola af staden utan bidrag från statsverket bekostas, ifrågasatt, huruvida icke berörda kontrakt borde i sådant syfte uppsägas.

Då de skäl för åvägabringande af en förändring i gällande bestämmelser rörande underhållet af ifrågavarande plats, som af Revisorerne framburits, måste såvidt Ämbetet kan finna, betraktas såsom välgrundade, torde icke något vara att erinra mot att, för vinnande af sagda ändamål, beträffande förenämnda med Drätselnämnden ingångna kontrakt — som vid uppgörandet förklarats gälla från den 1 April 1876 till samma dag 1877 och sedermera anses förnyadt för ett år i sender, räknadt från den 1 April, såvida det ej före utgången af näst föregående Mars månad blefve af endera kontrahenten uppsagdt — uppsägning varder i behörig ordning verkställd.

Jämte meddelande att Revisorerne vid besök i Uppsala funnit de nyligen afslutade, med statsmedel understödda arbetena inom Uppsala slott för beredande därstädes af nya ämbetslokaler åt länsstyrelsen, ny bostad åt länets

höfding samt lägenheter för länets Landsting och Hushållningssällskap vara på ett omsorgsfullt, den märkliga slottsbyggnaden fullt värdigt sätt utförda, hafva Revisorerne uti § 2 erinrat att, förutom de redan disponerade lokalerna i slottet, där funnes betydande utrymme, som lämpligen syntes kunna för andra allmänna ändamål tagas i anspråk.

På sätt Revisorerne framhållit, äro ännu inom Uppsala slott icke obetydliga vidder odisponerade: sålunda återstå, förutom slottets öfversta, helt och hållet oinredda våning med ett ytinnehåll af cirka 1,000 kvadratmeter, i hufvudvåningen den s. k. "Rikssalen", N:o 164, med två därinvid varande rum, N:ris 162 och 163, samt därunder rummen N:ris 137, 46, 27 och 50, hvilka rum — däraf emellertid rum N:o 50 torde under innevarande år komma att inredas till bostad åt landsarkivets vaktmästare — hafva en sammanlagd yta af omkring 1,500 kvadratmeter. Öfverintendentsämbetet håller före, att det för slottets behöriga underhåll är af stor betydelse att äfven de för närvarande obegagnade lokalerna komma till användning och skall Ämbetet, i hvad på detsamma kan ankomma, vid yppadt behof af lägenheter för någon härför lämplig institution nogsamt se till, huruvida icke lokalerna i fråga må, till större eller mindre utsträckning, kunna tagas i anspråk; för närvarande är på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning beroende ett af Ämbetet alternativt framställdt förslag att i "Rikssalen" med bredvidliggande rum inrätta en af Riksarkivarien begärd reservdepå för vissa arkivalieserier.

Revisorerne hafva uti § 3 yttrat, att Revisorerne, som besökt det s. k. Utrikesministerhotellet vid Blasieholmstorg härstädes, funnit denna byggnad icke motsvara de fordringar, som med fog borde ställas på den bostad, där den ende bland statens ämbetsmän, som hade skyldighet att uppbära en representation gent emot utlandets härvarande beskickningar, skulle fullgöra denna representationsskyldighet, att redan det yttre tedde sig synnerligen enkelt, hvartill komme, att ingång, vestibul, de smala trappuppgångarna, de låga och jämförelsevis små rummen föga påminde om hvad som numera fordrades i hvarje någorlunda tidsenligt inrättadt hus och kunde så mycket mindre godkännas, som de utgjorde den officiella bostaden för en person i Ministerns för utrikes ärendena ställning, samt att, då ifrågavarande byggnad otvifvelaktigt skulle kunna användas för annat statens ändamål eller med fördel försäljas, Revisorerne ville fästa uppmärksamheten på att, i samband med nu pågående anordningar för åstadkommande af lokaler åt statens ämbetsverk, åtgärder borde vidtagas för beredande af fullt värdig bostad åt Utrikesministern.

Vidare hafva Revisorerne uti § 4 — jämte det Revisorerne *dels* i minnet återkallat huruledes det s. k. Arffurstens palats för Kronans räkning förvärfvats, äfvensom det förslag till användande af sagda palats till ämbetslokal för Utrikesdepartementet och bostad åt Utrikesministern, som utgjorde föremål

för 1905 års lagtima Riksdags pröfning och beslut, enligt hvilket den gjorda framställningen afslogs och Riksdagen anhöll, att Eders Kungl. Maj:t måtte, så snart sig göra läte, till Riksdagen inkomma med förslag till, utom annat, inredande i palatset af lokaler för ämbetsverk, *dels ock* meddelat, att några förberedande åtgärder för åstadkommande af ett dylikt förslag ännu icke, så vidt Revisorerne kunnat inhämta, vidtagits — under åberopande af ett utaf undertecknad, Öfverintendent, på begäran i ämnet afgifvet yttrande, sig uttalat, *att* hvad som enligt Revisorernes mening gjorde det betänkligt att inreda hela fastigheten i fråga till ämbetsverk vore att därigenom de monumentala rummen en trappa upp skulle komma att förstöras, *att* Revisorerne härvid ville erinra att, då, förr eller senare, ett nytt hotell för Utrikesministern befunnes böra uppföras, de s. k. statsrummen utan tvifvel komme att tillmätas dimensioner, motsvarande de stora paradrummens i f. d. Arffurstens palats, men att kostnaderna för en dylik vånings anordnande skulle blifva högst betydande och säkerligen förhindra eller till en oviss framtid undanskjuta förverkligandet af en sådan plan, *att* Revisorerne därför föreställde sig, att, därest det förslag, som nästlidne år af Riksdagen pröfvats, i syfte af kostnadernas nedbringande och användande af viss del utaf byggnaden, nämligen det stora hörnrummet en trappa upp mot Fredsgatan jämte något eller några angränsande rum till ämbetslokal, underkastades revidering, ett sålunda ändradt förslag om dispositionen af ifrågavarande fastighet skulle kunna med utsikt till framgång underställas Riksdagens beprövande, *samt att* Revisorerne, som ville påpeka att gårdsutrymmets i palatset tillgodogörande i större omfattning än hittills beräknats syntes böra underlätta en nöjaktig lösning af frågan, med afseende å hvad sålunda blifvit andraget och då det vore af stor vikt att omhandlade dyrbara och välbelägna fastighet med det första komme till användning, velat å denna angelägenhet fästa uppmärksamheten.

Med anledning af hvad Revisorerne i sistnämnda båda paragrafer yttrat har Öfverintendentsämbetet skolat härmed för sin del på det lifligaste instämma i de af Revisorerne uttalade åsikter angående det nuvarande Utrikesministerhotellets otidsenlighet för sitt ändamål och det särdeles tilltalande i att ny ämbetsbostad finge åt bemälde minister beredas just uti Arffurstens palats, hvarigenom särskildt från förstörelse kunde räddas synnerligen värdefulla och karaktäristiska minnen från den vid 1700-talets slut rådande stil. Den knappa tid, som varit Ämbetet tillmätt att taga Revisorernes förevarande framställning under bedömande har emellertid icke kunnat medgifva en mera ingående ompröfning rörande ändamålsenligheten af det utaf Revisorerne antydda projekt till vissa ändringar i den redan af Riksdagen behandlade plan för användande af Arffurstens palats, men, då Ämbetet framdeles lärer blifva satt i tillfälle

att taga under öfvervägande lämpligaste sättet för genomförande af de ändringar i nyssberörda plan, som må pröfvas vara af en eller annan orsak nödiga, torde en nöjaktig lösning härutinnan kunna vinnas.

Lika med Revisorerne anser Öfverintendentsämbetet, att det nuvarande Utrikesministerhotellet, som icke under andra än särdeles tvingande omständigheter lärer, efter Ämbetets förmenande, böra genom försäljning Kronan afhändas, kan med fördel finna användning för statsändamål och t. ex. inredas för något eller några ämbetsverks behof, hvarjämte torde böra uppmärksammas, att tilläfventyrs någon del af hotellets tomt kan blifva erforderlig för utvidgning af Musikaliska Akademiens bredvidliggande byggnad, som däraf är i trängande behof.

Slutligen hafva Revisorerne uti § 5 — med förmälan att i kontrakt den 19 September 1902 mellan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Hallands län, å Eders Kungl. Maj:ts och Kronans vägnar, samt Byggmästaren Carl. L. Andersson i Halmstad, angående utförande af inredningsarbeten i Halmstads slott inom landshöfdingens i länet boställsvåningar föreskrifvits, att arbetet skulle så bedrifvas, att det vore komplett färdigt till afsyning senast den 1 Augusti 1903 och att tillika stadgats, att, om arbetet icke vore fullbordadt inom den sålunda bestämda tiden, Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande skulle äga att af den innestående delen af entreprenadsumman afdraga femton kronor för hvarje löpande dag, hvarmed denna tid blefve öfverskriden — då enligt räkenskapen bilagdt syneinstrument af den 7 November 1903 arbetet först denna dag blifvit afsynadt, men, såvidt räkenskaperna gåfve vid handen, något afdrag å förberörda summa enligt kontraktets bestämmelser på grund af arbetets försenade fullbordan icke ägt rum, å nämnda förhållande fäst uppmärksamheten.

Öfver denna anmärkning har Öfverintendentsämbetet anmodat Eders Kungl. Maj:ts vederbörande Befallningshafvande att sig utlåta, med föranledande hvaraf Ämbetet fått från Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande emottaga närslutna, till Ämbetet ställda och den 5 i denna månad dagtecknade förklaring, till hvars innehåll Ämbetet icke har något att för egen del tillägga.

Stockholm den 16 Januari 1906.

Underdånigst:

CARL MÖLLER.

Fr. Richter.

Konungens Befallningshafvandes i Hallands län

yttrande.

Till Kungl. Öfverintendentsämbetet.

I skrifvelse den 27 December 1905 har Kungl. Öfverintendentsämbetet anmodat Konungens Befallningshafvande afgifva förklaring i anledning af hvad Riksdagens senast församlade Revisorer i deras den 30 därförutgångne November afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904 anfört rörande kostnaden för utförandet af vissa inredningsarbeten uti landshöfdingens i länet boställslägenheter å härvarande slott, och får Konungens Befallningshafvande i anledning däraf anföra, att uti åsyftade kontrakt den 19 September 1902 emellan Konungens Befallningshafvande, å Kungl. Maj:ts och Kronans vägnar, samt byggmästaren Carl L. Andersson i Halmstad beträffande nämnda arbetens utförande väl stadgats, att, därest arbetet »utan giltig orsak» icke vore fullbordadt till den i kontraktet bestämda tiden den 1 Augusti 1903, visst föreskrifvet vite skulle tillämpas, men att, sedan Andersson af angifna orsaker — däribland särskildt försenad leverans af kakelugnar, som fördröjt arbetet omkring sex veckor, äfvensom å väggar framträdande fukt, som hindrat målning och tapetsering, innan fukten genom kraftig eldning aflägsnats — anhållit om visst anstånd med arbetenas utförande, Andersson enligt Kungl. Öfverintendentsämbetets skrifvelse den 18 Augusti 1903 beviljats anstånd med arbetena i den öfre våningens alla lokaler till den 15 September, i kök med skafferi och serveringsrum till den 1 Oktober samt i öfriga lägenheter i bottenvåningen till den 15 Oktober, allt år 1903, hvadan och då Andersson enligt här förvarade handlingar i skrifvelse den 15 Oktober 1903, försedd med kontrollanten, arkitekten Knut Beckmans attestatum, anmält inredningsarbetena till afsyning färdiga, någon tillämpning af ofvan omnämnda vitesbestämmelse icke kunnat komma i fråga.

De hit remitterade handlingarna i ärendet varda härjämte återställda.

Halmstads slott i landskontoret den 5 Januari 1906.

A. ASKER.

H. M. Spens.

Generaltullstyrelsens

utlåtande i anledning af Riksdagens Revisorers framställning rörande förnyad ompröfning af frågan om reglering af tolagsersättningen.

Till Konungen.

I sin den 30 November 1905 afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904 hafva Riksdagens Revisorer — under hänvisning till hvad skatteregleringskommittén i utlåtande den 9 Maj 1883 hemställt i anledning af ett inom Finansdepartementet under år 1882 upprättadt, af Eders Kungl. Maj:t till sagda kommitté för yttrande öfverlämnadt förslag till bestämmelser angående tolagsersättningens aflösning, samt med särskildt afseende därå, att den nu utgående tolagsersättningen, på grund af förändrad tullagstiftning, stigit till belopp, som vid ersättningens bestämmande år 1857 svårligen kunde förutses — fäst uppmärksamheten på vikten däraf, att frågan om reglering af denna ersättning ånyo tages i ompröfning.

Genom nådig remiss den 2 December 1905 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt Generaltullstyrelsen att i anledning af Riksdagens Revisorers ofvanberörda framställning afgifva underdånigt utlåtande och detta utlåtande till Finansdepartementet insända så tidigt, att detsamma före den 20 innevarande Januari kunde till Fullmäktige i Riksgäldskontoret öfverlämnas för att tillika med revisionsberättelsen till trycket befordras; och får till fullgörande af denna nådiga befallning Generaltullstyrelsen, med remissaktens återställande, i underdånighet anföra, att Styrelsen icke har något att erinra mot förnyad pröfning af frågan om regleringen af tolagsersättningen.

Dock anser sig Styrelsen icke böra underlåta att framhålla, att de omständigheter, som efter år 1857 förorsakat ökning af den vissa städer tillkommande tolagsersättningen, jämväl torde hafva i ej oväsentlig mån stegrat de utgifter, städerna för åtnjutande af ifrågavarande ersättning måste vidkännas.

Stockholm den 2 Januari 1906.

Underdånigst:

STAFFAN CEDERSCHIÖLD.

GUSTAF BERGENSTJERNA. G. NORDQUIST. E. BEYER.
Föredragande.

Emil Delphin.

Kommerskollegii

utlåtande angående Riksdagens Revisorers berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904.

Till Konungen.

Uti den 30 November 1905 afgifven berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904 hafva Riksdagens Revisorer i afseende å sjunde hufvudtiteln, Kommerskollegium, under § 1 anfört följande.

På sätt i närmast föregående års revisionsberättelse anfördes, hade Eders Kungl. Maj:t, vid fördelning af det från den å sjunde hufvudtiteln uppförda anslagstiteln till befrämjande i allmänhet af slöjderna utgående anslaget å 35,000 kronor till reseunderstöd åt sådana arbetare i de särskilda näringsyrkena, som önska att i främmande länder förvärfva sig ökade insikter och konstfärdighet, den 18 April 1890 föreskrifvit, bland annat, att de personer, hvilka därefter tilldelades understöd af ifrågavarande beskaffenhet, skulle för utbekommande af den fjärdedel af understödet, som på grund af Kungl. brefvet den 19 Maj 1853 och Kommerskollegii i ämnet meddelade bestämmelser skulle innehållas, intill dess reseberättelse aflämnats, hafva till fäderneslandet återvändt och afgifvit sådan berättelse inom en tid af tre år, räknadt från och med året näst efter det, under hvilket reseunderstödet blifvit beviljadt.

Till komplettering af den utaf 1904 års Revisorer lämnade upplysning angående förverkandet af den innehållna delen af ifrågavarande understöd, meddelade Revisorerne följande från Kommerskollegium erhållna

"Uppgift rörande de reseunderstöd, som år 1901 tilldelats arbetare och teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, som icke ägna sig åt bergshandteringen, A) antalet stipendiater, B) stipendiater, hvilka lyftat $^3/_4$ af understöden, men förverkat innehållna återstoden, emedan reseberättelse ej i föreskrifven tid afgifvits, C) stipendiater, hvilka ej lyftat någon del af reseunderstödet, D) det förverkade beloppet.

	A.	B.	C.	D.
arbetare	62	10		1,168: 75.
teoretiskt och praktiskt bildade tekniker	18	6		787: 50."

Under hänvisande till hvad Statsrevisorerne i föreliggande ämne år 1904 yttrat samt till Kommerskollegii med anledning däraf den 10 Januari 1905 afgifna utlåtande, framhöllo Revisorerne önskvärdheten af att närmare kunskap

måtte vinnas om huruvida ifrågavarande reseunderstöd blifvit använda för det med dem afsedda ändamål.

Sedan Eders Kungl. Maj:t enligt nådig remiss anbefallt Kommerskollegium att i anledning af berörda framställning underdånigt utlåtande afgifva och till Finansdepartementet så tidigt insända, att detsamma före den 20 Januari 1906 kunde till Fullmäktige i Riksgäldskontoret öfverlämnas för att tillika med revisionsberättelsen till trycket befordras, får Kollegium såsom underdånigt utlåtande i ärendet anföra följande.

Kollegium har med anledning af Revisorernes berörda anmärkning låtit anställa en utredning för att söka, såvidt möjligt, utröna, i hvad mån de i Kollegii uppgift upptagna understödstagare, hvilka förverkat innehållen återstod af reseunderstödet, användt af dem uppburna understödsmedel för afsedt ändamål och i hvilken utsträckning de sedermera till fäderneslandet återvändt.

Af denna utredning har beträffande i uppgiften upptagna 10 arbetare framgått, att 3 efter vistelse utomlands och god anställning där inom sina respektive yrken till Sverige återkommit och att 5 ännu lära vistas i utlandet, och hafva, enligt Kollegium tillhandakomna arbetsbetyg och andra handlingar, jämväl 4 af dessa 5 i utlandet haft anställning inom sina fack hos välkända firmor, under det att Kollegium icke kunnat om den femte skaffa sig några tillförlitliga upplysningar i detta hänseende. Slutligen hafva 2 af förenämnda 10 arbetare på grund af uppgifna hinder ännu icke kunnat företaga de tilltänkta studieresorna, och, då de icke inom den fastställda respittiden sökt Eders Kungl. Maj:ts tillstånd till uppskof med resorna, har Kollegium vidtagit åtgärder för förskottsbeloppens återbärande till statsverket.

Hvad åter angår understödstagarne bland teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, som icke ägna sig åt bergshandteringen, hafva samtliga i Kollegii uppgift upptagna 6 personer efter företagna studieresor i utlandet redan till Sverige hemkommit.

Den nu gjorda undersökningen gifver sålunda vid handen, att, såsom Kollegium i sitt underdåniga utlåtande af den 10 Januari 1905 med anledning af en likartad anmärkning af 1904 års Statsrevisorer redan anfört, endast en ringa procent af de arbetare, som tilldelats reseunderstöd, kvarstanna i utlandet äfvensom att teoretiskt och praktiskt bildade tekniker, hvilka erhållit reseunderstöd, nästan utan undantag återvända till hemlandet.

Kollegium får i öfrigt åberopa hvad Kollegium i sitt ofvanberörda underdåniga utlåtande af den 10 Januari 1905 anfört.

Slutligen anser sig Kollegium böra i detta sammanhang upplysa därom, att de förskottsmedel, som, enligt hvad Kollegium uti sitt meranämnda underdåniga utlåtande af den 10 Januari 1905 anfört, lyftats af en tekniker-

stipendiat för år 1900, hvilken blifvit förhindrad att företaga den projekterade studieresan, blifvit till statsverket återburna.

Stockholm den 17 Januari 1906.

Underdånigst:

HUGO REHBINDER.

JOHAN PIHLGREN. Föredragande.

CARL MALMÉN.

JOHN STOCKENBERG.

Isak Blom.

Nationalmusei nämnds

utlåtande i fråga om Statsrevisorernes anmärkningar.

Till Konungen.

Genom nådig remiss af den 2 nästlidne December har Eders Kungl. Maj:t befallt Nationalmusei nämnd att inkomma med underdånigt utlåtande i anledning af hvad Riksdagens Revisorer i sin berättelse om af dem verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904 framställt rörande Nationalmuseum; och får Nämnden till fullgörande häraf härmed afgifva följande yttrande:

Revisorerne, som besökt Nationalmuseum den 31 sistlidne Oktober, säga sig därvid hafva funnit, att å museets vind magasineras en stor mängd oljemålningar, hvilka sålunda äro otillgängliga för allmänheten och med svårighet kunna göras åtkomliga vid konststudier. Med afseende härå och med hänsyn därtill, att på grund af de för Nationalmusei räkning årligen skeende uppköpen utrymmet i museet alltjämt kommer att i vidsträcktare mån tagas i anspråk, hafva Revisorerne ifrågasatt, huruvida icke en del af nämnda konstverk skulle kunna beredas lämpliga platser inom statens byggnader i hufvudstaden, exempelvis i nya riksdagshuset, inom hvilket lära skola finnas vidsträckta, för ändamålet tjänliga väggytor.

De å vindarna för närvarande undansatta målningarna tillhöra tvenne kategorier: först och främst sådana, som såväl på grund af sitt ringa konstvärde som det dåliga skick, hvaruti de befinna sig, äro utgallrade ur museisamlingarna eller aldrig varit med dem införlifvade. De tillhöra nästan samtliga statens äldre samlingar (den Martelliska m. fl.) och kunna på grund af ofvan nämnda orsaker ej användas som dekoration eller prydnader, hvar helst det

vara må. En och annan af dem kan möjligen i konsthistoriskt eller kulturellt hänseende hafva något värde, men detta värde är för obetydligt för att Nämnden skulle kunna anse dem förtjänta af att uppsättas i museum eller i någon annan statens byggnad. Ett uppsättande af dem skulle tvifvelsutan motverka konstintresset i stället för att höja det.

Den andra kategorien utgöres af sådana målningar, som varit införlifvade med samlingarna och äro upptagna i inventarierna däröfver, men af utrymmesskäl tyvärr måst undansättas. Nämnden säger: tyvärr, emedan detta nödvändiga undansättande i mångt och mycket hindrar museet att, som sig bör, fylla sin uppgift såsom en för vetenskapliga ändamål och konstodlingens främjande verksam anstalt. Dessa undansatta målningar äro ursprungligen afsedda att komplettera museets serier, att hvar och en i sin mån illustrera den konsthistoriska utvecklingen och den på olika tider rådande konstsmaken eller att på konstens språk gifva den svenska allmänheten en bild ur vårt folks historia eller vårt lands natur. Den uppgiften kunna de icke fylla på sin nuvarande plats på vinden, till hvilken den stora allmänheten icke har tillträde. Genom deras undansättande ha luckor uppkommit i de olika serierna, till skada för den totalbild museisamlingarna under lyckligare utrymmesförhållanden skulle kunna gifva. För konstnären och forskaren, liksom för en hvar, som därom framställer särskild önskan — och de äro icke få — hållas de likväl tillgängliga äfven under nuvarande ogynnsamma förhållanden.

Af ofvanstående torde framgå, att Nämnden ej kan tillstyrka desammas bortflyttning från museibyggnaden. En särskild anledning härtill ligger för öfrigt i hoppet, att det nuvarande tillståndet, som ur museiteknisk synpunkt måste betraktas såsom ohållbart, endast är tillfälligt.

I en utförligt motiverad skrifvelse af den 31 Maj 1902 har nämligen Nationalmusei nämnd för Kungl. Maj:t framlagt en redogörelse för missförhållandena inom Nationalmuseum mellan samlingarnas omfattning å ena sidan och det för dem anvisade utrymmet å den andra, samt framhållit, att en tillfredsställande lösning af denna fråga redan under den allra närmaste framtiden är af högsta behofvet påkallad, så mycket mera som samlingarna tillväxa icke blott genom inköp utan äfven genom gåfvor, som ofta fordra mycket stort utrymme, såsom nu senast de båda oljemålningarna "Narva" af friherre Gustaf Cederström och "Sfinxen" af grefve Georg von Rosen. Med afseende härpå har från Nationalmusei sida framhållits den utväg, att äfven bottenvåningen i Nationalmuseibyggnaden skulle upplåtas för Nationalmusei konstafdelning. Härför talar särskildt den omständigheten, att den myndighet, som för närvarande disponerar denna våning, eller Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antikvitets-Akademien, i ett den 19 November 1898 afgifvet underdånigt utlåtande öfver en nämndens skrifvelse i denna fråga förklarat sig villig att

för ändamålet afstå dessa lokaler, alldenstund desamma vore alldeles otillräckliga för de under Akademiens inseende ställda statssamlingarna, under förutsättning att Akademien för sina samlingar erhölle en lokal, som till läge och utrymme kunde befinnas fullt tillfredsställande.

Öfver denna nämndens ofvannämnda underdåniga skrifvelse har Kungl. Maj:t den 17 Juni 1902 täckts infordra Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antikvitets-Akademiens yttrande.

Detta har visserligen ännu icke af Akademien afgifvits men skall väl, när det kommer, vara ägnadt att till vårt lands heder föra frågan framåt, så att statens konstsamlingar ej fortfarande må lida af den nuvarande bristen på utrymme, som inom museets alla afdelningar omöjliggör en såväl ur konsthistorisk som dekorativ synpunkt tillfredsställande anordning af de dyrbara samlingarna, hvilket är staten ovärdigt.

Till sist må framhållas, att det endast är af hänsyn till musei intressen, som Nämnden ej nu kan tillmötesgå de af Riksdagens Revisorer uttalade önskningarna. Att Nämnden ej ställt sig afvisande gentemot af offentliga myndigheter gjorda framställningar rörande konstverks deponerande å andra platser, *därest detta kunnat ske utan men för museets uppgift,* framgår af följande:

Från och med år 1887, då den första större utgallringen ur Nationalmusei tafvelsamling ägde rum, till och med år 1905 ha ej mindre än *270* målningar från statens samlingar deponerats uti offentliga lokaler i hufvudstaden och i landsorten, nämligen:

åren 1887—1899:	.....	99 n:r
„ 1900—1905:	.....	171 „
	Summa	270 n:r.

Dessa depositioner ha fördelats sålunda:

A. I universitets-samlingarna:

Upsala	16
Lund	28

B. I landsortsmuseer:

Göteborg	3
Härnösand	22
Kalmar	36
Linköping	9
Malmö	10
Uddevalla	7

Vänersborg	18
Växiö	2
Örebro	27

C. I landshöfdingeresidens:

Falun	5
Gäfle	11
Göteborg	8
Karlskrona	9
Umeå	1
Upsala	1
Västerås	12
Visby	1

D. I ämbetsverk m. m. i hufvudstaden:

Kungl. Kammarkollegium	6
Kungl. Kammarrätten	5
Statsministerns och statsrådsberedningens lokaler i Kanslihuset	12
Riddarhuset (byte)	3
Sjöofficerssällskapet	6
Riksdagens nya hus	12

Dessa depositioner ha gjort, att Nämnden, åtminstone för närvarande, ej kan tillmötesgå framställningar i dylikt syfte. När tillfälle erbjuder sig, skall Nämnden ej underlåta att, äfven i afseende på riksdagshuset, fortgå på den inslagna vägen, när detta kan ske utan att museets intressen åsidosättas.

Stockholm den 13 Januari 1906.

Underdånigst:

WILH. WALLDÉN.

G. VON ROSEN. C. D. AF WIRSEN.

LUDV. LOOSTROM. C. W. JAENSSON.

Olof Granberg.

Öfverstyrelsens för rikets allmänna läroverk

utlåtande angående Riksdagens Revisorers framställning rörande omreglering af rektorns vid högre allmänna läroverket i Malmö lön.

Till Konungen.

I sin den 30 November 1905 afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904 hafva Riksdagens Revisorer rörande de till rektorn vid högre allmänna läroverket i Malmö utgående löneförmåner anfört, bland annat, att under framhållande af att rektorn vid Malmö elementarläroverk vore den enda bland sina likar i riket, som vore i full besittning af sådana hemman, som af ålder varit läroverk anslagna, och därigenom åtnjöte icke endast en vida högre lön än andra rektorer, utan en lön, som vore jämförlig med dem, som blifvit bestämda för rikets högsta ämbetsmän, enskild motionär inom Första Kammaren vid 1876 års Riksdag föreslagit, att Riksdagen måtte anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta undersöka, med hvad rätt rektor i Malmö uppbure arrendena för hans tjänst anslagna hemman samt därefter, särskildt om nytt förordnande att rektorstjänsten förestå under tiden skulle förekomma, fatta det beslut, hvartill utredda förhållanden kunde föranleda; att Första Kammarens tillfälliga utskott, till hvilket motionen för förberedande behandling hänvisats, förebragt utredning angående tillkomsten och beskaffenheten af ifrågavarande löneförmåner och på anförda grunder hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta undersöka, huruvida icke de delar af den så kallade gamla rektorslönen i Malmö, som icke grundade sig på enskild mans gåfva, skulle kunna, när tiden därtill ansåges vara inne, till statsverket indragas emot det att af statsmedel ansloges vanlig rektorslön till rektor vid elementarläroverket i Malmö; att denna hemställan emellertid blifvit af Första Kammaren afslagen, hvadan någon vidare åtgärd i detta ärende icke blifvit vid förenämnda Riksdag vidtagen; att i 1904 års stat för Malmö högre läroverk rektorns aflöningsförmåner upptoges till 887.2938 hektoliter spannmål och 539 kronor 52 öre kontant, däraf af statsmedel 509 kronor 63 öre; att af spannmålen den hufvudsakliga delen eller 815.9806 hektoliter utgjordes af arrendeafgiften för ofvan omförmälda donerade hemman, hvilken, enligt af nuvarande rektorn till Revisorerne lämnad uppgift, utginge uteslutande i spannmål med $^1/_3$ af hvardera

sädesslagen råg, korn och hafre samt löstes efter markegång och att, enligt samma uppgift lösesumman utgjort för arrendeåret 14 Mars 1904—14 Mars 1905 9,677 kronor 10 öre, i följd hvaraf rektorn, som ägt kontant uppbära 2,452 kronor, åtnjutit i lön sammanlagdt 12,129 kronor 10 öre; samt att då, med hänsyn till den vid 1904 års Riksdag antagna nya lönestat för lärarne vid rikets allmänna läroverk, tiden kunde anses vara inne för återupptagande af frågan om utredning angående möjligheten och lämpligheten af den så kallade gamla rektorslönens i Malmö indragning och utbytande mot aflöning af statsmedel i likhet med öfriga lärarelöner vid de allmänna läroverken, Revisorerne velat fästa Riksdagens uppmärksamhet på denna angelägenhet.

Genom nådig remiss den 2 December 1905 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk att i anledning af förenämnda framställning afgifva underdånigt utlåtande, och får i sådant afseende Öfverstyrelsen, med återställande af remissakten, i underdånighet anföra följande.

Öfverstyrelsen anser sig därvid till en början böra erinra därom, att i ofvannämnda belopp af 12,129 kronor 10 öre, hvilket för året 14 Mars 1904—14 Mars 1905 beräknats ha utgjort rektors löneinkomst, ingår 1,500 kronor såsom af kommunen utbetald ersättning för rektorsbostad, ett belopp, som, då fråga är om rektorslönen i Malmö och dess förhållande till andra rektorslöner, rätteligen bör frånbragas.

Hvad åter den ifrågasatta utredningen angår, så är Öfverstyrelsen af den meningen, att, äfven om de bestämmelser, som äro fästade vid de donationer, från hvilka ifrågavarande rektors löneinkomster till väsentligaste delen utgå, icke skulle anses lägga hinder i vägen för samma donationers användande för annat ändamål än med dem ursprungligen afsetts, en fråga af rent juridisk art, rörande hvilken Öfverstyrelsens yttrande icke torde vara påkalladt, då utredning i denna del af ärendet från annan myndighet lärer vara att förvänta, anser Öfverstyrelsen likväl omständigheter förefinnas, som ur synpunkten af de allmänna läroverkens intresse till fullo motivera bibehållandet af ifrågavarande löneinkomster oförändrade.

Det måste nämligen anses såsom gifvet, att i samma mån som de allmänna läroverkens lärare kunna beredas en fördelaktig ekonomisk ställning, komma bättre krafter att tillföras läroverken och den omständigheten, att möjlighet förefinnes att på lärarebanan nå en inkomst, som är jämngod med hvad i sådant afseende kan vinnas inom andra statens verksamhetsområden, äger enligt Öfverstyrelsens åsikt en så afsevärd betydelse, att den jämförelsevis ringa ekonomiska vinst staten skulle göra genom en omreglering af ifrågavarande rektorslön icke torde kunna anses motsvara den förlust, som genom en sådan åtgärd skulle tillskyndas de allmänna läroverken.

Under sådana förhållanden finner sig Öfverstyrelsen icke böra tillstyrka en omreglering af rektorns vid högre allmänna läroverket i Malmö lön.

Stockholm den 19 Januari 1906.

Underdånigst:

ERNST CARLSON.

B. J. BERGQVIST. N. G. W. LAGERSTEDT.

Föredragande.

TOM MOLL. ALFRED NORDFELT.

K. A. Fryxell.

Domkapitlets i Lund

utlåtande angående en af Riksdagens Revisorer framställd anmärkning.

Till Konungen.

Sedan Riksdagens Revisorer enligt revisionsberättelsen för år 1904 beträffande Lunds stifts räkenskaper för samma år gjort uttalande, att de medel, som till belopp af 10,000 kronor den 2 November 1904 till domkapitlet inbetalts såsom ersättning från statens järnvägar för afverkning af grustag å Hörs prästgårds ägor enligt nådiga brefvet den 26 Augusti 1904 och vid räkenskapsårets slut utbalanserats såsom kontant behållning, synts Revisorerne hafva bort göras fruktbärande genom insättning i bankinrättning, har Eders Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 2 December 1905 anbefallt domkapitlet att häröfver inkomma med underdånigt utlåtande.

I anledning häraf får Domkapitlet såsom eget underdånigt utlåtande åberopa närlagda, af konsistorienotarien B. Wivesson till domkapitlet afgifna yttrande i ärendet och med hänseende till innehållet i samma yttrande underdånigst hemställa, att Riksdagens Revisorers ifrågavarande uttalande icke må till någon vidare åtgärd föranleda.

Lunds domkapitel den 10 Januari 1906.

Underdånigst:

GOTTFRID BILLING.

F. A. JOHANSSON. O. HOLMSTRÖM.

P. WINGREN.

Fr. Callmer.

Konsistorienotarien B. Wivessons
yttrande.

Till domkapitlet i Lund.

Då domkapitlet begärt yttrande af mig såsom redogörare för Lunds stifts räkenskaper i anledning af Riksdagens Revisorers enligt revisionsberättelsen för år 1904 beträffande nämnda räkenskaper för samma år gjorda uttalande, att de medel, som till belopp af 10,000 kronor den 2 November 1904 till domkapitlet inbetalts såsom ersättning från statens järnvägar för afverkning af grustag å Hörs prästgårds ägor enligt Kungl. brefvet den 26 Augusti 1904 och vid räkenskapsårets slut utbalanserats såsom kontant behållning, emellertid synts Revisorerna hafva bort göras fruktbärande genom insättning i bankinrättning, får jag vördsammast anföra följande.

I nyssnämnda nådiga bref af den 26 Augusti 1904, hvarigenom afverkningsrätt till grus å ett kyrkoherdebostället i Hörs församling tillhörande jordområde på vissa år upplåts till Kungl. Järnvägsstyrelsen, föreskrefs att den stadgade ersättningen för upplåtelsen skulle af Järnvägsstyrelsen inbetalas till domkapitlet i Lund, som det skulle åligga att, efter vederbörandes hörande, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag angående disposition af berörda ersättningsmedel, hvilka, intill dess Kungl. Maj:t därom meddelat beslut, skulle af domkapitlet handhafvas.

Redan under påföljande Oktober månad — således innan ännu några medel inlevererats — afgaf domkapitlet sitt förslag härutinnan till Kungl. Maj:t, efter att förut hafva inhämtat yttrande i ärendet från kyrkorådet i Hörs församling och boställshafvaren, kyrkoherden A. Hofström, därvid domkapitlet underdånigst hemställde, det Kungl. Maj:t täcktes i nåder förordna, att ifrågavarande ersättningsmedel skulle, sedan desamma blifvit till domkapitlet inbetalta, öfverlämnas till församlingens kyrkoråd för att genom utlåning göras fruktbärande och, på sätt om förvaltning af kyrkomedel vore stadgadt, af kyrkorådet förvaltas och redovisas, med skyldighet för kyrkorådet att till indelningshafvaren utbetala därå årligen upplöpande räntor; i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvilket förslag Kungl. Maj:t också sedermera enligt nådigt bref till Kungl. kammarkollegium den 3 Februari 1905 förordnat.

Sedan anmärkta 10,000 kronor därefter den 2 November 1904 inbetalts till domkapitlet och, i afvaktan på Kungl. Maj:ts nådiga besked rörande medlens disposition, öfverlämnats till mig att under vederbörligt ansvar handhafvas i enlighet med bestämmelsen i nådiga brefvet den 26 Augusti 1904 kunde jag icke, då lika litet som nu, föreställa mig att detta tillfälliga handhafvande äfven skulle innebära förpliktelse att göra medlen fruktbärande och därför

redovisa ränta liksom för de medel, som tillhöra under domkapitlets förvaltning ställda kassor och fonder. Och på hvad sätt hade för öfrigt dessa ersättningsmedel vid domkapitlet kunnat göras fruktbärande, då de ju icke genom insättning i bankinrättning eller annan utlåning kunde fastlåsas för någon viss tid, utan måste hållas i beredskap att när som helst från domkapitlet aflevereras? Enda utvägen hade varit att för domkapitlets räkning i bankinrättning insätta dem på upp- och afskrifning mot en räntegodtgörelse efter två procent. Men redovisning för dylik ränta torde af lätt insedda skäl rimligen icke kunna domkapitlet eller dess notarie affordras i fråga om den rent tillfälliga uppbörd af hvarjehanda sådana till domkapitlet ingående medel, som icke äro afsedda att vid domkapitlet förvaltas, utan endast att genom domkapitlet såsom mellanhand, så snart ske kan, andra vederbörande tillställas.

Därest de af mig här ofvan relaterade sakförhållanden varit kända för Riksdagens Revisorer, är jag öfvertygad om att Revisorerne icke, vare sig på grund af beloppets storlek eller annan särskild omständighet, skulle hafva ansett skälig anledning föreligga till den gjorda framställningen; och tillåter jag mig därför — på samma gång jag emellertid för den händelse att, mot förmodan, Kungl. Maj:t skulle finna skäl föreskrifva redovisning och utbetalning af någon räntegodtgörelse för den tid jag i egenskap af notarie och uppbördsman vid domkapitlet handhaft medlen i fråga, förklara mig ensam ansvarig därtill — vördsamt anhålla, att domkapitlet behagade uti det underdåniga utlåtande, som genom Kungl. Maj:ts nådiga remiss den 2 December 1905 domkapitlet i ärendet affordrats, hemställa att Riksdagens Revisorers förevarande framställning icke må till någon särskild åtgärd föranleda.

Lund den 8 Januari 1906.

B. Wivesson.

Svenska Akademiens

utlåtande angående en af Riksdagens Revisorer framställd anmärkning.

Till Konungen.

Af Riksdagens Revisorer har vid granskning af Svenska Akademiens räkenskaper för revisionsåret gjorts den anmärkning att af räkenskapen framginge, att af statsanslaget till Akademien 2,250 kronor omförts 986 kronor

91 öre till arrendemedlen för Post- och Inrikes tidningar, från hvilka medel 5,624 kronor 15 öre omförts till Akademiens enskilda medel och att, då för sistnämnda medel icke lämnades redovisning till Kammarrätten, vore följaktligen användandet af vissa delar ej allenast af berörda arrendemedel, utan äfven af statsanslaget undandraget vederbörlig granskning.

Till besvarande af denna anmärkning får Akademien, som inhämtat och med godkännande här återgifver sin kassavårdares och räkenskapsförares, f. d. statsrådet von Ehrenheims, utredning af ärendet, i underdånighet erinra, att, enligt hvad den till Kammarrätten ingifna räkenskapen utvisar, utgöres ifrågavarande belopp 5,624 kronor 15 öre dels af 56 kronor 90 öre ränta, som uppkommit därigenom att föreståndaren för ordboksarbetet, professor K. J. Söderwall i Lund, som måste förses med kassa för ordboksutgifterna, insätter de till honom remitterade medel på räkning i en bank emot ränta tilldess de användas, dels af öfverskottet å de till ordboksarbetet anvisade belopp öfver årets utgifter, 5,567 kronor 25 öre, hvarom i räkenskapen heter att beloppet »öfverföres till Svenska Akademiens ordboksfond, afsedd att utgöra reservfond för ordboksarbetet». Denna fond har ej andra inkomster än öfverskott af ifrågavarande slag och icke andra utgifter än det tillskott för ordboksarbetet, som erfordras sådana år, då de till arbetet anvisade medel ej förslå, och hvilka tillskott då upptagas i den offentlig granskning underkastade räkenskapen under rubrik: »brist, som fylles af Akademiens medel». Arrendeafgiften för Post- och Inrikes-tidningar, likasom statsanslaget 2,250 kronor, skall visserligen redovisas för Kammarrätten, om än medlen äro Akademien tillerkända och den partiella användningen af statsanslaget för ordboksbehof samt användningen af Post- och Inrikes-tidningars hela nettoinkomst för samma behof bero endast af Akdemiens eget beslut, i följd hvaraf öfverskottsmedlen också äro Akademiens medel.

Den räntevinst, som uppkommer genom omsorgen att fruktbargöra kassa, har städse opåtaldt ansetts såsom Akademiens enskilda inkomst.

För att emellertid de öfverskottsmedel, som samlas i ordboksfonden, må blifva föremål för offentlig granskning, har Akademien för afsikt att hädanefter till Kammarrätten ingifva fondens räkenskap.

Stockholm den 18 Januari 1906.

Underdånigst:

W. RUDIN.

Svenska Akademiens n. v. Direktör.

C. D. af Wirsén.

Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademiens

utlåtande angående en af Riksdagens Revisorer gjord erinran.

Till Konungen.

Genom nådig remiss har Eders Kungl. Maj:t till Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien öfverlämnat en af Riksdagens Revisorer beträffande Akademiens räkenskaper för 1904 gjord framställning af innehåll:

att af den under Akademiens förvaltning ställda Bergerska fondens tillgångar 28,440 kronor placerats i Helsingfors stads $4^1/_2$ procent obligationer, af hvilka en obligation å 360 kronor under året utlottats,

men att, då emellertid dylika medel lämpligen synas böra nedläggas i inhemska värdepapper,

Revisorerne velat fästa uppmärksamheten å förhållandet.

Med anledning häraf får Akademien i underdånighet med erinran att de omtalade medlen för åtskilliga år sedan placerades i ofvannämnda värdepapper, meddela, att äfven enligt Akademiens åsikt böra nämnda medel numera omplaceras i svenska värdepapper samt att Akademien är betänkt på att verkställa denna omplacering, så snart sådan utan uppoffring kan ske.

Stockholm den 9 Januari 1906.

Underdånigst:

IVAR AFZELIUS.

Hans Hildebrand.

Direktionens öfver Serafimerlasarettet

utlåtande angående en af Riksdagens Revisorer gjord erinran.

Till Konungen.

Sedan Riksdagens Revisorer i sin den 30 nästlidne November afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904 beträffande Serafimerlasarettet under § 2 anfört, att, som Lasarettets hufvudbok för nämnda år gåfve vid handen, att af Lasarettets tillgångar 53,640 kronor placerats i Helsingfors stads $4^1/_2$ % obligationer, af hvilka en obligation å 3,600 kronor under året

utlottats, men dylika medel lämpligen syntes böra nedläggas i inhemska värdepapper, Revisorerne velat fästa uppmärksamhet å förhållandet,

har Eders Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 2 innevarande December anbefallt Direktionen öfver Serafimerlasarettet att i anledning af hvad Riksdagens Revisorer sålunda anfört inkomma med underdånigt utlåtande.

Till åtlydnad häraf får Direktionen i underdånighet anmäla, att ett nominellt belopp af 50,760 kronor af ifrågavarande obligationer år 1894 för Lasarettets räkning förvärfvades genom byte mot Sveriges allmänna hypoteksbanks $4^1/_2$ % obligationer, därvid kursen beräknades å de förra till pari och å de senare till 103 %. Hypoteksbankens nämnda obligationer, som vid tiden för berörda byte icke betingade högre pris vid försäljning än 102 $^7/_8$ %, hade inköpts till 96 $^1/_2$ %, hvadan genom bytet en vinst af 3,250 kronor tillfördes Lasarettet, hvilken vinst i betraktande af de synnerligen betungande utgifter, Lasarettet under nyssnämnda år hade att vidkännas för omfattande nybyggnader, icke torde hafva saknat betydelse. Under år 1895 inköptes af Helsingfors stads förenämnde obligationer ytterligare ett nominellt belopp af 3,600 kronor.

Någon anledning att betvifla ifrågavarande obligationers säkerhet finnes, såvidt Direktionen har sig bekant, icke och har ej heller af Revisorerne ifrågasatts. Det kan emellertid icke förnekas, att placering i inhemska värdepapper kan vara att föredraga, hvadan Direktionen icke har något att invända mot att vid blifvande placeringar ställa sig det af Riksdagens Revisorer uttalade önskemål till efterrättelse.

Stockholm den 18 December 1905.

Underdånigst:

ER. GUST. BOSTRÖM.

CARL E. EKGREN. W. ODELBERG. JOHN BERG.

Karl Skogman.

Styrelsens för Ultuna landtbruksinstitut

utlåtande angående en anmärkning af Riksdagens Revisorer vid institutets räkenskaper för år 1904.

Till Konungen.

Jämlikt föreskrift i nådig remiss den 2 December 1905 på Riksdagens Revisorers anmärkningar angående Ultuna landtbruksinstituts räkenskaper år

1904 har Styrelsen för landtbruksinstitutet infordrat redogörarens, rektor Sjöström förklaring, som härmed öfverlämnas och får Styrelsen såsom eget utlåtande åberopa förklaringen.

Ultuna den 12 Januari 1906.

Underdånigst:

BRÅKENHIELM.

A. Sjöström.

Rektor A. Sjöströms
yttrande.

Till Styrelsen för Ultuna Landtbruksinstitut.

Såsom infordrad förklaring öfver af Riksdagens Revisorer gjorda anmärkningar mot Ultuna landtbruksinstituts räkenskaper år 1904 får jag härmed vördsamt anföra följande:

Fullständig inventarielista, upptagande jämväl de vid institutet befintliga samlingar föres af mig och afslutas till den inventering, som genom en af Styrelsens ledamöter förrättas. Då emellertid denna specificerade inventarielista har en omfattning af mera än ett hundra sidor, har jag icke funnit lämpligt att låta årligen afskrifva densamma, utan endast upptagit slutsummorna i balanskontot, men skall om så anses nödigt låta afskrift af fullständiga inventarielistan medfölja räkenskaperna vid deras insändande till Kungl. Kammarrätten.

Angående Revisorernes anmärkning att utgiftsverifikationerna icke varit i vederbörlig ordning attesterade anhåller jag att, i likhet med hvad institutets förutvarande rektor, professor Dannfelt, i bilaga till Styrelsens underdåniga skrifvelse den 4 Januari 1896 framhållit med anledning af en likartad anmärkning, få påpeka att en dylik attestering varit motiverad på den tid, då institutets kassa och räkenskaper handhades af en särskild kamrerare, men att, sedan kamrerarebefattningen redan år 1892 indragits och rektor ålagts att handhafva institutets ekonomi och själf verkställa alla utbetalningar, räkningarnas attestering icke kan anses på något sätt öka kontrollen, utan blir fullkomligt ändamålslös.

Ultuna den 10 Januari 1906.

A. Sjöström.

Stuteriöfverstyrelsens

utlåtande i anledning af hvad Riksdagens Revisorer anfört dels rörande pensionsinrättningens för tjänstemän vid Strömsholms hingstdepå räkenskaper för år 1904 dels ock beträffande det för pensionsinrättningen gällande reglemente.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 2 December 1905 anbefalld att inkomma med underdånigt utlåtande i anledning af hvad Riksdagens Revisorer uti § 2 af öfverlämnadt transsumt utaf deras den 30 nästförutgångne November afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904 anfört under "Nionde Hufvudtiteln, Stuteriöfverstyrelsen och stuteristaten", får, med återställande af remissakten, Stuteriöfverstyrelsen i underdånighet såsom eget utlåtande åberopa hvad direktionen öfver den för tjänstemännen vid Strömsholms stuteri samt deras änkor och barn bildade pensionsinrättning uti infordradt, härhos fogadt yttrande i ärendet anfört.

Stockholm den 17 Januari 1906.

Underdånigst:

FREDRIK WRANGEL.

Mart. Nyborg.

Direktionens öfver pensionsinrättningen för tjänstemän vid Strömsholms hingstdepå

yttrande.

Till Kungl. Stuteriöfverstyrelsen.

På grund af infordradt yttrande i anledning af till Kungl. Stuteriöfverstyrelsen i nåder remitterade transsumt af hvad Riksdagens Revisorer i afgifven berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904, "Nionde Hufvudtiteln", Stuteriöfverstyrelsen och Stuteristaten, § 2, anfört, får direktionen öfver pensionsinrättningen för tjänstemän vid Strömsholms hingstdepå vördsamt anföra följande.

Hvad angår det system, efter hvilket pensionsfondens angelägenheter ombestyras och hvilket gifvit Riksdagens Revisorer anledning att uttala tvifvel om, huruvida det för fonden gällande reglementet innehåller bestämmelser, som för en betryggande kontroll kunna anses tillräckliga, synes, vid det förhållande att fonden ifråga uppstått hufvudsakligen genom tillskott af delägarna själfva, och giltig anledning således finnes för att densamma allt fortfarande står under deras närmaste kontroll, någon ändring härutinnan icke vara af behofvet påkallad. Däremot har Direktionen ej något att erinra mot att, för vinnande af ökad kontroll, till Revisorer för granskning af fondens räkenskaper utses utomstående personer.

Beträffande den omfattning, hvari utlåning ur kassan skett mot säkerhet af endast borgen, anser sig Direktionen icke hafva öfverskridit sin befogenhet härutinnan, då reglementet ej föreskrifver någon viss proportion mellan de olika säkerheterna för utlåning. Dock anser sig Direktionen böra framhålla, att under det senaste året det mot dylik säkerhet utlånta beloppet nedgått från 21,429 kronor 56 öre vid 1905 års början till 19,365 kronor 54 öre vid samma års slut; och äro flera dylika lån uppsagda till betalning under innevarande år. Dessutom kommer utlåning mot endast borgenssäkerhet hädanefter att, så vidt möjligt är, inskränkas.

Angående Revisorernes erinran därom, att en ledamot af pensionsinrättningens styrelse erhållit lån af inrättningens medel, får Direktionen upplysa, att, då kassans reglemente icke stipulerar förbud för vare sig styrelseledamot eller delägare att undfå lån ur kassan, Direktionen ansåg sig berättigad bevilja lånet ifråga, då fullgod säkerhet presterades. Emellertid har anmärkta förhållandet rättats och lånet under den 10 sistlidne December till kassan inbetalts.

Slutligen får Direktionen meddela, att alla inrättningens säkerhetshandlingar och kontanta medel förvaras i enlighet med reglementets § 29, och att värdehandlingarna, förutom vid den årliga revisionen, genomgås af Direktionen jämte en antagen ombudsman minst tvenne gånger om året för iakttagande af alla nödiga försiktighetsmått. För framtiden skall emellertid Direktionen dessutom draga försorg därom, att fullständig redogörelse öfver vid räkenskapsårets slut verkställd inventering af kassans låne- och säkerhetshandlingar samt kontanta medel varder revisionsberättelsen bifogad.

Nådiga remisshandlingen återgår härhos.

Strömsholm den 16 Januari 1906.

C. A. SIWERS.

TH. LINGMARK. AXEL RINGSTRÖM.

L. Ohlin.

Domänstyrelsens

utlåtande angående Riksdagens Revisorers anmärkningar under rubrik »Nionde Hufvudtiteln, Domänstyrelsen.»

Till Konungen.

I anledning af hvad Riksdagens Revisorer uti sin den 30 November 1905 afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904 anfört under Nionde Hufvudtiteln och Domänstyrelsen i §§ 1, 2 och 3 dels angående de kostnader, som statsverket fått vidkännas för extra bevakning vid vissa såginrättningar inom Västerbottens län, dels beträffande uppskattningen af skogstillgången vid förra förarbostället ½ mantal Bostorp N:o 1 i Skärkinds socken och härad af Östergötlands län samt dels i fråga om vården af åbyggnaderna vid förra majorsbostället Hammar N:o 1 i Hammarö socken och Karlstads härad af Värmlands län, har Eders Kungl. Maj:t den 2 nästlidne December anbefallt Domänstyrelsen att inkomma med utlåtande, till fullgörande hvaraf Styrelsen i underdånighet får anföra följande.

Riksdagens Revisorer hafva — med åberopande af nådiga förordningen den 24 Juli 1903 angående åtgärder till förekommande af öfverdrifven afverkning å ungskog inom Norrbottens och Västerbottens län, i hvilken förordning stadgades, bland annat, att barrträd, som ej vore torrt och som vore att anse såsom undermåligt, icke finge utan vederbörligt tillstånd i form af rundt, biladt eller sågadt virke till in- eller utländsk ort skeppas eller till ort, belägen *utom* Västerbottens och Norrbottens län, å järnväg forslas eller å fartyg lastas, hemmansägare eller åbo dock ej förment att utan sådant tillstånd af hemmanets skog till oundgängligt husbehof låta försåga undermåligt virke å sådana såginrättningar, hvilka ej vore afsedda för försågning af virke för export (husbehofssågar) anfört, att vid granskning af vederbörande revirförvaltares räkenskaper uppmärksamhet fästats därpå, att afsevärda belopp utgifvits för extra bevakning vid vissa i verifikationerna angifna sågar, af hvilka ett flertal ansetts böra hänföras till husbehofssågar. Sålunda hade för dylik bevakning utgått följande belopp, nämligen:

inom Jörns revir:

vid Stensjöns och Sehlets sågar tillhopa	kronor	1,582: —
„ Ostviks och Östanbäcks „ „	„	397: —
„ Jörns såg tillhopa	„	260: —
Transport	kronor	2,239: —

Transport	kronor	2,239: —
vid Holmfors m. fl. sågar tillhopa	„	210: —
„ Klöfverfors, Räftfors och Norrlångträsks sågar tillhopa	„	460: —
inom Burträsks revir:		
vid Bursiljums såg tillhopa	„	200: —
„ Ljusvattnets „ „	„	45: —
„ Brattfors „ „ minst	„	50: —
inom Piteå revir:		
vid Jäfrebyns såg tillhopa minst	„	242: 75
„ Jäfre vattensåg tillhopa	„	214: 50
„ Svensby „ „ minst	„	206: —
„ Raknäs „ „	„	88: —
„ Rakfors „ „	„	74: —
„ Näsfors ooh Kallfors sågar tillhopa	„	510: —
Summa	kronor	4,539: 25.

Det hade synts Revisorerne tvifvelaktigt, huruvida de kostnader, som statsverket fått vidkännas för extra bevakning vid såginrättningar af här ifrågavarande slag, motsvarade ändamålet och det resultat, som med den anordnande bevakningen kunnat åstadkommas, hvarföre Revisorerne ansett sig böra fästa uppmärksamhet å förhållandet.

Angående detta Revisorernas anförande är först att erinra, att de mindre såginrättningar, hvarom här är fråga, icke äro att anse såsom uteslutande husbehofssågar, ehuruväl de i flera fall i främsta rummet afse att tillgodose ortens behof af sågadt virke, vare sig de tillhöra byamännen gemensamt inom en by eller enskild person, som i så fall dels verkställer legosågning af byamännens virke dels ock försågar eget virke. Det har visats, att från ett flertal af dessa sågar förts sågadt virke till exporthamnar vid kusten, hvarifrån virket skeppats, på grund hvaraf sådana såginrättningar likställts med exportsågar. Vid andra af ifrågavarande smärre sågar har det visats, att undermåligt virke försågats, förutom till virkesägarens oundgängliga husbehof, jämväl till afsalu, hvilket förhållande, äfven om virket icke skeppats, ofvan åberopade nådiga förordning icke torde hafva afsett att medgifva, enär i sådant fall skogar, belägna invid städer och andra tätare bebyggda orter, icke kunna anses hafva genom förordningen beredts skydd för öfverdrifven afverkning af ungskog.

Af det anförda torde framgå, att ett upprätthållande af bestämmelserna i nådiga förordningen den 24 Juli 1903 angående åtgärder till förekommande

af öfverdrifven afverkning å ungskog inom Norrbottens och Västerbottens län förutsätter kontroll öfver försågningen vid ett flertal såginrättningar, vid hvilka virke försågas både till husbehof och för afsalu.

Det kan likväl, såsom Riksdagens Revisorer anfört, ifrågasättas, huruvida det resultat, som med den anordnade kontrollen vunnits, motsvarade de kostnader, statsverket därför fått vidkännas. Undertecknad Örtenblad, som på Domänstyrelsens uppdrag i anledning af till Styrelsens kännedom kommet missnöje med det sätt, hvarpå kontrollen öfver ofvan åberopade nådiga förordnings efterlefnad anordnats, sistlidne Juli månad besökte vissa delar af Västerbottens län, erhöll därvid den uppfattning, att ändrade förhållanden vore önskvärda. Kontrollen, som till stor del utfördes genom af jägmästaren antagna extra bevakare, borde utföras genom af Domänstyrelsen antagna kronojägare och extra kronojägare, af hvilka man vid kontrollens utförande kunde vänta ett mera lugnt och sansadt uppträdande mot ortens befolkning. Hvad särskildt angår det höga belopp, hvartill utgifterna för ifrågavarande kontroll under år 1904 uppgått, får Domänstyrelsen åberopa i ärendet afgifna, denna dag från vederbörande skogstjänstemän till Styrelsen inkomna yttranden, af hvilka framgår, att, i följd af relativt höga priser å smärre virkesdimensioner under senare åren, kontrollen öfver afverkningen af undermåligt virke varit försvårad och härför måst skärpas samt att med denna kontroll varit förenade äfven andra åligganden för kontrollanterna, i följd hvaraf utgifterna för kontrollen synes vara större än de i själfva verket äro.

Att mot sättet för den åberopade förordningens tillämpning befogad anmärkning kan framställas, synes emellertid framgå däraf, att missnöje i orten framträdt hufvudsakligen inom ett begränsadt område, utgörande norra delen af Västerbottens och södra delen af Norrbottens län. Samtidigt härmed aflåter Domänstyrelsen fördenskull skrifvelse till skogspersonalen i denna trakt angående ordnande af kontrollen öfver förordningens efterlefnad genom därför fullt lämplig personal af kronojägare och extra kronojägare, i mån som sådana bevakare därför finnas att tillgå.

Med anledning af hvad Revisorerne anmärkt beträffande uppskattningen af skogstillgången vid förra förarbostället ½ mantal Bostorp N:o 1 i Skärkinds socken och Skärkinds härad af Östergötlands län får Styrelsen underdånigst anföra följande.

Sedan Styrelsen i skrifvelse den 8 September 1904 anbefallt dåvarande t. f. jägmästaren i Kinda revir K. G. G. Norling, hvilken biträdt vid arrende-

och saluvärderingen å egendomen, att afgifva förklaring i anledning af det af honom angifna värde å egendomens skog samt sådan förklaring till Styrelsen inkommit, aflät Styrelsen den 27 Oktober 1904 skrifvelse till Norling, däruti Styrelsen framhöll, *att* det vid förrättningstillfället otvifvelaktigt varit Norling väl bekant, att egendomens försäljning vore ifrågasatt och att syftet med hans tillkallande varit att af honom erhålla uppgift å skogens saluvärde till ledning vid bedömandet af den köpeskilling, som hela egendomen borde vid dess afyttrande betinga; *att* det af Norling uppgifna skogsvärdet, i stället för att grundas på hans egna i skogen gjorda iakttagelser och undersökningar, beräknats efter en omkring 20 år tidigare upprättad skogsindelningsplan för egendomen; *samt att* därigenom Norlings uppgift blifvit i hög grad vilseledande; och fann sig Styrelsen, som ansåg Norlings förfarande vittna om vårdslöshet och oförstånd i tjänsteutöfningen, böra allvarligen förehålla Norling att för framtiden iakttaga större noggrannhet vid fullgörandet af hvad honom i tjänsten kunde varda ålagdt.

Därjämte får Styrelsen meddela, att Styrelsen i ett den 21 December 1905 aflåtet cirkulär angående värdering af skogstillgång vid uttarrenderad statsegendom, hvars försäljning blifvit ifrågasatt, utfärdat följande föreskrifter:

Vid värdering af skogen å sådan egendom uppräknas i allmänhet timmerträd och timmerämnen i skilda groflekssklasser efter diametern vid brösthöjd, och upptages annat afsättningsbart virke af andra slag, såsom pappersmasseved, pitprops, ved m. m., i kubikmeter, allt med angifvande af värdet å rot, så att af uppskattningsinstrumentet vinnes fullständig utredning om, på hvad sätt ståndskogens totalvärde erhållits.

Markvärdet bestämmes efter bördighetsgrad, och beräknas sådant jämväl å de mossar och kärr, hvilka genom afdikning kunna göras produktiva.

Skogens realisationsvärde efter gällande pris skall vid uppskattningen i allmänhet vara bestämmande, dock bör, därest uppskattningsmännen vid förrättningen — hvilka hafva att afgifva yttrande om egendomens värde i dess helhet — så önska, värdet å det årliga husbehofsvirket vid egendomen jämväl angifvas.

I afseende å Revisorernes anmärkning i fråga om vården af åbyggnaderna vid förra majorsbostället Hammar N:o 1 om 2 mantal i Hammarö socken och Karlstads härad af Värmlands län, tillåter sig Styrelsen, under erinran att, jämlikt § 26 i nådiga instruktionen för landshöfdingarna i riket samt de vid länsstyrelserna anställda tjänstemän den 10 November 1855, det åligger Eders

Kungl. Maj:ts Befallningshafvande att, hvar inom sitt län, hafva vård om hushållningen med statens fasta egendomar, åberopa hvad uti här bifogadt yttrande, som af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande med eget utlåtande af den 8 innevarande Januari, hvilket jämväl närslutes, till Styrelsen insändts, blifvit af domänintendenten i länet anfördt, därvid Styrelsen likväl med anledning af hvad domänintendenten yttrat beträffande egendomens framtida disposition anser sig böra anmärka, att det torde kunna ifrågasättas, huruvida ej egendomen lämpligen bör för Kronans räkning försäljas. Denna fråga kan Styrelsen emellertid ej för närvarande företaga till afgörande i hvad på Styrelsen ankommer, enär uppskattningsinstrumentet i och för nödig komplettering afsändts till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i länet och ännu ej till Styrelsen återkommit.

Remissakten återställes härjämte.

Stockholm den 22 Januari 1906.

Underdånigst:

KARL FREDENBERG.

J. O. AF ZELLÉN. J. MEVES.

W. ROOS. TH. ÖRTENBLAD.

A. Hamilton.

Öfverjägmästarens i Skellefteå distrikt yttrande.

Till Kungl. Domänstyrelsen.

Genom kommunikationsresolution den 21 sistlidne December n:o 5884 anmodad afgifva yttrande öfver af Riksdagens Revisorer för år 1904 framställda anmärkningar mot kostnaderna för den extra bevakning, som utöfvats vid husbehofssågar, äfvensom mot sättet för denna bevaknings verificerande, får jag, med bifogande af vederbörande jägmästares däröfver meddelade utlåtanden, hvaraf det för Jörns revir först denna dag ingått, härmed vördsamt anföra följande.

Då det för lagens efterlefnad är en bjudande nödvändighet, att kontrollen vid de såginrättningar, hvarifrån export af undermåligt virke äger rum, måste göras effektiv, och då således, där sågning både natt och dag förekommer, ofta tvenne bevakare måste anlitas för att aflösa hvarandra, är det

uppenbart, att de kostnader, som härför kräfvas, måste ställa sig ganska kännbara, synnerligen under år såsom nu, då virke af mindre dimensioner står i ovanligt högt pris och således är särskildt efterfrågadt. Under dylika konjunkturer blifva en hel del egentliga husbehofssågar exportsågar, men återgå sedan normala förhållanden inträdt till sin ursprungliga verksamhet. De ökade kostnaderna för extra bevakningen äro således att till största delen tillskrifva ofvan antydda omständighet och enligt mitt förmenande bör väl den i lag påbjudna kontroll, som utöfvas för ett så viktigt ändamål som ungskogens skydd, ej göras beroende af hvad staten därpå i penningar tillsätter eller förtjänar. Anmärkas bör, att de angifna kostnaderna för extra bevakningen inom Skellefteå distrikt i ej så ringa mån direkt ersatts af till statsverket influtna beslagsmedel, — äfvensom att någon del af på sågbevakningen förda utgifter möjligen rättast bort tilldelas annan kontrolleringsåtgärd.

Hvad vidkommer särskiljandet i räkenskaperna af olika slags extra bevakning, vare sig den utöfvas vid sågar, å kronoskogar, för oloflig jakt eller annat syfte torde detta mål genom därför utfärdade bestämmelser kunna ernås, äfven om det ofta kan vara svårt att afväga, hur stor del af dessa kostnader, som ofta ingå i hvarandra, särskildt då månadsaflöningar förekomma, böra påföras de olika slagen af extra bevakning.

Piteå den 18 Januari 1906.

Nils Sjöberg.

Jägmästarens i Jörns revir
yttrande.

Till Kungl. Domänstyrelsen.

Med anledning af Riksdagens Revisorers anmärkningar angående utgifna medel under år 1904 till extra bevakning vid en del sågar inom Jörns revir, får jag, sedan Öfverjägmästaren i Skellefteå distrikt uppfordrat mig att till Kungl. Styrelsen inkomma med yttrande i ärendet, vördsamt anföra följande:

Nästan vid, på få undantag när, alla till omkring ett sextiotal uppgående sågar inom reviret äger försågning af virke för export rum.

Hvad särskildt de af Revisorerne uppräknade sågarne inom reviret beträffar, så skulle, om försågning därstädes fritt finge äga rum, en hejdlös skogsskövling bedrifvas, enär försågning därstädes sker under en stor del af året, med undantag för Klöfverfors och Norrlångträsk sågar, där försågning tillfölje af vattenbrist då och då måste inställas.

De fleste bönder, i synnerhet inom Byske, hafva numera mycket ringa tillgång på s. k. fullmålig skog, och då priset å sågadt smärre virke mer och mer under årens lopp steg, så blef följden den att sågning af dylikt virke bedrefs i stor skala, så att stora partier däraf försåldes till ortens exportörer, ja äfven till flera andra exportörer, som från andra län infunno sig.

Dessa försågningar, hvarvid oftast den växtligaste skogen, ungskogen, medtogs, måste naturligtvis, om de ej hejdades, leda till skogsskövling.

Med anledning däraf ingick undertecknad i början af år 1904, — sedan den nya lagen trädt i kraft, som utan vidare tillät husbehofssågning, och då de fleste personer som framförde småvirke (ostämpladt) till sågarne, om äfven i aldrig så stora partier, alltjämt påstodo att alltsammans skulle användas till husbehof, fastän största delen såldes till exportörer för export, — till Kungl. Domänstyrelsen med anhållan om ett särskildt anslag till bekostande af extra bevakares anställning vid sågarne, för att söka hejda nämnde skövling, hvilket anslag äfven beviljades.

Vid Stensjöns och Selets sågar i Byske socken, där försågning oftast äger rum både dag och natt, och där befolkningen uppträdt på ett särdeles våldsamt sätt mot bevakarne, med våld återtagande beslagsvirke, nekande dem bostad i grannskapet af sågarne m. m., har det långa tider varit nödigt därstädes hålla 3 à 4 bevakare samtidigt vid hvarje såg, och att detta ej kan blifva billigt, säger sig självt.

Flere personer hafva tilltalats och af härvarande häradsrätt dömts till böter för brytande af beslag m. m., hvilka domar samtliga öfverklagats. Högre rätts utslag har dock ännu ej fallit.

Äfven under år 1905 har extra bevakning varit anordnad vid en mängd sågar, under likartade förhållanden, som här ofvan skildrats.

Allmänt missnöje råder, åtminstone bland befolkningen i Byske socken, öfver att de ej fritt få försåga huru mycket undermåligt ostämpladt virke, som de själfva behaga. Det lägges också fortfarande alla möjliga hinder i vägen för bevakningen, genom att bland annat neka plats för uppläggning af beslagsvirket, hvilket numera i flesta fall ej kan säljas och är ytterst svårt att skydda.

Nya sågar uppstå emellertid, hvarföre det blir allt större och större svårighet att kunna ombestyra kontroll öfver försågningen, hvarjämte kostnaderna komma att stiga mer och mer.

Under år 1904 beslagstogs omkring 4,000 timmer och 154 bräder af undermåligt virke; men åtskilligt timmer togs dessutom från bevakarne med våld. Försäljningsbeloppet för undermåligt beslagstimmer under år 1904 uppgick till närmare 1,000 kronor, hvaraf Kronan således hade en inkomst af något öfver 300 kronor.

Denna inkomst utgör ju blott en ringa ersättning för de stora utgifter Kronan fått vidkännas för extra bevakningen vid sågarne; men säkert är dock att en mängd växtlig ungskog genom anordnandet af denna bevakning hittills blifvit skonad.

Då sågarne inom reviret äro så många, samt deras antal mer och mer tilltager, befolkningen vid en del sågar genom sitt uppträdande så godt som omöjliggör en effektiv bevakning, äfvensom kostnaderna för densamma blifva alltför stora, står man verkligen undrande, huru en lösning af denna fråga, ungskogens skydd, skall kunna på lämpligaste sätt ske, och hvarigenom utgifterna för Kronan kunde minskas, äfvensom skogsstatens tjänstemän undslippa de verkligt stora obehag och den ovilja, för hvilka de nu ofta äro utsatta från en del af befolkningens sida.

Undertecknad har emellertid ej ansett sig kunna på annat sätt följa och utföra föreskrifterna i nu gällande lag, än att genom som under ett par år skett anordna bevakning och verkställa beslag vid alla sådana sågar, där försågning för försäljning till exportörer äger rum.

Skellefteå i Jägmästare-Expeditionen den 17 Januari 1906.

Herman Lagerquist.

Jägmästerens i Burträsks revir yttrande.

Till Kungl. Domänstyrelsen.

Genom herr Öfverjägmästaren m. m. N. Sjöberg anmodad att inkomma med yttrande öfver vissa af Riksdagens Revisorer framställda anmärkningar rörande inom Burträsks revir genom revirförvaltningen utbetalad ersättning för extra bevakning vid en del sågar, som vore att hänföras till husbehofssågar, får jag vördsammast anföra följande:

Vid Bursiljums såg, som är belägen vid Bure elf intill allmänna landsvägen omkring 3,5 mil från Skellefteå stad, bedrifves sågning under hösten, vintern och våren samt understundom äfven sommaren. En stor del af det försågade virket föres till Skellefteå och försäljes där till trävaruexportörer och trävarubolag. Af det sålunda försålda virket har en betydlig del utgjorts af virke försågadt af undermålig och växtlig skog, den enda som finnes kvar, sedan den gröfre skogen blifvit försåld eller afverkad. För att förhindra att fullkomlig skogsskövling finge bedrifvas och allt mera gripa omkring sig, har det därföre blifvit nödvändigt att ställa nämnda såg under kontroll.

Med kännedom om existerande förhållanden och den omfattning, hvari sågverksrörelsen här bedrifves, har ock Burträsks häradsrätt sedan flera år tillbaka ansett Bursiljums såg icke vara någon husbehofssåg. För att emellertid icke alldeles omöjliggöra husbehofsförsågning härstädes, hafva många hemmansägare, som styrkt sig vara i behof af sågadt virke till underhåll af hemmanet, medgifvits rätt att försåga mindre poster undermåligt virke under uttryckligt förbehåll att afstämpling af virket ägt rum före framförandet till sågen och att virkets användning till husbehof styrkes.

Inom Burträsks revir finnas 23 st. s. k. husbehofssågar, men endast vid 4 stycken af dessa har hittills försågning af virke till afsalu, hufvudsakligen till trävaruexportörer, tagit en sådan omfattning att de faktiskt upphört att vara husbehofssågar och där undermåligt, ostämpladt virke på grund häraf underkastas beslagsåtgärd. Bursiljums såg är en af dessa och den förnämsta samt är af Burträsks häradsrätt vid flera tillfällen förklarad rättsligen likställd med exportsåg. Denna uppfattning är af Kungl. Svea Hofrätt bekräftad.

Brandfors såg (Ljusvattnets såg) är belägen vid Bure älf i Brandfors by, men äges af Ljusvattnets byamän, (aktiemajoriteten numera inköpt af en trävaruhandlande) och äro förhållandena här ungefär de samma, som ofvan sagts rörande Bursiljums såg, i det att en afsevärd mängd ostämpladt, undermåligt virke äfven här plägat försågas och sedan försäljas i Skellefteå. Af denna anledning är också denna såg af Burträsks häradsrätt förklarad juridiskt likställd med exportsåg. Enahanda är förhållandet med Bygdsiljums och Kvarnbyns s. k. husbehofssågar.

Vid Bursiljums och Brandfors sågar äro sammanlagdt under år 1904 beslagstagna 431 st. undermåliga sågtimmer och 71 st. bräder, men detta utgör endast en ringa del af det undermåliga, ostämplade virke, som utan behörigt tillstånd vid dessa sågar uppsågats. För att förhindra beslag upplägges nämligen numera ej det undermåliga virket vid sågplatsen, utan på ett afstånd af 200—1000 meter från densamma längs dit ledande vägar samt framföres och försågas vid lämpligt tillfälle, d. v. s. helst nattetid och när bevakningspersonalen är upptagen på annat håll, hvarefter det sågade virket omedelbart forslas till Skellefteå eller annan plats och där försäljes. Dylikt "aflastadt" virke är synnerligen begärligt för exportörer, emedan det timmer, hvaraf det försågats, icke legat i vatten, och därigenom erhåller vackrare färg och betingar högre försäljningspris.

De husbehofssågar, som nu nybyggas eller undergå ombyggnad, drifvas så vidt möjligt med turbin eller ånga för att kunna hållas i gång hvilken tid som helst på året och därigenom vinna ökad ekonomisk bärighet. 4 st. sådana sågar äro under förra året inom reviret uppförda eller voro då under byggnad och samtliga komma med säkerhet att få exportsågs natur.

Ett häfdande af den uppfattningen att endast sådana sågar, hvarifrån direkt export försiggår skulle vara att som exportsågar rättsligen anse kan icke vara öfverensstämmande med Kungl. förordningens den 24 Juli 1903 mening och ej heller i praktiken finna tillämpning, enär i så fall just de sågar, där *det mesta* ostämplade, undermåliga virket försågas, nämligen de större s. k. husbehofssågarne, skulle undandraga sig all kontroll, och följderna af en dylik lagtolkning skulle förvisso icke länge låta vänta på sig.

På grund af hvad ofvan anförts anser jag mig hafva till fullo ådagalagt att Riksdagens Revisorers anmärkningar, i hvad de afse Burträsks revir, sakna giltighet och att de kostnader, som statsverket fått vidkännas för extra bevakning vid Bursiljums och Brandfors (Ljusvattnets) sågar varit väl använda och högst nödvändiga.

Burträsk i Jägmästare-expeditionen den 4 Januari 1906.

e. f.

Axel Hellström.

Jägmästarens i Piteå revir yttrande.

Till Kungl. Domänstyrelsen.

Med anledning af Riksdagens Revisorers anmärkning vid att under 1904 inom Piteå revir för extra bevakning vid sågar utbetalats tillsammans 1,335: 25 kronor, får jag vördsammast anföra.

Att nu ifrågavarande sågar äro verkliga exportsågar, därå har vederbörlig domstol vid flera tillfällen lämnat utslag. De ägas samtliga af personer, som visserligen i regel ej själfva exportera på utrikes ort, men däremot med full medvetenhet om, att virket skall exporteras, försälja sin försågning till större sågverk.

Väl händer att husbehofsvirke legosågas, hvartill något hinder från revirpersonalens sida ej plägar möta, men utgör sådant virke en obetydlighet mot saluvirket. I regel tillgår så vid förvärfvandet af timmer för dessa sågars behof, att afverkningsrätt å visst skogsområde inköpes af bönder, därvid antingen all skog eller också alla träd som hålla 5 eng. tum, 15 fot från marken, stundom mindre, inbegripas i köpet. Köparen begär sedan utstämpling i enlighet med Kungl. förordningen den 24 Juli 1903 å området, men vid af-

verkningen medtages ej blott de stämplade träden, utan alla, som hålla det i köpekontraktet stipulerade minimimåttet, utan hänsyn till att ens fröträd kvarlämnas, så att sådana skiften vanligen blifva fullständigt sköflade. På detta sätt hafva under de sista åren flera hemman beröfvats nästan all skog, så att de för närvarande knappast hafva nödig vedbrand och äro alldeles i saknad af till underhåll af åbyggnader behöflig timmerskog. De ostämplade träden pläga virkesägarne upplägga i sågens närhet men utom själfva sågplatsen för att, då bevakaren vid något tillfälle aflägsnat sig, genast kunna passa på och smyga in i sågen någon del däraf och omedelbart försåga den.

Att det ej är så små partier, som olofligen och i strid mot undermålslagen årligen afverkats från skattehemmansskogar kan inses af, att under 1904 tagits i beslag och försålts för kronans räkning 1900 block samt 3,12 kubikmeter sågadt virke till ett försäljningspris af 946,27 kronor och under 1905 3,403 block försålda för 1,620,76 kronor; hvarförutom 800 block ännu äro beroende på domstols pröfning.

Genom de senaste årens noggranna bevakning vid de mindre exportsågarna — för närvarande finnas 15 stycken dylika — inom reviret har en afsevärd förbättring i undermålslagens efterlefnad börjat inträda, så att t. ex. innevarande vinter mindre ofta försålts all skog eller all skog till viss dimension, då afverkningsrätt upplåtits, utan börjar nu bli vanligt att först efter skedd utstämpling och endast de vederbörligen utstämplade träden försäljas. Skulle däremot all bevakning vid nu ifrågavarande sågar indragas och sågningen få fortgå utan inskränkning, torde det ej dröja länge, förrän skogsbrist skulle uppstå å ett flertal hemman åtminstone inom kustbyarna.

Piteå den 16 Jan. 1906.

Herbert Ouchterlony.

Jägmästarens i Norsjö revir yttrande.

Till Kungl. Domänstyrelsen.

Med anledning af Riksdagens Revisorers anmärkning angående utbetalta medel för extra bevakning under år 1904 får jag härmed vördsamt anföra följande.

Vid alla de inom reviret befintliga sågar, hvarifrån försäljning sker till export, utöfvas bevakning. Men när vid en såg på grund af bristande vattentillgång eller annan anledning sågningen för längre eller kortare tid inställes, förflyttas den därstädes stationerade bevakaren till en annan såg eller ock beordras han att bevaka de i närheten varande allmänna skogarna. Detta gör att, åtminstone vid Norsjö revir det för extra bevakning utgifna beloppet ej i dess helhet kan sägas vara användt i och för kontroll jämlikt den s. k. undermålslagen. Dessutom är att märka, att samtliga extra bevakare äro antagna på månad och kunna, när helst minskadt arbete sådant kräfver, utan någon omgång afskedas, om hvilket förhållande de också vid antagandet underrättas.

Lägges härtill den omständigheten att antalet exportsågar är i ständig ökning, så är det alldeles tydligt, att, äfven med den största sparsamhet, kostnaderna för extra bevakning i ansenlig grad ökats. Men alldeles säkert är också att genom denna bevakning en myckenhet ungskog blifvit sparad.

Skellefteå i Norsjö revirs jägmästareexpedition den 30 December 1905.

Herman Andersson.

Jägmästarens i Älfsby revir yttrande.

Till Kungl. Domänstyrelsen.

Anbefalld att afgifva yttrande med anledning af Riksdagens Revisorers berättelse får jag vördsammast anföra.

Förutom vid de inom reviret belägna stora sågverken Munksund, Skuthamn och Löfholmen har bevakning varit nödvändig vid några mindre sågverk, s. k. bondsågar, nämligen Böle, Sandhals, Kopparnäs, Lakafors och Rasfors. Vid dessa sågar sågas visserligen äfven för husbehof, men bevisligen går dessas hufvudsakliga tillverkning till export. Den bevakning som här ägt rum har endast tidtals varit nödvändig, hvarför de bevakare som här användts dessutom tjänstgjort vid andra arbeten inom reviret vid kontrollering och stämpling. Kostnaden för denna bevakning öfverstiger ej 275 kronor. Vid rena husbehofssågar har någon särskild bevakning ej varit nödvändig.

Älfsby st. den 17 Januari 1906.

Karl Lindström.

Konungens Befallningshafvandes i Värmlands län yttrande.

Till Kungl. Domänstyrelsen.

I anledning af Eder skrifvelse den 20 December nästlidet år med anledning af Riksdagens Revisorers den 30 därförutgångne November afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904, i hvad berättelsen afser Revisorernes anmärkning i fråga om vården af åbyggnaderna å förra majorsbostället Hammar i Hammarö socken af Karlstads härad, får Konungens Befallningshafvande härigenom öfverlämna ett från tillförordnade domänintendenten i länet infordradt yttrande och såsom eget utlåtande i ärendet allenast åberopa hvad domänintendenten i sitt yttrande anfört.

Karlstad i Landskontoret den 8 Januari 1906.

GERH. DYRSSEN.

Ture Broström.

Domänintendenten A. Billströms yttrande.

Till Kungl. Domänstyrelsen.

Med anledning af Konungens Befallningshafvandes i Värmlands län den 21 nästlidne månad meddelade resolution jämte därvid närslutna transumt af Riksdagens Revisorers den 30 November 1905 afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904, får undertecknad, tillförordnad domänintendent, i hvad berättelsen rörer Revisorernas anmärkning i fråga om vården af åbyggnaderna på förra tredje majorsbostället 2 mantal Hammar N:o 1 i Hammarö socken och Karlstads härad, afgifva följande infordrade yttrande och förklaring.

Af handlingar, tillhörande ifrågavarande kronodomän framgår, att egendomen Hammar, efter i laga ordning hållen arrendeauktion den 5 September 1884, genom Kungl. Domänstyrelsens försorg, enligt kontrakt af den 12 i samma månad, utarrenderades för statsverkets räkning under tjugu år från

den 14 Mars 1885 till L. P. Edlund i Hedås mot en årlig summa af 1,955 kronor, hvarförutom jämlikt andra punkten uti åberopade arrendekontrakt, arrendatorn ålades, dels att till bestridande af kostnaden för under arrendetiden vid egendomen erforderlig nybyggnad årligen redovisa 150 kronor, antingen genom vid egendomen utförd byggnad, hvartill Kungl. Domänstyrelsen lämnat medgifvande, eller vid egendomens afträdande till kronan kontant gälda, dels ock att i fullgodt stånd underhålla alla vid egendomen befintliga byggnader. Härberörda arrendekontrakt, som sålunda tydligt begränsar utsträckningen för arrendatorns nybyggnadsskyldighet under den tjuguåriga arrendeperioden, innebär ock samtidigt att densamme icke kan mot eget begifvande, under sagda tid åläggas vid egendomen utföra nybyggnad, hvars värde öfverstiger 3,000 kronor, en summa som är försvinnande liten då frågan gäller att vid så stor egendom som Hammar uppföra exempelvis ny ladugård.

På grund af Kungl. Domänstyrelsens resolution den 28 November nyssnämnda år, tillkommen i anledning af samme L. P. Edlunds i Hedås af inspektor B. W. Nilsson Agrivill biträdda ansökning, att den arrenderätt till egendomen, som den förre kontraktsenligt fått sig upplåten, måtte få af den sistnämnde öfvertagas, blef, med anledning af samma Kungl. Styrelses tillstånd till berörda arrendeöfverlåtelse, den af- och tillträdessyn, som hölls vid egendomen den 30 och 31 Oktober samt 1 och 3 November 1884 gällande för bemälde Agrivill såsom tillträdare af Hammar.

Af instrumentet öfver denna förrättning framgår visserligen, att en del åbyggnader, och bland dem ladugården, redan vid denna tid voro ganska bristfällige; dock icke i högre grad än att samtlige, genom af synerätten då pådömda reparationer, ansågos kunna iståndsättas.

Fem år senare eller år 1889 förrättades besiktning å egendomen, vid hvilket tillfälle arrendator Agrivill synes hafva hos besiktningsmannen framställt förslag, att hela ladugårdsbyggnaden borde utdömas och ny sådan af arrendatorn för kronans räkning uppföras, en hemställan, som, efter hvad besiktningsinstrumentet upplyser, då hade till motiv åtskilliga ladugården vidlådande missförhållanden i sanitärt hänseende; men håller undertecknad för sannolikt, att samma byggnad redan vid den tiden var af ålder och röta högst betänkligt angripen, och att således grundade skäl saknades för besiktningsmannens uti protokollet uttalade mening, att ombyggnad kunde, förmedels nöjaktiga reparationers utförande, undvikas uti öfver 20 år.

År 1894 förrättades ånyo besiktning, och framställde arrendatorn äfven vid detta tillfälle samma förslag om nybyggnad af ladugården, påpekande att densamma äfvenledes var allt för liten, och att han under samma år måst begära att få sälja foder på grund af att ladugården icke kunde inrymma flere kreatur. Vid detta tillfälle pådömda reparationer, såsom ladugårdens

förstärkande medels granknä samt virkes infällande på södra sidan å fyra ställen, sedan rötan i stockarna blifvit borttagen, vittnar om att byggnaden var allt mer stadd på förfall.

Uti arrendekontraktets första punkt ålades arrendatorn, att minst ett år före den tid då gällande borgensförbindelse gått till ända anskaffa ny, antaglig sådan, gällande för sju därpå följande arrendeår. Med flit, säges det, försummade Agrivill att fullgöra denna sin skyldighet, hvaraf följde, att han ansågs hafva förverkat kontraktet, som således upphörde att gälla den 14 Mars 1898. Af denna anledning utlystes ny arrendeauktion, som i laga ordning försiggick den 20 Juli 1897, vid hvilket tillfälle samme B. W. Nilsson Agrivill inför vederbörande kronofogde afgaf högsta anbudet med 1,255 kronor om året under återstående 7 arrendeår; och hade han härtill nu anskaffat borgesmän, hvars vederhäftighet verificerats af Konungens Befallningshafvande i länet. Genom samma myndighets resolution den 23 i nyssnämnda månad anmodades dåvarande domänintendenten, att öfver högsta anbudets antaglighet afgifva yttrande, och framgår af tillgänglige handlingar, att denne uttalade såsom sin mening, att "mot arrendator Agrivills skötsel af egendomen Hammar visserligen ingen anmärkning kunde göras, men befarade han, att, då Agrivill kommer att kännas skyldig genast ersätta kronan skillnaden mellan förra och blifvande arrendebeloppet med 700 kronor per år eller tillsammans 4,900 kronor, densamme af brist på rörelsekapital icke kunde sköta egendomen, af hvilken anledning domänintendenten hemställde, att anbudet, ehuru det högsta afgifna, icke måtte antagas.

Till detta yttrande anser undertecknad, att domänintendenten borde fogat den mening, att, i händelse Kungl. Domänstyrelsen ansåg sig icke kunna kassera högsta anbudet, Agrivill skulle uti det nya kontraktet åläggas, att, alldenstund särskildt egendomens ladugård vid denna tid var mycket bristfällig, uppföra ny sådan under loppet af första arrendeåret från den 14 Mars 1898 räknadt. Ett sådant åläggande hade haft till följd, att Agrivill, som redan vid berörda tid i verkligheten synes hafva varit insolvent, då hade nödgats afstå ifrån arrendet helt och hållet, något som undertecknad för sin del anser hafva varit till egendomens nytta.

Emellertid utfärdade Kungl. Domänstyrelsen nytt arrendekontrakt, gällande för Agrivill från den 14 Mars 1898 under återstående 7 år af den tjuguåriga arrendeperioden, och utgjorde arrendebeloppet nu 1,255 kronor för år räknadt, samt med byggnadsskyldighet i likhet med hvad föregående kontrakt föreskref.

Den af arrendator Agrivill utförda och här omnämnda manöver med arrendet å Hammar måste naturligtvis efterföljas af laga af- och tillträdessyn, som å stället förrättades den 20 och 21 Oktober 1897. Af instrumentet från

denna förrättning framgår, att arrendatorn anförde det förhållande, hvilket jämväl af domänintendenten och synemännen till fullo vitsordades, att egendomens redskapshus, hvarå vid tillfället visserligen inga särskilda brister anmärktes, för en egendom af storlek som den förevarande vore synnerligen otidsenligt och alldeles för litet, i anledning hvaraf synerätten beslöt, på yrkande af arrendatorn, göra framställning därom, att samma skjul måtte varda utdömdt, och i stället å den plats där detta nu står ett nytt sådant måtte uppföras, som af synerättens vid tillfället närvarande, sakkunniga biträde uppskattades till 2,383: 94 kronor, hvilket belopp efter byggnadsarbetets afsynande borde godtgöras arrendatorn genom afräkning å arrendeafgiften; en framställning hvartill Kungl. Domänstyrelsen i hufvudsak lämnade sitt bifall genom skrifvelsen till Konungens Befallningshafvande den 16 December samma år.

Detta yrkande från arrendatorns sida synes vara framkalladt för att bevara skenet af att han icke saknade pekuniära tillgångar för egendomens fullgoda skötsel, — byggnadsarbetet blef dock aldrig utfördt.

Beträffande ladugården angifver samma syneinstrument bland annat, att den var lutande och att väggarne behöfde medels sträfvor och granknä uppehållas, men något yrkande på nybyggnad synes arrendatorn denna gång icke vågat ifrågasätta.

Men redan året efter sedan Agrivill för andra gången tillträdt egendomen, eller år 1899, upphörde de båda borgesmännen för arrendet att vara solventa, då således andra, fullt vederhäftige sådana måste anskaffas; men misslyckades Agrivill nu i sina bemödanden att, efter af Konungens Befallningshafvande erhållet föreläggande, anskaffa antaglige löftesmän för den återstående delen af arrendetiden, hvaraf således följde, att, enligt kontraktets tjugonde punkt, arrenderätten ansågs vara ånyo förverkad, af hvilken anledning arrenderätten till egendomen Hammar återigen utbjöds i föreskrifven ordning å trenne efter hvarandra följande arrendeauktioner för tiden från den 14 Mars 1900 till den ursprungligen tjuguåriga arrendeperiodens slut den 14 Mars 1905. Något anbud afgafs dock icke vid någon af dessa auktioner, hvarför Konungens Befallningshafvande i länet, med anledning af skrifvelse från Kungl. Domänstyrelsen, uppdrog åt kronofogden i fögderiet att träffa aftal med lämplig person om egendomens skötsel och vård under fem år från den 14 Mars 1900. På grund häraf öfverlämnades arrenderätten till landtbrukaren C. A. Carlsson å Thye i Hammarö socken för 600 kronor årligen, och skulle den af- och tillträdessyn som hölls vid egendomen år 1899 emellan B. W. Nilsson Agrivill, afträdare, och Kungl. Maj:t och Kronan, tillträdare, gälla såsom tillträdessyn för den nye arrendatorn. I likhet med förutvarande arrendekontrakt ålade äfven det med bemälde C. A. Carlsson arrendatorn att årligen redovisa 150 kronor genom nybyggnad eller vid egendomens afträdande till kronan kontant

gälda samt att i fullgodt stånd underhålla alla vid egendomen befintliga byggnader.

Af protokollet från sistnämnda af- och tillträdessyn framgår, att dåvarande domänintendenten i egenskap af kronoombud framlämnade till synerätten en skrifvelse, hvaruti hemställdes, att densamme vid detta tillfälle ej borde utdöma någon eller några af nuvarande byggnader, utan endast påsyna sådana förbättringar å de nu befintlige, att de kunde beräknas nöjaktigt tjänstgöra till arrendeperiodens slut, motiverande denna sin uppfattning med, att vid sagda tid samtlige nu bristfällige byggnader borde på en gång nyuppföras för att erhålla en mera praktisk och ändamålsenlig byggnadskomplex, uppförd i öppen fyrkant med upp- och nedkörsbroar från komplexen; och borde densamma förläggas till en lämpligare tomtplats än hvad nuvarande uthusbyggnader kunde anses äga.

Biträdande domänintendentens mening härutinnan, föreskref synerätten endast smärre förbättringar å uthusen, som därefter, sedan desamma blifvit nöjaktigt utförda, borde enligt synemännens förmenande kunna begagnas till arrendeperiodens slut.

Att här omnämnda nybyggnadsplan torde hafva föresväfvat domänintendenten under större delen af arrendeperioden synes påtagligt, och må äfven erkännas att denna var väl uttänkt och ändamålsenlig, ehuru svår att i verkligheten realisera, då nämligen kronan i regel icke direkt utför och bekostar nybyggnader vid kronodomänerna, utan arrendatorerna skola förskottera byggnadskostnaderna, hvilka sedermera efter Kungl. Domänstyrelsens beprövande godtgöras desamma medels eftergift å närmaste årens arrende. Häraf följer, att en arrendator, som tillträder en egendom i sådant skick som Hammar nu befinner sig uti, måste underkasta sig, att redan i början af arrendeperioden utföra nybyggnader för en approximativ kostnadssumma af 37,000 kronor, ett belopp, som, för en arrendators ställning i allmänhet, får anses vara högst afsevärdt, ja sannolikt vida högre än en sådan person vanligtvis disponerar, sedan han inköpt nödiga inventarier för egendomens fullgoda skötsel.

Ar 1902 undergick egendomen arrende- och saluvärdering för bestämmande af dess disposition från den 14 Mars 1905, och uttalade uppskattningsmännen vid denna förrättning såsom sin åsikt, att Hammar, med afseende å då varande arrendebelopp borde försäljas, då intet skäl ansågs föreligga för hemmanens bibehållande åt kronan. Men 1904 ingick Hammarö församling till Kungl. Maj:t med begäran, att få utbyta sitt nuvarande kyrkoherdeboställe, Vestra Tolerud i Grafva socken, mot egendomen Hammar, för att på så sätt få kyrkoherdebestället beläget inom pastoratets egna gränser; en begäran som föranledde detta ärendes noggranna utredning och däraf följande dröjsmål med dispositionen af kronodomänen, hvilken på grund häraf måste tillfälligt utarrenderas på ett års tid från den 14 Mars 1905 för ett arrendebelopp af 1,000 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t afslagit omförmälda framställning om egendomsbyte, och ofvannämnda, sist erhållna, högre arrendebeloppet fört egendomen uti sådant läge, att densamme författningsenligt ej längre tillhörde de kronodomäner som borde försäljas utan för kronans räkning utarrenderas, anmodades undertecknad, tillförordnad domänintendent, att tillsammans med af vederbörande utsedde värderingsmän, verkställa endast arrendeuppskattning af egendomen, en förrättning som försiggick uti Augusti månad nästlidet år, då undertecknad för första gången i egenskap af domänintendent besökte Hammar. Vid detta tillfälle uttalades den meningen, att det visserligen kunde anses vara en fördel för stället att samtliga nu föråldrade, opraktiska och obrukbara uthusbyggnader på en gång uppfördes uti en enda större byggnadskomplex, men att det kunde ifrågasättas huruvida det vore klokt att uti ett nytt arrendekontrakt ålägga en blifvande arrendator, att under en enda arrendeperiod desamma uppföra, då det nämligen härför kräfdes ett ganska stort kapital, ja kanske långt större än den arrendator, som vore villig underkasta sig det mödosamma arbete, som egendomen strängt taget påfordrade, i verkligheten kunde disponera, af hvilken anledning uppskattningsmännen, för att icke allt för mycket afskräcka spekulanter, ville föreslå, att en blifvande arrendator måtte åläggas, att under loppet af de tre första åren af arrendeperioden uppföra endast ladugård för 60 stycken klafbundna nöt i enlighet med af Kungl. Domänstyrelsen fastställd ritning och kostnadsförslag, hvilket senare torde uppgå till omkring 10,000 kronor, men att beträffande annan nybyggnad vid egendomen, det måtte få bero på Kungl. Styrelsens framtida godtfinnande och en senare öfverenskommelse med arrendatorn.

Med sådana bestämmelser, och för ett arrendebelopp af 1,500 kronor om året bör det vara möjligt, att, sedan de grundliga reparationer, som påsynats vid sist hållna laga af- och tillträdessyn i Oktober månad nästlidet år blifvit verkställda få kronodomänen Hammar ånyo utarrenderad och iståndsatt, helst som egendomens åkerjord ingalunda är utsugen utan snarare befinner sig uti god växtkraft.

Karlstad den 3 Januari 1906.

A. Billström.

Landtmäteristyrelsens

utlåtande angående Riksdagens Revisorers framställning om åtgärder till skyddande af Generallandtmäterikontorets arkiv mot eldfara.

Till Konungen.

Med öfverlämnande till Landtmäteristyrelsen af transumt af Riksdagens Revisorers den 30 November 1905 afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1904 har Eders Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 2 sistlidne December anbefallt Landtmäteristyrelsen att afgifva underdånigt utlåtande med anledning af hvad Riksdagens Revisorer anfört i fråga om önskvärdheten af att åtgärder vidtagas för undanrödjande af den eldfara, för hvilken generallandtmäterikontorets arkiv är utsatt.

Till åtlydnad af denna nådiga föreskrift får Landtmäteristyrelsen, med öfverlämnande af bestyrkt afskrift af Styrelsens underdåniga skrifvelse den 28 Oktober 1903 angående åtgärder till skyddande af Styrelsens arkiv mot eldfara och för beredande af ökadt utrymme i arkivet, i underdånighet anföra, att då några åtgärder i berörda afseenden icke vidtagits, behofvet af sådana åtgärder fortfarande är synnerligen trängande.

Stockholm den 16 Januari 1906.

Underdånigst:

H. RHODIN.

Alfred Eriksson.

Bilaga. *Afskrift.*

Till Konungen.

Riksdagens år 1889 församlade Revisorer hade vid besök i rikets generallandtmäterikontor anmärkt, att den byggnad, i hvilken kontoret vore inrymdt, visserligen vore af solid beskaffenhet och genom sitt fria läge utgjorde ett lämpligt förvaringsrum för kontorets högst dyrbara arkiv, men att densamma det oaktadt icke erbjöde önskvärd säkerhet mot eldfara.

Uti häröfver afgifvet gemensamt underdånigt utlåtande meddelade öfverintendentsämbetet och landtmäteristyrelsen, att ifrågavarande byggnad, med

fritt läge emellan Carl XIII:s torg och Västra Trädgårdsgatan, vore försedd med hvälfda källare under den västra, större delen, samt hade öster ut, i jämnhöjd med källarne men utan hvalf ett större rum, som förr varit tvätt- eller badstuga, samt en vaktmästarebostad, bestående af tre rum och kök, förlagda i två låga våningar åt Carl XIII:s torg. I bottenvåningen från Västra Trädgårdsgatan räknadt, vore landtmäterikontorets arkiv inrymdt, och i denna våning funnes dessutom rum för tjänstemännen jämte ett portvaktsrum. En trappa upp hade landtmäteridirektören två ämbetsrum och tambur. Hela denna våning i öfrigt hade förr utgjort bostadslägenhet men vore sedan år 1865 upplåten åt rikets ekonomiska kartverk, hvilket äfven disponerade ett gafvelrum i vinden mot öster. I vindens västra del hade äfven varit inredd en bostadslägenhet af tre rum och kök, hvilken lägenhet dock numera icke finge till bostad upplåtas utan användes till arbetsrum för landtmäterielever. Brandbotten af tegel funnes såväl i vindsförstugan som under vindsrummens trägolf. Byggnaden, hvars uppvärmning skedde medelst kakelugnar, hade ett högt, brutet, plåtbetäckt yttertak, inrymmande en öfre vind med trägolf, dess murar vore fasta, bjälklagen och golfven i alla rum af trä, och förstugorna belagda med plansten. Den stentrappa, som hade ingång från Landtmäteribacken, ginge upp till vinden och vore försedd med järndörrar, hvarjämte i huset funnes flera vattenposter och assuranssprutor. Mot Carl XIII:s torg funnes ett envåningshus, som användes till vattenbutik, hvarjämte å gården en mindre vedbodbyggnad vore uppförd. Hvad eldfaran för arkivet beträffade, vore den genom stränga föreskrifter rörande eldning och förbud mot gasbelysning i lokalerna så mycket som möjligt undanröjd, och då bostäder numera ej finge å vinden användas, vore jämväl den fara, som det höga trätaket kunde medföra, förminskad, kunnande denna fara än ytterligare något förminskas genom anbringande af järnluckor å de husets fönster, som vette åt Västra Trädgårdsgatan. Ehuru således alla de försiktighetsmått vore vidtagna eller komme att vidtagas, som med byggnadens nuvarande konstruktion kunde anses vara möjliga till skydd för det dyrbara arkivet, måste dock framhållas som ett önskningsmål, att sådana arkivhandlingar som de nu ifrågavarande kunde förvaras i brandfria, hvälfda rum med centraluppvärmning från eldstad i källaren, hvarjämte vindrum ej borde få finnas i huset, hvilket i sin helhet borde erhålla en mot eldfara betryggad konstruktion. Bäst syntes detta syfte kunna vinnas, därest ett nytt hus blefve uppfördt, men det vore dock icke omöjligt att med bibehållande af den gamla murstommen, i väsentlig mån förbättra det nuvarande huset genom att till exempel afrifva det gamla yttertaket och i dess ställe uppföra en hel öfvervåning med stenmurar och lågt yttertak, att inlägga järnbjälklag med betonhvalf i stället för träbjälklagen, att anbringa central-

uppvärmning, att borttaga eller förändra flygeln mot Carl XIII:s torg eller vidtaga andra dylika åtgärder; och skulle, på samma gång genom en sådan om- och påbyggnad, hvilken kunde verkställas under hand utan att arkivet behöfde flyttas ur huset, större brandfrihet ernåddes, äfven vinnas ett välbehöfligt ökadt utrymme. — Kostnaderna för ofvan föreslagna åtgärder kunde likväl ej beräknas utan att noggranna ritningar öfver desamma förut uppgjordes; och hemställde därför ämbetsverken, att, därest de framlagda hufvudgrunderna för byggnadens försättande, så vidt möjligt, i brandfritt skick ansåges förtjäna afseende, åt Öfverintendentsämbetet måtte uppdragas att föranstalta om erforderliga ritnings- och kostnadsförslags uppgörande för att Eders Kungl. Maj:ts pröfning underställas.

Emedan generallandtmäterikontorets arkivlokaler numera äro alldeles otillräckliga, så att åtgärder med det snaraste äro af nöden för afhjälpande af detta missförhållande, får Landtmäteristyrelsen, under åberopande i hufvudsakliga delar af Öfverintendentsämbetets och Styrelsens ofvan omförmälda underdåniga utlåtande, hvilket gifvit statsutskottet vid 1890 års Riksdag anledning till den anmälan till Riksdagen, som är införd i utskottets utlåtande N:o 37 § 5, i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke i sammanhang med anordningar för arkivlokalens utvidgning åtgärder lämpligen borde vidtagas till arkivets skyddande mot eldfara.

Jämte det Landtmäteristyrelsen i underdånighet tillåter sig erinra, hurusom riksarkivarien i underdånigt utlåtande den 19 Mars 1903 angående af Eders Kungl. Maj:t anbefalld undersökning af de centrala ämbetsverkens arkiv upplyst, att generallandtmäterikontorets arkivlokaler vore alldeles otillräckliga och icke skyddade mot eldfara, får Styrelsen till vidare utredning i frågan om utrymmets otillräcklighet i underdånighet anföra följande:

Arkivet innehåller nästan uteslutande kartor öfver landtmäteriförrättningar med därtill hörande beskrifningar och andra handlingar. Med undantag af en del sockenkartor äro alla kartor och handlingar inbundna i stora böcker. Kartböckernas antal, som vid början af år 1876 var 1908 stycken, utgjorde vid 1901 års ingång 2335. Ökningen för år under nämnda tjugufem år utgjorde således i medeltal något mer än 17 kartböcker. Det utrymme, som för de årligen från landtmätarne inkommande karterenovationerna erfordras, upptager en hyllängd af omkring 1,50 meter samt dubbel hyllhöjd eller 0,75 meter.

Det i arkivlokalen befintliga utrymme är numera så upptaget, att i arkivet icke kan inrymmas mer än ytterligare två högst tre års karterenovationer.

Utrymmet är emellertid *redan* så upptaget, att det måste anses såsom otillräckligt.

De äldsta, med årtal för deras upprättande försedda kartor förskrifva sig från 1630-talet. Men kartor från uppenbarligen ännu längre tid tillbaka finnas till icke ringa antal utan utsatt årtal. De flesta af dessa äldre kartor äro befintliga i blott ett enda exemplar, hvilket icke så ofta är fallet med kartorna från 1700- och 1800-talen, af hvilka konceptkartan oftast förvaras i länets landtmäterikontor och en kopia ej sällan finnes hos vederbörande jordägare. Dessa äldre kartor äro icke utan betydelse för äganderättsfrågors bedömande och för den vetenskapliga forskningen. Detta framgår af det förhållandet, att de mer och mer efterfrågas och att kopior af dem ej sällan rekvireras. Emedan genom en nådig landtmäteriinstruktion af år 1725 skiftesväsendet då blef förenadt med det geografiska landtmäteriet, är det dock hufvudsakligen de efter nämnda år upprättade kartor, hvilka vid utredning af äganderättsfrågor och andra jordförhållanden samt vid historisk eller annan forskning äro af framstående betydelse. Af dessa kartor, hvilka af tjänstemän eller enskilde i stor omfattning anlitas i arkivet, begäras ock kopior eller utdrag i allt jämt tilltagande grad, i synnerhet rörande byar och hemman i de fyra län, där landtmäterikontorens kartor helt och hållet eller till stor del gått förlorade genom eldsolyckor. Dessa kopior eller utdrag verkställas af extra biträden, vanligen fruntimmer. Af brist på utrymme i de åt Landtmäteristyrelsen upplåtna lokaler hafva dessa karterenovationer under de senaste tio à femton åren icke kunnat verkställas inom den byggnad, i hvilken generallandtmäterikontoret är inrymdt, utan kartorna hafva måst uttagas ur sina band och af kartriterskorna, hvilka för närvarande äro ej färre än sex, hemtagas till deras bostäder för kopiering. Att kartorna härigenom blifva utsatta för fara att förstöras eller förkomma, ligger i öppen dag. Och äfven om det icke, Styrelsen veterligt, någonsin händt, att någon karta eller därtill hörande handling, medan den för ofvan omförmälda ändamål varit uttagen ur kartboken, genom eldsolycka eller eljest förstörts eller förkommit, så inträffar det dock alltför ofta, att kartorna under transporten från eller till arkivet skadas i de veck, hvari de äro lagda, och därigenom gå sönder.

Styrelsen anser det därför vara af synnerligen stor vikt, att arkivlokalen tillökas med ett rymligt och ljust rum, där plats kunde beredas åt kartriterskorna.

En annan starkt framträdande olägenhet af det knappa utrymmet i arkivet är att kartorna icke kunna hållas så lätt tillgängliga, som önskligt är, för dem, hvilka antingen å sin tjänsts vägnar eller för vetenskapliga eller privata ändamål önska taga kännedom af desamma.

Såsom ofvan är nämndt anlitas kartorna i arkivet i stor omfattning af

tjänstemän och enskilde, och särskildt under riksdagstiden är arkivet ofta så talrikt besökt, att plats svårligen kan beredas alla dem, som vilja göra forskningar i arkivet. Och äfven om plats kan beredas, måste det kännas synnerligen olägligt för forskaren att nödgas vid samma bord som andra besökande eller i regeln åtminstone i samma rum som flera andra personer och ofta utan möjlighet att få tillträde till de i afseende å ljusförhållanden gynnsamt ställda fönsterborden verkställa de afsedda forskningarna. När härtill lägges, att mången arkivforskning förutsätter, att en mängd kartböcker framtagas, för att däri inbundna kartor må kunna samtidigt läggas till grund för den åsyftade utredningen, blifva svårigheterna att begagna arkivet ännu kännbarare. För afhjälpande äfven af dessa missförhållanden anser Landtmäteristyrelsen, att utrymmet i arkivet behöfver ökas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer Landtmäteristyrelsen i underdånighet, att, därest Eders Kungl. Maj:t, med gillande af denna underdåniga framställning, skulle finna åtgärder böra vidtagas till skyddande af generallandtmäterikontorets arkiv mot eldfara och till ökande af utrymmet däri, Eders Kungl. Maj:t täcktes uppdraga åt Öfverintendentsämbetet att föranstalta om erforderliga ritnings- och kostnadsförslags uppgörande för att Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning underställas samt därefter hos Riksdagen göra den framställning, som en dylik pröfning må anses föranleda.

Stockholm den 28 Oktober 1903.

Underdånigst:

H. RHODIN.

Hugo Ruuth.

Rätt afskrifvet betygar ex officio:

Alfred Eriksson.

Telegrafstyrelsens

utlåtande angående anmärkning af Riksdagens Revisorer vid granskning af räkenskaperna för telegrafverkets pensionsinrättningar under år 1904.

Till Konungen.

Uti sin den 30 November 1905 afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och för-

valtning under år 1904 hafva Riksdagens Revisorer, bland annat, under tionde hufvudtiteln, telegrafverkets pensionsinrättningar, § 1, anmärkt, att vid granskning af räkenskaperna för telegrafverkets pensionsinrättningar befunnits, att verifikationerna till räkenskaperna i allmänhet icke blifvit vederbörligen attesterade, och hafva Revisorerne med anledning däraf ansett sig böra erinra om angelägenheten däraf, att för framtiden räkenskaperna blefve i omförmälda hänseende fullständigade.

Genom nådig remiss den 2 December 1905 har Eders Kungl. Maj:t befallt Telegrafstyrelsen att i anledning af hvad Riksdagens Revisorer sålunda anfört inkomma med underdånigt utlåtande, och får Telegrafstyrelsen till åtlydnad häraf i underdånighet anföra följande.

Uti afgifvet af Telegrafstyrelsen infordradt yttrande, som jämte remissakten härmed öfverlämnas, har direktionen öfver telegrafverkets pensionsinrättningar lämnat en detaljerad redogörelse för, huru kontrollen öfver de utbetalningar af inrättningarnas medel, som ifrågakomma, för närvarande är anordnad. Däraf framgår, att den kontroll, som genom verifikationernas attestering skulle afses, måste anses redan med nuvarande anordningar vara i fullt lika tillfredsställande grad vunnen. Då dessutom direktionen ställer i utsikt en sådan förändring af det nuvarande förvaltningssättet, att jämväl formen för kontrollen skulle blifva lika i afseende å alla slag af utgifter sålunda, att alla utgiftsposter — utom pensionsbeloppen, hvilka icke behöfva i nu förevarande hänseende kontrolleras — komma att granskas af den såsom kassakontrollant fungerande direktionsledamoten och förses med dennes namnteckning, har Telegrafstyrelsen för sin del icke något att tillägga utöfver hvad direktionen i sitt berörda yttrande andragit.

Stockholm den 9 Januari 1906.

Underdånigst:

ARVID LINDMAN.

HERMAN RYDIN.
Föredragande.

AXEL RYDIN.

KNUT ERICSSON.

NILS L. H. JOHANSON.

Ernst Carlberg.

Direktionens öfver Telegrafverkets pensionsinrättningar yttrande.

Till Kungl. Telegrafstyrelsen.

Sedan Kungl. Maj:t med anledning af Riksdagens Revisorers anmärkning, att verifikationerna till telegrafverkets pensionsinrättningars räkenskaper i allmänhet icke blifvit vederbörligen attesterade, anmodat Kungl. Telegrafstyrelsen att häröfver inkomma med underdånigt utlåtande har Kungl. Styrelsen den 29 December 1905 remitterat ifrågavarande ärende till pensionsdirektionen för afgifvande af yttrande.

På grund häraf får Direktionen med remissaktens återställande äran meddela följande.

Pensionsanstalternas hufvudsakliga utgifter bestå i pensioner. Dessa utbetalas i enlighet med de pensionsbref, som det åligger direktionen att utfärda, hvadan någon attest å kvittenserna till dessa utbetalningar icke torde erfordras.

Af öfriga utgifter betalas en del af Direktionens kamrer och ingå dessa utgifter utom i pensionsanstalternas böcker äfven i särskilda kontrollböcker, hvilka föras af den bland Direktionens medlemmar, som fungerar såsom kassakontrollant. Numera förses alla hithörande verifikationer med kassakontrollantens anteckning om skedd annotation och torde den granskning, som hvarje dylik utgiftspost härvid underkastas, utgöra en tillräcklig kontroll, enär kassakontrollanten icke lärer underlåta att för Direktionen anmäla om någon utgiftspost i ett eller annat afseende gåfve anledning till anmärkning. Någon annan attestering än den som ligger i kassakontrollantens anteckning å hithörande verifikationer torde sålunda enligt Direktionens mening icke erfordras.

Slutligen utbetalas utgifterna för pensionsanstalternas fastigheter af vice värdarna för desamma. Enligt för dem utfärdade ordningsregler äga vice värdarne betala utskylder äfvensom afgifter enligt i vederbörlig ordning upprättade kontrakt samt slutligen bestrida sådana smärre utgifter, som kräfvas för fastigheternas dagliga underhåll. Vice värd äger däremot icke att låta utföra reparationer eller förändringar å fastigheten af större omfattning utan att efter framställning hos Direktionen därtill hafva erhållit tillstånd. Större utbetalningar, exempelvis ersättning för omfattande reparationer samt i allmänhet sådana utgifter, till hvilkas bestridande vice värd saknar tillgängliga medel, verkställas direkt från Direktionen, sedan vice värden försett räkningen med sin attest. Redovisningar afgifvas af vice värdarna för hvarje kvartal och undergå granskning af Direktionens kamrer, som därvid tillser, att större

utbetalningar skett enligt af Direktionen fattade beslut, samt därefter af någon utat Direktionens medlemmar i den mån sådant anses erforderligt. Någon attestering af de till dessa redovisningar hörande verifikationer har vid denna granskning icke ägt rum, då därigenom enligt Direktionens åsikt någon ökad kontroll icke skulle ernåtts, och någon föreskrift om sådan attestering icke finnes i den för Direktionen utfärdade nådiga instruktionen.

Enligt nämnda instruktion åligger det Direktionen tillse, att bland annat alla utgifter äro på gällande författningar eller behörigen tillkomna beslut grundade. Och att Direktionen icke åsidosätter denna sin skyldighet tillses såväl af de årligen sammanträdande revisorerne för pensionsanstalterna som af fullmäktige för delägarne i pensionsinrättningen, hvilka vid sina regelbundet återkommande sammanträden hafva att till- eller afstyrka decharge för Direktionens förvaltning.

Slutligen tillåter sig Direktionen omförmäla, att, enligt hvad Direktionen inhämtat, de af Kungl. Telegrafstyrelsen den 30 Juni 1905 tillsatta kommitterade för utarbetande af bland annat förslag till ny instruktion för Direktionen lära komma att föreslå förändring i vissa hänseenden af det nuvarande förvaltningssättet på så sätt, att pensionsanstalternas utgifter — med undantag af pensioner, som fortfarande till en stor del skulle utbetalas genom telegrafstationerna — skola komma att utbetalas direkt af Direktionens kamrer, hvarigenom nästan alla utgiftsposter komma att granskas af kassakontrollanten och förses med dennes namnteckning.

Stockholm den 2 Januari 1906.

AXEL RYDIN.

P. J. H. LUTTEMAN. ANDERS HEMMING.

G. TERNBERG. H. PLEIJEL.

A. G. Hultström.

Styrelsens för Tekniska högskolan

utlåtande angående en af Riksdagens Revisorer framställd anmärkning.

Till statsrådet och chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Sedan herr statsrådet genom remiss den 27 Januari innevarande år anmodat Tekniska högskolans styrelse att inkomma med yttrande i anledning af hvad Riksdagens senast församlade Revisorer rörande Tekniska högskolans räkenskaper anmärkt, får Styrelsen härmed öfverlämna vederbörlig förklaring af Högskolans rektor, undertecknad Lindstedt, hvilken enligt läroverkets stadgar närmast äger tillsyn öfver läroverkets ekonomiska angelägenheter, samt tillika förklara, att Styrelsen i ärendet icke har något att därutöfver anföra.

Remisshandlingen återställes.

Stockholm den 9 Februari 1906.

GUST. TAMM.

AND. LINDSTEDT. RICH. ÅKERMAN.

H. LILLIEHÖÖK. I. GUST. CLASON.

W. Hoffstedt.

Rektor A. Lindstedts

yttrande.

Till statsrådet och chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Då jag i egenskap af Tekniska högskolans rektor enligt de för läroverket gällande stadgar är närmast ansvarig för handhafvandet af Högskolans ekonomiska angelägenheter, får jag härmed vördsamt afgifva infordradt yttrande angående en af Riksdagens senast församlade Revisorer å sid. 327 af deras berättelse mot Högskolans räkenskaper gjord anmärkning, »att genom skolans vaktmästare i vissa fall försålts effekter till skolan, hvilka synas hafva bort utan sådan mellanhand anskaffas.»

Den gjorda anmärkningen afser, så vidt jag kunnat finna, hufvudsakligen vissa inköp af laboratorieutensilier, som erhållits genom Bergsskolans

vaktmästare för ett belopp af 100 à 150 kronor om året under de senaste åren. Dessa utensilier hafva till allra största delen utgjorts af Wiborghs svafvelprofsapparater med tillbehör, hvilka apparater tillverkas af Geissler i Bonn, och för hvilka nämnda vaktmästare är ensam försäljare för Sverige. I fråga om svafvelprofslappar är förhållandet analogt, enär de förfärdigas genom professorskan Wiborgh och försäljas i Sverige endast genom Bergsskolans vaktmästare. För att erhålla nu nämnda utensilier skulle man, om ej vaktmästaren anlitats på sätt som skett, varit nödsakad använda ännu en mellanhand, hvarigenom priset skulle blifvit onödigt ökadt.

Därjämte synes anmärkningen afse ett fåtal fall, där antingen levererings genom vaktmästare skett på grund af bekvämlighetsskäl, enär de ifrågavarande utensilierna sålunda kunnat omedelbart erhållas, eller ock — i fråga om fällning af handdukar o. dyl. — levereringen i verkligheten skett genom vaktmästarens hustru, men räkningen å beloppet utställts af vaktmästaren själf.

Med anledning af beskaffenheten af de anmärkta oegentligheterna, och under förklaring, att man för framtiden i möjligaste mån skall ställa sig den af Riksdagens Revisorer gjorda anmärkningen till efterrättelse, får jag hemställa, att anmärkningen icke måtte föranleda till någon vidare åtgärd.

Stockholm den 8 Februari 1906.

And. Lindstedt.

Register.

A.

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Abrahamsonska stiftelsens fonder	202.	
Afkortningar å statsverkets inkomster	208.	
Afvittringar och skiften	451.	
Akademien för de fria konsterna	364.	
„ Landtbruks-	411.	
„ Musikaliska	368.	
„ Svenska	345.	631.
„ Vetenskaps-	347.	
„ Vitterhets-, historie- och antikvitets	360.	633.
Aktoratsräkning, Kammarrättens	219.	
Alingsås allmänna läroverk	274.	
Allmänna barnbördshuset	338.	
„ *barnhuset i Stockholm*	392.	
„ *döfstummeinstitutets f. d. donationsmedelsfond*	202.	
„ *kartverket*	452.	
„ *läroverken*	272.	
Almarestäkets bros arrendemedels fond	202.	
Alnarps landtbruksinstitut	419.	
„ *egendom*	422.	

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Arbetareförsäkringsfonden	202.	
Arboga allm. läroverk	274.	
Arméförvaltningen	54.	542.
Armén, den garnisonerade och den icke garnisonerade, sammandrag öfver samtliga kostnader för	74.	
Arméns munderingsmedel	68.	
„ *pensionskassa*	464.	
Arrendeinkomster af kronans domäner, uppgift å	440.	
Arrende-, jordskylds- och tomtöremedel	66.	
Arvika allm. läroverk	278.	
Askersunds allm. läroverk	274.	
Aug. Abrahamsons stiftelse	401.	

B.

Barngårdsanordningar i Stockholm	164.
Barnbördshuset, allmänna	338.
Barnhus, Stockholms allmänna	392.
Besparingarne å de särskilda hufvudtitlarne, ang. dispositionen af	510.
Besparingskassa, Disciplinkompaniets	66.
Besök, Revisorernes	532.
Bevillningar, ingående till statsverket	204.
Beväringen, sammandrag öfver samtliga kostnader för	74.
Beväringsmanskapets invalid- och pensionsfond	66, 72, 202.
Bibelkommissionen	398.
Bibelkommissionens fond	202.
Biblioteket, Kungl.	264.
Biskopslöneregleringsfonden	202.
Bispgården, skogsskolan å	446.
Bjurfors, skogsskolan å	446.

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Blinda, institutet för	373.	
„ läroanstalterna för	378.	
Boden—Ytter Morjärv, statsbanan mellan	164.	
Bohuslän, statsbanan genom	162, 170.	589.
Bollnäs, läroanstalten för öfveråriga döfstumma i	377.	
Bona, tvångsuppfostringsanstalten å	35.	
Borås allm. läroverk	274.	
„ *tekniska skola*	328.	
Brunskogs församlings aflöningsfond	202.	

C.

Centralanstalten, meteorologiska, se Vetenskapsakademien.		
Centralbyrån, statistiska	256.	
Centralinstitutet, gymnastiska	336.	
Chalmers tekniska läroanstalt	328.	
Civildepartementet	135.	
Civilstatens pensionsinrättning	460.	
Se äfven K.		

D.

Danviks hospital	389.	
Depositionsmedel, Öfverståthållareämbetets	138.	
Disciplinkompaniets besparingskassa	66.	
Djurgårdsfonden	202.	
Domkapitel, se Konsistorier.		
Domkyrkorna	396.	
Domäner, kronans, arrendeinkomsten af	440.	
Domänstyrelsen	433.	638.

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Donationsfonden för anordnande af föreläsningar i astronomi vid Sjökrigshögskolan	202.	
Drottningholms broars arrendemedelsfond	202.	
Drottningholms lustslott	7.	537.
Drottninghuset	380.	
Döfstumma, öfveråriga, läroanstalten för	377.	

E.

Ecklesiastika boställenas skogsfond	202.	
Ecklesiastikdepartementet	258.	
Eksjö allm. läroverk	272.	
Elementarlärarnes änke- och pupillkassa	481.	
Elementarskolan, Nya	282.	
Elfdals pastorats regleringsfond	202.	
Engelholms allm. läroverk	276.	
Enköpings allm. läroverk	272.	
En per millefonden	72,	202.
Eskilstuna allm. läroverk	274.	
„ *tekniska skola*	328.	
Expeditionsafgiftsuppbörden inom konsulatdistrikten	51.	
Experimentalfält, Landtbruksakademiens, utgående anslag till m. m.	412.	

F.

Falköpings allmänna läroverk	274.
Falu allm. läroverk	274.
Farmaceutiska institutet	387.
Filénska testamentsfonden	202.

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Filipstads allm. läroverk	278.	
Finansdepartementet	193.	
Finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå	194.	
Fiskerinäringens befrämjande, fonden för	202.	
Fiskerinäringens understöd, anslag till	456.	
Flottans pensionskassa	468.	
Folkskolelärare- och lärarinneseminarierna	272.	
Folkskolelärarnes pensionsinrättning	483.	
Folkundervisningen	314.	
Folkundervisningens befrämjande, Sällskapet för	320.	
Fonden för anordnande af lokaler för statens ämbetsverk i hufvudstaden	202.	
„ „ *Carl XII:s monument*	202.	
„ „ *en minstation till skyddande af inloppet till Gäfle*	202.	
„ „ *fiskerinäringens befrämjande*	202.	
„ „ *svenska hornboskaps- och fårafvelns förädling*	202.	
„ „ *underhåll af segeldjupet i Hjälmaren m. m.*	202.	
Fonder, af Statskontoret förvaltade	202.	
„ som förut varit ställda under Arméförvaltningen	72.	
Fonder och kassor, tillhörande fjärde hufvudtiteln	64.	
Fria Konsternas akademi	364.	
Fryksände pastorats regleringsfond	202.	
Fyr- och båkmedel, se *Tullverket.*		
Fångvårdsstyrelsen	30.	539.
Förenade mötespassevolanskassornas fond	64, 72, 202.	
Förslagsanslagen, tabell öfver nettobristen å	524.	
Försvarsväsendets byggnadsfond	202.	
Försäkringsinspektionen	192.	

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
G.		
Garnisonerade och icke garnisonerade armén, kostnader för	74.	
Gellivare—Riksgränsen, statsbanan mellan	162.	
Generallandtmäterikontoret	448.	656.
Generalpoststyrelsen	148.	
Generaltullstyrelsen	233.	620.
Geologiska undersökningar, anslag till fortsättning af	455.	
Gripsholms slott	10.	
Grönsinka, skogsskolan i	446.	
Gymnastiska centralinstitutet	336.	
Gäfle allm. läroverk	272.	
„ fonden för en minstation till skyddpande af inloppet till	202.	
„ *navigationsskola*	132.	
Göta hofrätt	27.	
Göteborgs allm. läroverk	278.	
„ *domkyrka*	396.	
„ *hospital*	182.	
„ *navigationsskola*	132.	
H.		
Haga lustslott och park	14.	
Halmstads allm. läroverk	278.	
Handelsflottans pensionsanstalt	472.	
Handels- och sjöfartsfonden	202.	
Haparanda allm. läroverk	280.	
Hjälmaren, fonden för underhåll af segeldjupet i	202.	
Hof- och slottsstaterna	5.	
Hofrätt, Göta	27.	
„ Svea	26.	

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Hofrätten öfver Skåne och Blekinge	28.	
„ Krigs-	29.	
Hofstallet å Blasieholmen	17.	538.
Hornboskaps- och fårafvelns förädling, fonden för	202.	
Hospital och asyler	182.	
Hospitalsväsendet, redogörelse för därtill anslagna medel	182.	
Hudiksvalls allm. läroverk	272.	
Hufvudtiteln, första	5.	
„ andra	21.	
„ tredje	37.	
„ fjärde	54.	
„ femte	98.	
„ sjätte	135.	
„ sjunde	193.	
„ åttonde	258.	
„ nionde	404.	
„ tionde	460.	
Hunneberg, skogsskolan å	446.	
Hvitfeldtska stipendiefonden	308.	
Hälsingborgs allm. läroverk	276.	
Härnösands allm. läroverk	280.	
„ *domkyrka*	396.	
„ *hospital*	182.	
„ *navigationsskola*	132.	
„ *tekniska skola*	328.	
Högre lärarinneseminariet	310.	
Högsta domstolen	23.	

I.

Indelta armén, sammandrag öfver samtliga kostnader för, se *Garnisonerade armén.*		
Inkomster, statsverkets	204.	
„ afkortningar å	208.	

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Institutet för blinda	373.	
Invalid- och pensionsfond, beväringsmanskapets	66, 72, 202.	
Invalidhusfonden	66, 72, 202.	

J.

Jakobs allm. läroverk	282.	
Johnsonska donationsfonden	202.	
Jordbruksdepartementet	404.	
Justeringsbyrå, Finansdepartementets	194.	
Justitiedepartementet	21.	
Justitiekanslersämbetet	25.	
Justitierevisionen, Nedre	23.	
Jämförelsetabeller mellan statsinkomsternas beräknade och influtna belopp m. m.	496.	
Jämtlands roteringskassa	96.	
Jämtländska lappväsendets fond	202.	
Jämtländska renbetesfjällens skogsfond	202.	
Järnvägsbyggnader, statens	158.	
Järnvägsmedlen, sammandrag af	166.	
Järnvägsstyrelsen	156.	589.
Järnvägstrafik, statens	156.	
„ „ tabell öfver inkomster och utgifter	168.	
„ „ pensionsinrättningar	474.	
Jönköpings allm. läroverk	276.	

K.

Kabinettskassan	37.	
Kalmar allm. läroverk	278.	
„ *domkyrka*	396.	
„ *navigationsskola*	132.	

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Kammarkollegium	196.	
Kammarrätten	217.	
Kammarrättens aktoratsräkning	219.	
Karl XII:s monument, fonden för	202.	
Karlshamns allm. läroverk	276.	
„ *navigationsskola*	132.	
Karlskrona allm. läroverk	276.	
Karlstads „ „	278.	
„ *domkyrka*	396.	
Karolinska mediko-kirurgiska institutet	302.	
Kartverket, allmänna	452.	
„ geologiska	455.	
Katarina allm. läroverk	282.	
Kolleberga, skogsskolan å	446.	
Kommittéer, kostnader för	498.	
Kommerskollegium	244.	621.
Konsistorierna och läroverken	272.	
Konsistorium i Göteborg	278.	
„ „ Härnösand	280.	
„ „ Kalmar	278.	
„ „ Karlstad	278.	
„ „ Linköping	272.	
„ „ Luleå	280.	
„ „ Lund	276.	629.
„ „ Skara	274.	
„ „ Stockholm	282.	
„ „ Strängnäs	274.	
„ „ Uppsala	272.	
„ „ Västerås	274.	
„ „ Växjö	276.	
„ „ Visby	280.	
Konstantinopel, sammandrag af räkenskaperna öfver hyresinkomsten af kronans fastighet i	52.	
Konsulat- och expeditionsafgifter, uppgifter om beloppet af	48.	
Konsulattjänstemäns inkomster af expeditionsafgifter	51.	

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Konsulskassan	37.	
Kontroll- och justeringsbyrå, Finansdepartementets	194.	
Kontrollverket	215.	
Krigshofrätten	29.	
Krigsmanshusfond, Vadstena	66, 72, 202.	
Krigsskolan	92.	
Kristianstads allm. läroverk	276.	
Kristinehamn, läroanstalten för blinda i	378.	
Kristinehamns allm. läroverk	278.	
„ hospital	182.	
Kronoräkenskaper, Stockholms stads och länens landsböcker	140.	
Krylbo—Örebro, statsbanan mellan	164.	
Kungl. biblioteket	264.	
Kungl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen	308.	
Kungl. slottet	5.	
Kungl. Teaterns reservfond	202.	
Kungsholmens allm. läroverk	282.	
Köpings pedagogi	274.	

L.

Landsarkiven	262.	
Landsböcker, länens	140.	
Landskrona allm. läroverk	276.	
Landtbruksakademien	411.	
Landtbruksinstitut, Alnarps	419.	
„ Ultuna	414.	634.
Landtbruksskolor, anvisade anslag till	425.	
Landtbruksstyrelsen	406.	
Landtförsvarsdepartementet	54.	
Landtmannaskolor, anvisade anslag till	425.	
Landtmäterikontor, Rikets	448.	656.
Lasarettsläkarnes pensionskassa	489.	
Letterstedtska föreningen, se Vetenskapsakademien.		

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Lidköpings allm. läroverk	274.	
Linköpings „ „	272.	
„ *domkyrka*	396.	
Ljungstedtska friskolan i Linköping	272.	
Lotsstyrelsen	129.	
Luleå allm. läroverk	280.	
Luleå—Gellivarebanan	160.	
Lunds allm. läroverk	276.	
„ *domkyrka*	396.	
„ *hospital och asyl*	182.	
„ *landsarkiv*	264.	
„ *universitet*	296.	
Längmanska donationsfonden	202.	
Länsräkenskaperna, sammandrag af	140.	
Lärarinneseminariet, Högre	310.	
Läroanstalterna för blinda	378.	
Läroanstalten för öfveråriga döfstumma	377.	
Läroverken, allmänna	272.	627.
„ „ ang. kostnaden för hvarje lärjunge vid	286.	

M.

Malmö allm. läroverk	276.	627.
„ *asyl*	182.	
„ —*Billesholms* m. fl. järnvägar (Västkustbanan)	162.	
„ *navigationsskola*	132.	
„ *tekniska skola*	328.	
Manufakturförlagslånefonden	202.	
Mariestads allm. läroverk	274.	
„ *kyrkas* stora kista	396.	
Marinförvaltningen	98.	585.
Marstrands allm. läroverk	278.	
Medicinalstyrelsen	178.	605, 608.
Medicinalstyrelsens redovisning för till hospitalsväsendet anslagna medel	182.	

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Mejeriskolor, anvisade anslag till	425.	
Meteorologiska centralanstalten, se Vetenskapsakademien.		
Militärsällskapets i Stockholm krigsskolestipendiefond	202.	
Mossebo m. fl. fastigheter	66.	
Munderingsmedel, arméns	68.	
Musikaliska akademien	368.	
Musikkonservatoriet	372.	
Myntverket	212.	

N.

Nationalmuseum	266.	623.
Naturhistoriska riksmuseum, se Vetenskapsakademien.		
Nautisk-meteorologiska byrån	128.	
Navigationsskolorna	132.	
Nora pedagogi	274.	
Noréenska testamentsfonden	202.	
Norrbottens hästjägareskvadrons fond	64, 72.	
Norrköpings allm. läroverk	272.	
„ *tekniska skola*	328.	
Norrland, öfre, stambanan genom	160.	
Norrtälje allm. läroverk	272.	
Nya Elementarskolan i Stockholm	282.	
Nyköpings allm. läroverk	274.	
„ *hospital*	182.	

O.

Odlingslånefonderna, äldre och nya	202.
Omberg, skogsskolan å	446.
Ordinarie inkomster, statsverkets	204.
Oskarshamns allm. läroverk	278.

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
P.		
Palmqvistska fonden till Stockholms befästande	66, 72, 202.	
Patent- och registreringsverket	253.	
Patent- och varumärkesafgifters fond	202.	
Pedagogierna	272.	
Pensionsanstalt, handelsflottans	472.	
Pensionsinrättningar, civilstatens	460.	
„ folkskolelärarnes	483.	
„ statens järnvägstrafiks	474.	
„ telegrafverkets	479.	660.
Pensionskassa, arméns	464.	
„ flottans	468.	
„ lasarettsläkarnes	489.	
Pensionskassornas ställning, sammandrag af	490.	
„ d:o under åren 1899—1904	494.	
„ inkomst- och utgiftsposter, jämförelse mellan	492.	
Piteå allm. läroverk	280.	
„ *hospital och asyl*	182.	
von Platens, Baltzar, stipendiefond	202.	
Posses, Grefve Erik, donationsfond	202.	
Postsparbanken	228.	
Postverket	148.	
Prästerskapets änke- och pupillkassa	487.	
„ *löneregleringsfond*	202.	
R.		
Ramsele pastorsboställes skogsförsäljningsmedels fond	202.	
Reallläroverket i Stockholm	282.	
Regementsförvaltningarnes redogörelser för arméns munderingsmedel, sammandrag af	68.	

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Reservationer, Statsrevisorernes	535.	
Resor, Statsrevisorernes	532.	
Riddarholmskyrkan	227.	
Rikets allm. kartverk	452.	
Rikets Generallandtmäterikontor	448.	656.
Riksarkivet	260.	
Riksförsäkringsanstalten	190.	611.
Roteringskassa, Jämtlands	96.	

S.

Sala allm. läroverk	274.	
Serafimerlasarettet	383.	633.
Sifferuppgifternas öfverensstämmelse med räkenskaperna, ang. ansvarigheten för	534.	
Simrishamns pedagogi	276.	
Sjöfartsfonden	202.	
Sjöförsvarsdepartementet	98.	
Sjökarteverket	126.	
Sjökrigsskolan	124.	
Sjömätningar, anslaget för	126.	
Skara allm. läroverk	274.	
„ *domkyrka*	396.	
„ *veterinärinrättning*	343.	
Skellefteå allm. läroverk	280.	
Skiften och afvittringar	451.	
Skogsfond, Jämtländska renbetesfjällens	202.	
Skogshall, skogsskolan å	446.	
Skogsinstitutet	444.	
Skogsskolorna	446.	
Skånska Hofrätten	28.	
Sköfde allm. läroverk	274.	
Slott, Stockholms, anslaget till reparationer å	5.	
Slottet, Kungl., anslag till brandväsendet m. m. vid	6.	

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt	486.	
Stambanan genom öfre Norrland	160.	
Statens ämbetsverk i hufvudstaden, fonden för anordnande af lokaler för	202.	
Statens järnvägsbyggnader	158.	
„ *järnvägstrafik*	156.	
„ *järnvägstrafiks pensionsinrättningar*	474.	
Statistiska centralbyrån	256.	
Statskontoret	197.	538.
Statskontorets fonder	202.	
Statsinkomsterna, jämförelsetabeller mellan deras beräknade och influtna belopp	496.	
Statsverkets inkomster	204.	
„ „ atkortningar å	208.	
„ *skulder och tillgångar*	4.	
Stipendiefond, Baltzar von Platens	202.	
„ Militärsällskapets i Stockholm	202.	
Se för öfrigt *Fonder*.		
Stockholms allmänna barnhus	392.	
„ *hospital*	182.	
„ *latinläroverk, norra*	282.	
„ „ *södra*	282.	
„ *navigationsskola*	132.	
„ *slott*, anslag till reparationer å	5.	
„ anslag till brandväsendet och yttre lyshållningen vid	6.	
„ *stads* kronoräkenskaper och länens landsböcker	140.	
„ läroverksbyggnadsfond	282.	
„ undervisningsverk	282.	
Stockholms tekniska skola	328.	
Strängnäs allm. läroverk	274.	
Strängnäs domkyrka	396.	
Strömsholms slott	16.	
Strömstads allm. läroverk	278.	
Strömstads navigationsskola	132.	

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Stuteriöfverstyrelsen och stuterierna	428.	636.
Stämpeluppbörden	210.	
Sundsvalls allmänna läroverk	280.	
Svea Hofrätt	26.	
Svenska akademien	345.	631.
„ *trädgårdsföreningens elevskola*	427.	
Sveriges geologiska undersökning	455.	
Sällskapet för folkundervisningens befrämjande	320.	
Söderhamns allm. läroverk	272.	
Söderköpings allm. läroverk	272.	
Södermalms allm. läroverk	280.	
Södertälje pedagogi	274.	
Sölvesborgs allm. läroverk	276.	

T.

Tekniska högskolan	323.	664.
Tekniska skolorna	328.	
Telegrafverket	151.	586.
Telegrafverkets pensionsinrättningar	479.	660.
Trafikinkomster och utgifter å statens järnvägar 1895—1904	168.	
Trelleborgs allm. läroverk	276.	
Trosspassevolansfonden	72.	
Trädgårdsföreningens elevskola	427.	
Tullverket	233.	620.
Tvångsuppfostringsanstalten å Bona	35.	

U.

Uddevalla allm. läroverk	278.	
Ulriksdals slott	12.	
Ultuna landtbruksinstitut	414.	634.
„ *egendom*	416.	

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Umeå allm. läroverk	280.	
Undsättningsfonden	202.	
Universitet, Lunds	296.	
„ Uppsala	290.	
Uppsala allm. läroverk	272.	
„ *domkyrka*	396.	
„ *hospital och asyl*	182.	
„ *landsarkiv*	262.	
„ *universitet*	290.	
Utrikesdepartementet	37.	

V.

Vadstena allm. läroverk	272.	
„ *hospital och asyl*	182.	
„ *krigsmanshusfond*	66, 72, 77, 81.	
„ *landsarkiv*	262.	
Varbergs allm. läroverk	278.	
Varumärken, uppgift å registrerade	255.	
Vaxholms stad, tomtören för reglering af	66.	
Westzynthii testamentsfond	202.	
Vetenskapsakademien	347.	
Veterinärinrättningen i Skara	343.	
Veterinärinstitutet	340.	
Vimmerby allm. läroverk	272.	
Visby allm. läroverk	280.	
„ *domkyrka*	396.	
„ *hospital*	182.	
„ *navigationsskola*	132.	
Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien	360.	633.
Volontärvakansfonden	64, 72.	
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	142.	
Vännäs—Umeå, statsbanan mellan	162.	
Värfvade armén, sammandrag öfver samtliga kostnader för; se *Garnisonerade armén.*		

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Vänersborgs allm. läroverk	274.	
„ *hospital och asyl*	182.	605.
Västerviks allm. läroverk	272.	
„ *navigationsskola*	132.	
Västerås allm. läroverk	274.	
„ *domkyrka*	396.	
Västkustbanan	162.	
Växjö allm. läroverk	276.	
„ *domkyrka*	396.	
„ *hospital*	182.	
„ *läroanstalt för blinda*	378.	

Y.

Ystads allm. läroverk ... 276.

Å.

Ålderdomsunderstödsanstalt, småskolelärares m. fl. ... 486.
Åleniska fonden (direktionen för Stockholms stads undervisningsverk) ... 282.
Åmåls allm. läroverk ... 278.

Ä.

Änke- och pupillkassa, elementarlärarnes 481.
„ „ „ prästerskapets ... 487.

Ö.

Öfverintendentsämbetet ... 220. 615.
Öfversikt öfver statsverkets tillgångar och skulder ... 4.

	Revisionsberättelsen. Sid.	Utlåtanden. Sid.
Öfverståthållareämbetet	136.	
Öfverståthållareämbetets depositionsmedel	138.	
Öfveråriga döfstumma, läroanstalten för	377.	
Örebro allm. läroverk	274.	
„ *tekniska skola*	328.	
Örnsköldsviks allmänna läroverk	280.	
Östermalms allm. läroverk	282.	
Östersunds allm. läroverk	280.	